

THOMAS LOVE
PEACOCK

KARABASAN
MANASTIRI

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN: YİĞİT YAVUZ

Genel Yayın: 4371

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyuluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

THOMAS LOVE PEACOCK
KARABASAN MANASTIRI

ÖZGÜN ADI
NIGHTMARE ABBEY

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
YİĞİT YAVUZ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, OCAK 2019, İSTANBUL

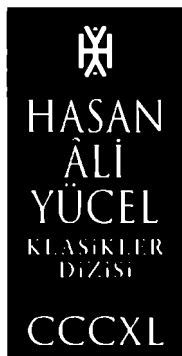
ISBN 978-605-295-683-0 (CİLTİLİ)
ISBN 978-605-295-682-3 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL

Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 22826

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

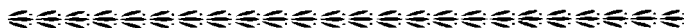

THOMAS LOVE PEACOCK

KARABAŞAN MANASTIRI

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
YİĞİT YAVUZ

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

Thomas Love Peacock 1785-1866 yılları arasında yaşamış bir şair, denemeci, opera eleştirmeni, fakat öne çıkan yanıyla hicivci bir roman yazarı. Samuel Peacock’la Sarah Love’un oğlu; annesinin kızlık soyadı olan “Love”ı ikinci ismi gibi kullanmayı tercih etmiş, kızı Margaret’e isim koyarken de aynı şeyi yapmış. Önemli şair Percy Bysshe Shelley –*Frankenstein*’ın yazarı Mary Shelley’nin eşi– ile yakın arkadaşlık etmişler, yazdıklarından fazla para kazanamadığı dönemde bir ara ondan mali destek almış, sonradan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi’nde başarılı bir kariyeri olmuş, şairin trajik ölümünü takiben onun terekesini yöneterek Mary Shelley’nin mali çıkarlarını korumuş. Ayrıca 1858’de Percy Shelley’nin hayatına dair biyografik bilgileri derleyerek yayımlamış, bu derlemenin toplamı *Memoirs of Percy Bysshe Shelley* (*Percy Bysshe Shelley’nin Hatıratı*) olarak biliniyor.

Karabasan Manastırı Peacock’ın en tanınmış kitabı. Bu kitap ilk kez 1818’de yayımlanmış, 1837’de üzerinde küçük değişiklikler yapılmış. *Karabasan Manastırı* roman olarak sınıflandırılrsa da aslında Peacock’un diğer kitapları gibi deneme, diyalog, anlatı, şiir ve roman türlerini harmanlayan kendine özgü bir metin. Belirgin bir konusu, alışlagelmiş tarzda bir olay örgüsü yok. Karakterler, gerçek, kanlı canlı insanlardan ziyade onların karikatürleri niteliğinde; ayrıksı ve yadırgatıcılar. Uzun diyaloglarla bölünen akışa bir gülmece, iğneleme, alay havası hâkim. Metin başka metinlere atıflarla yüklü; atıf yapılan eserlerin bazıları Türkçeye çevrilmemiş

olsa da yazarın mizahının hedefindeki konular yabancı değil bize: O dönemin edebiyat ortamını biçimlendiren Romantizm akımı, felsefe alanında güçlü bir damar olarak Kant düşüncesi, her daim tartışma konusu olan “moda kitap” okurluğu gibi. Romanın karakterlerinde dönemin edebî kişiliklerinin belirgin izdüşümleri var: Somurtkan karakterinin Percy Shelley’nin mizahi bir portresi olduğu genel kabul görmüş durumda. Bay Gölgeperver ünlü şair Coleridge’i hicveden bir karakter. Bay Selvi karakteri Lord Byron’ı temel alıyor. Celinda karakterinde Mary Shelley’nin annesi Mary Wollstonecraft Godwin’den izler görmek mümkün; Peacock’un onu yaratırken Percy Shelley’nin yakın ilişkide olduğu kadınlardan Elizabeth Hitchener’dan ya da Mary Shelley’nin üvey kız kardeşi Claire Clairmont’tan yola çıktığını düşünenler de var. Marionetta genellikle Shelley’nin kız kardeşi Hellen’in okul arkadaşlarından Harriet Westbrook’la özdeşleştiriliyor. Bay Pekfena Shelley’nin dost çevresinden J. F. Newton’a dayanıyor. Bay Takatsiz, yine Shelley’nin yakınındaki beylerden Sir Lumley Skeffington’a benzerlik taşıyor. Bayan Yanardöner ise genellikle Shelley’nin kuzini ve ilk aşkı Harriet Grove’la ilişkilendiriliyor.

Peacock gerçek kişilerden yola çıkarak yarattığı karakterlerini hicvinin gereçleri kılsa da derin yaralar açan, incitici bir hiciv değil onunkisi. Romanı İtalya’dayken okuyan Shelley, Peacock’a yazdığı 1819 tarihli mektupta beğenisini şöyle ifade etmiş: “*Karabasan Manastırı* bana memnuniyet verdi. Bence Scythrop takdire şayan şekilde tasarlanıp uygulanmış bir karakter. Bir bütün olarak dilin uçarı saflığını ve gücünü yeteri kadar nasıl methedeceğimi bilemiyorum.” Keza Lord Byron, romanda çizilmiş karikatüründen hoşlanmış ve Shelley’den takdirlerini Peacock’a iletmesini istemiş.

Romandaki karakterlerin isimlerini açık karşılıklar içerdikleri ölçüde Türkçeleştirdim. Christopher Glowry’nin “ters ters bakmak” manasındaki “glower”dan gelen soyadını Sertbakan ile karşıladım. Diggory Deathshead Kazıcı

Ölümbaş oldu. Diğer hizmetkârlar Raven, Crow, Mattocks ve Graves sırasıyla Kuzgun, Karga, Kazmacı ve Mezarcı adını aldı. Fransızcada “rüzgârgülü” demek olan Girouette ismini mecazi anlamını daha iyi belirtmek maksadıyla “Yanardöner” ile karşıladım. İsimlerini Türkçeleştirdiğim diğer karakterler şöyle: Reverend Mr Larynx: Muhterem Bay Gırtlak, The Honourable Mr Listless: Saygıdeğer Bay Takatsiz, Mr Asterias: Bay Denizyıldızı, Aquarias: Kovaburcu, Mr Cypress: Bay Selvi, The Honourable Mr Lackwit: Saygıdeğer Bay Aklıkıt, Mr Toobad: Bay Pekfena, Mr & Mrs Hilary: Bay ve Bayan Neşeli. Peacock’ın Yunanca “somurtkan” manasındaki *skythrōpos*’tan türettiği Scythrop adını Somurtkan ve yine Yunanca Filoskios’a benzer olmak üzere, “gölgelerin sevdalısı” anlamında Filoski’den bozma Mr Flosky adını Bay Gölgeperver olarak Türkçeleştirdim. Öteki isimler özgün metindeki halleriyle kaldı.

Okura *Karabasan Manastırı*’nın doğrudan ya da dolaylı olarak atıfta bulunduğu eserlerin listesini aktarmakta fayda var. Bunların bir kısmını Peacock kendi notlarında belirtmiş, bazılarını da çevirmen notlarında bulabilirsiniz; söz konusu kalabalık listenin tamamı aşağıda:

Samuel Butler, *Hudibras, Upon the Weakness and Misery of Man* (İnsanın Zayıflığı ve Zavallılığı Üzerine)

Ben Jonson, *Every Man in His Humour* (Herkes Kendi Meşrebince)

François Rabelais, *Gargantua ve Pantagruel*

Samuel T. Coleridge, *Christabel, Kubla Khan, Biographia Literaria, The Friend* (Arkadaş), Yaşlı Denizcinin Ezgisi

William Shakespeare, *Hamlet, Macbeth, III. Richard, II. Richard, IV. Henry 2. Bölüm, V. Henry, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Fırtına*

Percy Bysshe Shelley, *Queen Mab* (Kraliçe Mab), *Proposals for an Association of Those Philanthropists who convinced of the inadequacy of the moral and political state*

of Ireland to produce benefits which are nevertheless attainable are willing to unite to accomplish its regeneration (İrlanda'nın ahlaki ve siyasi vaziyetinin yetersizliğine kani olmakla beraber bu ülkenin yeniden yaratılmasını sağlamak üzere birleşmeye istekli bir hayırseverler cemiyeti için öneriler)

Henry Carey, *Tragedy of Chrononhotonthologos* (*Chrononhotonthologos'un Trajedisi*)

Robert Forsyth, *Principles of Moral Science* (*Ahlak İlminin Prensipleri*)

C. F. A. Grosse, *Der Genius*

William Godwin, *An Enquiry Concerning the Principles of Political Justice and Its Influence on General Virtue and Happiness* (*Siyasi Adaletin İlkeleri ve Genel Erdem ve Mutluluğa Etkilerine Dair Bir Araştırma*), Mandeville

Alexander Pope, *The Dunciad*

Logiealmondlu William Drummond, *Academical Questions* (*Akademik Meseleler*)

Lord Byron, *Manfred, Childe Harold's Pilgrimage* (*Childe Harold'ın Hac Yolculuğu*)

Voltaire, *Candide*

Gioachino Rossini, *Sevil Berberi*

Giovanni Paisiello, *Nina, o sia La pazza per amore* (*Nina, Aştan Aklını Kaybetmiş Kız*)

Samuel Johnson, *A Dictionary of the English Language* (*İngiliz Dilinin Sözlüğü*)

Robert Southey, *Roderick, The Last of the Goths* (*Roderick, Gothların Sonuncusu*)

Samuel Taylor Coleridge ve William Wordsworth, *Lyrical Ballads* (*Lirik Baladlar*)

Samuel Taylor Coleridge ve Robert Southey, *Omniana*

Wolfgang Amadeus Mozart, *Don Giovanni*

Dante Alighieri, *İlahi Komedi*

Horatius, *Ars Poetica*

Pierre Denys de Montfort, *Histoire Naturelle Générale et Particulière des Mollusques* (Yumuşakçaların Genel ve Özel Doğa Tarihi)

John Milton, *Comus*

Yaşlı Plinius, *Naturalis Historia* (Doğa Tarihi)

Henry Joseph Du Laurens, *Le Compère Matthieu*

Edmund Spenser, *The Faerie Queene* (Periler Kraliçesi)

Öklid, *Elementler*

Edmund Burke, *A Philosophical Enquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful* (Yüce ve Güzel Olanla İlgili Fikirlerimizin Kökenine Dair Felsefi Bir Araştırma)

Plautus, *Amphitryon*

Johann Wolfgang von Goethe, *Stella*, Genç Werther'in Acıları

Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*

William Wordsworth, *Goody Blake ve Harry Gill* (Lirik Baladlar içinde)

Vergilius, *Aeneas*

Pausanias, *Yunanistan'ın Tasviri*

Anonim, *Süleyman'ın Özdeyişleri*, *The Royal Kalendar* (1767-1893 arasında yıllık olarak basılmış, İngiliz yüksek sınıfı içinde yer alanları tanıtan yayın), *The Norfolk Tragedy, a ballad on the story of Babes in the Wood* (Norfolk Trajedisi, Ormandaki Bebekler hikâyesine dair bir balad), 1595.

Karabasan Manastırı'nı çevirmek, onun eğlenceli metnini Türkçeye aktarmaya çalışmak genel manada hoşlandığım bir süreçti. Metnin anlaşılması için elzem gördüğüm çevirmen notlarını düşmek zaman alıcı olduğu kadar öğreticiydi de. Köşeli parantez içindeki not imleri ve eserin sonunda yer alan açıklamalar ise özgün metne aittir.

Ruhun vardır koyu bir feneri,
Taşıyandan gayrı kimsenin görmediği,
Hayaller gördürür onlara karanlıkta,
Ne eziyetler çektirir heyulalarla,
İşkence ederler kendi zihinlerine,
Övünürler perişan hâllerleriyle, yokluklarıyla.

BUTLER

* * * * *

LONDRA:
1818

MATTHEW. Ah! O bizzat sizin güzel meşrebinizden efendim. Halis kederiniz mükemmel zekânızı besler efendim. Ben kendim de anbean kederlenirim efendim; o hâlde tutmayayım sizi, hemencecik kâğıdı kalemi alın da elinize, bir oturuşta on on iki sone yazıverin hele.

STEPHEN. Efendim, hakikaten hudutsuz bir sevgi duyayım böyle şeylere.

MATTHEW. O zaman, ne olur efendim, çalışma odamdan istifade ediniz: Hizmetinizdedir.

STEPHEN. Sağ olun efendim, sizi temin ederim cesur olacağım. Oturup kederlenebileceğim bir tabure var mı orada?

BEN JONSON

Herkes Kendi Meşrebince

Perde 3, Sahne 1.

* * * * *

Ay esleu gazouiller et siffler oye, comme dit le commun proverbe, entre les cygnes, plutoust que d'estre entre tant de gentils poëtes et faconds orateurs mut du tout estimé.*

RABELAIS

Gargantua ve Pantagruel

3. Kitap; “Yazarın Önsözü”nden.

* Onca güzel şairin ve belagat sahibi hatibin arasındayken sağır olduğum düşünüleceğine, cıvıdayıp şakıyarak basit şarkımı söylemeye, yahut dedikleri gibi, kuğular arasında bir kaz misali ıslık çalmaya cüret ettim.

I. Bölüm

Kısmi haraplığıyla son derece göz okşayıcı, huşu uyandırıcı bir aile konağı olan Karabasan Manastırı, Lincoln şehrinin varoşunda, denizle bataklıklar arasındaki kuru arazi şeridinde tatlı tatlı kurulmuş duruyordu. Burası toprak sahibi Christopher Sertbakan'ın¹ evi olma şerefine naildi. Bu beyefendinin çok kasavetli bir mizacı vardı, kendisi genellikle *hüzün şeytanları* denen hazımsızlık hayaletlerinden yana pek dertliydi. Genç yaşta dostu tarafından kandırılmıştı: Aşkta işleri yaver gitmemişti; o kızgınlıkla evlilik teklifinde bulunduğu bir hanım bu teklifi sırf çıkarı için kabul etmişti, böyle yapmakla da güvene dayalı taze bir sevgi bağını hoyratça koparıp atmıştı. Bu hanımın kibri, çok hayat dolu değilse de geniş olan malikânenin sahibesi olmakla doyuma ermişti, ama tüm duygu kaynakları buz tutmuş hâldeydi. Zenginliklere sahipti, fakat bunları zenginleştiren şeyden, yani sevgi paylaşımından yoksundu. Zenginliklerin satın alabileceği şeyleri umursamaz olmuştu, çünkü satın alınamayacak ve daha fazla kıymet taşıyan şeyi onları elde etmek için bir kenara atmıştı. Vasıtalarla neticeyi karıştırdığını çok geç anlamıştı; zenginlikler doğru kullanıldıkları takdirde mutluluğun araçları olabilirdi, fakat bir başlarına mutluluk değildiler. Sevgiyi bile isteye kuruttuğu şu durumda o

¹ Christopher Glowry.

zenginlikleri vasıta olarak kıymetsiz buluyordu: Onlar tüm sevgisini uğruna kurban ettiği neticeydi ve artık kendisine kalmış tek netice onlardı. Bunu bir eylem ilkesi olarak kendi kendine itiraf etmedi, ama bu kendini bilinçsizce kandırmanın aracı olarak faaliyet gösterip derinlere kök salan bir para hırsına dönüştü sonunda. Zihnindeki iç bozukluğun suçunu dışarıdaki şeylere attı ve böylece adım adım tam manasıyla bir şirrete dönüştü. Gün içinde sık sık terk edilmiş odaları geziyordu, evdeki tüm yaratıklar ayakkabısının gıcirtısını ve dahası bu hanımın eşyanın tabiatı gereğince mecazla anlatılması mümkün olmayan sesini duyunca sırta kadem basıyordu; zira kadın sesi yumuşaklıkla, sevgiyle akort edildiği vakit diğer tüm seslerden daha ahenklidir, keza öfke ve sabırsızlıkla doğal olmayan bir cırtlaklığa çekildiği vakit ahenksizlik bakımından diğer tüm sesleri geride bırakır.

Bay Sertbakan evinin geniş bir köpek kulübesinden hâllice olmadığını söylerdi, çünkü evdeki herkes köpek gibi yaşıyordu. Hem aşta hem de dostlukta hayal kırıklığına uğramış, insanın bir şeyler öğrenmesini beyhude görür olmuş, dünyada bir tanecik iyi şey bulunduğu sonucuna varmıştı: O da iyi bir yemektir. Pinti hanımı nadiren böyle bir yemeği tatmasına müsaade ederdi. Fakat bir gece Christabel'deki Sir Leoline gibi “uyandığında hanımını ölü olarak buldu”² ve küçük bir çocukla yüreği ferah bir dul olarak kaldı.

Bay Sertbakan bu biricik oğul ve vârise anne tarafından atası olan Somurtkan'ın³ ismini vermişti, bu atası yağmurlu bir günde *toedium vitae*⁴ nöbeti geçirerek kendini asmış ve ölüm sebebini araştıran jüri tarafından kapsayıcı *felo de se*⁵ tabiriyle methedilmişti. Bu yüzden Bay Sertbakan onun ha-

2 Samuel Taylor Coleridge'in "Christabel" şiiri.

3 Özgün metinde Scythrop, yazar tarafından Yunanca *skythros*'dan türetilmiştir.

4 (Lat.) Yaşamaktan usanmışlık.

5 (Lat.) İntihar eden ya da kanun dışı, kötücül bir eylemde bulunmanın neticesinde ölen kişi.

tırasını el üstünde tutmuş ve kafatasından bir punç kâsesi yaptırmıştı.

Somurtkan büyüdüğünde olağan şekilde okula gönderildi, orada canını yaka yaka azıcık bilgi nakşedildi ona; sonra üniversiteye gitti, orada bu bilgiler dikkatle geri alındı ondan. Eve iyi dövülmüş bir buğday başağı gibi, kafasının içinde hiçbir şey olmaksızın yollandı. Eğitimini dekanı ve üniversitenin destekçilerini ziyadesiyle memnun ederek bitirdi; takdirlerinin nişanesi olarak gümüş bir balık spatulası hediye ettiler ona. Spatulanın üzerinde önce onun ismi, ardından Latincenin Anglosaksonize edilmiş yarı barbarca bir lehçesiyle kendisine yönelik bir methiye yazılıydı.

Lakin türlü dümenleri iyi bilen ve makbul meyhanelerin erbabı olan öğrenci arkadaşları ayrılmadan önce sıkı içiciliği öğretmişlerdi ona. Zamanının çoğunu bu seçmece içkilerle geçirmiş, gece lambasının ışınlarının dizi dizi boş şişelerde titreşmesini görmüştü. Tatillerini bazen Karabasan Manastırı'nda, bazen Londra'da, kederli Bay Sertbakan'ın kız kardeşiyle evlenmiş pek şen ve esnek bir beyefendi olan eniştesi Bay Neşeli'nin⁶ evinde geçiriyordu. Bu eve girip çıkanlar neşelinin neşelisi insanlardı. Somurtkan, hanımlarla dans ediyor, beylerle içki içiyordu; her iki grup da çok başarılı, cana yakın biri ve üniversitenin medarıftıhı olarak bahsediyordu ondan.

Bay Neşeli'nin evinde Somurtkan, güzel Bayan Emily Yanardöner'i⁷ ilk kez gördü. Âşık oldu; yeni bir şey değil. Aşkına karşılık gördü; hiç tuhaf değil. Bay Sertbakan ile Bay Yanardöner bu vesileyle bir araya geldiler ve pazarlıkta anlaşamayıp münakaşa ettiler; ne yeni bir şey, ne de tuhaf. Âşıklar ağlaya ağlaya birbirlerine ebediyen sadık kalmaya ant içip ayrılmak zorunda kaldılar. Söz konusu trajik hadiseden üç hafta sonra bu hanım gülümseyen bir gelin olarak

6 Mr Hilary.

7 Emily Girouette.

Saygıdeğer Bay Aklılık⁸ tarafından mihraba götürülüyordu; ne tuhaf bir şey, ne de yeni.

Somurtkan haberi Karabasan Manastırı'nda aldı ve hafiften allak bullak oldu. Bu onun ilk hayal kırıklığıydı ve hassas ruhunu derinden yaraladı. Babası onu teselli etmek için kendisinin yazdığı ve her şeyin boş olduğunu⁹ yadsınamaz biçimde ortaya koyan, "Vaiz'e Dair Açıklamalar"ı okudu. Şu cümle üzerinde bilhassa duruyordu: "Binde bir adam buldum, ama aralarında bir kadın bulamadım."¹⁰

"Bini de hareminde kilit altındayken bunu nasıl umabildirdi?" dedi Somurtkan.¹¹ "Onun tecrübesi içinde yaşadığımız türden özgür bir topluma emsal teşkil edemez."

"İster kilit altında, isterse özgür olsunlar," dedi Bay Sertbakan, "sonuç aynı: Zihinleri her zaman kilit altında ve anahatar da kibrin, çıkarın elinde. İçten söylüyorum Somurtkan."

"Bundan ötürü üzgünüm efendim," dedi Somurtkan. "Fakat zihinleri nasıl kilit altına alınıyor? Kabahat onların yapay eğitimlerinde; bu eğitim onları toplumun büyük oyuncakçı dükkânında satışa çıkarılacak müzikli bebeklere çevirmek için elinden geleni yapıyor."

"Muhakkak," dedi Bay Sertbakan, "eğitimleri seninki kadar iyi tamamlanmış değil, müzikli bebek fikrin de güzel. Ben de bir müzikli bebek almıştım, ama pek akortsuzdu kahrolası. Fakat sebep ne olursa olsun Somurtkan, işin özü şu: Evlilikten önce onlara dair hüküm verilirken her biri hemen hemen aynı ölçüde iyidir. Acı bir tecrübeyle öğrendiğim üzere, asıl niteliklerini ancak evlendikten sonra gösterirler. Yani evlilik bir piyangodur, bileti fazla ince eleyip sık dokumadan almak daha iyi olur. Çünkü bir adam şanslı

⁸ Mr Lackwit.

⁹ *Kitab-ı Mukaddes*'e atıf, "Her şey boş, bomboş, bomboş! diyor Vaiz." (Vaiz 1:2)

¹⁰ *Kitab-ı Mukaddes*, Vaiz 7:28.

¹¹ *Kitab-ı Mukaddes*'te Süleyman'ın yedi yüz karısı ve üç yüz cariyesinin bulunduğu belirtilir. (1. Krallar 11:3)

numarayı bulmak için hatırı sayılır sıkıntılar çekmiş, masraflara girmişse, şanslı numarası karşılıksız çıktığında öyle basitinden de değil, çetrefil bir hayal kırıklığına uğrar. Emek ve para kaybı karşılıksız bir bilet çekmenin hayal kırıklığıyla birleşmişse, biletini rastgele seçmiş kişinin basit ve hepi topu bu kadar olan sıkıntısı basitliğinden ötürü daha katlanılır mahiyettedir.” Böyle enfes bir akıl yürütmeye karşı karşıya kalan Somurtkan, eskisi kadar gamlı ve mahzun bir hâlde kulesine çekildi.

Somurtkan'ın kaldığı kule Manastır'ın güneydoğu köşesindeydi. Kulenin ayağı güney yönünde bir terasa açılıyordu. Bu terasa bahçe deniyordu, üzerinde sarmaşıklar ve hem karada hem suda yaşayabilen bazı otlardan gayrisi yoktu oysa. Güneybatıdaki harap ve baykuşlarla dolu kule, yine pek uygun düştüğünce kuşhane olarak anılıyordu. Bu teras ya da bahçe, yahut teras-bahçe, yahut bahçe-teras (okur *ad libitum*¹² isimlendirebilir onu) açık denizi belli belirsiz görüyordu; karşı cephesinde uzun, düz bir sahil şeridiyle bataklıkların ve yel değirmenlerinin oluşturduğu hoş bir tekdüzelik vardı.

Okur söylediklerimizden hareketle bu binanın kaleye dönüştürülmüş bir manastır olduğuna hükmedecektir muhtemelen, bu yerin eski kilise savaşlarının müstahkem mevkiilerinden biri olup olmadığını sorgulamak isteyecektir. Öyle olup olmadığı yahut binanın özgün hâline yapılmış müdahalelerin ne kadarcığını Bay Sertbakan'ın atalarının zevklerine borçlu bulunduğumuz maalesef bilğimiz dâhilinde olmayan teferruatlardır.

Kuzeybatı kulesinde Bay Sertbakan'ın kaldığı odalar vardı. Onun bütün manzarası kulenin dibindeki hendek ve ötesindeki bataklıklardan müteşekkildi. Bu hendek Manastır'ı kuşatıyordu ve güney cephesi haricinde her cephedeki duvarlarla doğrudan temas hâlindeydi.

12 (Lat.) İstedigince, gönlünce.

Kuzeydoğu kulesi hizmetkârlara tahsis edilmişti. Bay Sertbakan hizmetkârları her zaman iki ölçütle seçerdi: Uzun bir yüz ya da gamlı bir isim. Kahyası Kuzgun'du;¹³ başuşağı Karga'ydı;¹⁴ oda hizmetkârı Skeller'ti. Bay Sertbakan'ın savı adamın Fransız kökenli ve isminin İskelet¹⁵ olduğuydu. Seyisleri Kazmacı¹⁶ ve Mezarıcı'ydı.¹⁷ Bir keresinde uşak arayışındayken Kazıcı Ölümbaş¹⁸ imzasıyla mektup gönderen birini hiç vakit kaybetmeden işe almıştı. Fakat Kazıcı geldiğinde Bay Sertbakan yanağından kan damlayan yuvarlak bir yüz ve bir çift gülen gözle karşılaşınca korkudan öleyazmıştı. Ölümbaş her daim sırtıyordu, korkutan bir tebessüm değildi bu, komik bir maskenin gülümseyişiydi ve Ölümbaş uygunsuz kahkahalarla salonu öyle bir çınlatıyordu ki Bay Sertbakan sonunda yol vermişti ona. Lakin Kazıcı yaşlı beyefendinin tüm hizmetçilerinin gönlünü fethedecek kadar uzun kalmıştı ve eskiden Karabasan Manastırı'nın yegâne korosu olan baykuşlara eşlik etmeye başlamış yepyeni bir genç Ölümbaşlar kolonisi bırakmıştı geride.

Binanın ana gövdesi debdebeli odalara, keyfine doyulmaz gepe geniş dairelere ve misafirler için çok sayıda yatak odasına ayrılmıştı; lakin bu misafirler az sayıdaydı ve epey uzaktaydılar.

Bay Sertbakan ailesinin yararı gereği ara sıra Bay ve Bayan Neşeli'nin ziyaretlerini kabul etmek zorunda kalıyordu; onların ziyaret gerekçesi de kendisinininkiyle aynıydı. Bu kabına sığmaz beyefendi böyle buluşmalarda taşkın neşesini bir yere akıtma imkânını pek bulamadığı için iki kat yüklenmiş bir elektrik depolama kavanozuna dönüşüyor, sık sık uygunsuz coşku patlamalarıyla Bay Sertbakan'ın sinirlerini fark edilir şekilde bozuyordu.

13 Raven.

14 Crown.

15 Squelette.

16 Mattocks.

17 Graves.

18 Diggory Deathshead.

Ziyaretleriyle ara sıra Bay Sertbakan'ı daha fazla memnun eden Bay Gölgeperver¹⁹,^[1] edebiyat dünyasında belli bir şöhreti bulunan ağlak ve marazlı bir beyefendi, fakat kendi gözünde isminin ötesine geçen faziletleri vardı. Kişiliğinin Bay Sertbakan'a çekici gelen yanı iç karartıcı, ağlamaklı şeylere dair keskin algısıydı. Kasvetli bir hikâyeyi hiç kimse onun gibi ince ince ayrıntılara girerek alabildiğine ürkünç biçimde anlatamazdı. Hiç kimse gulyabanileri, umacıları böylesine dallandırıp budaklandırarak berbat teferruatlarla göz önünde canlandıramazdı. Zihni gizemlerle doluydu. Hiçbir şeyin kesin olmadığı, kesin olanların da var olmadığı o hayalî dünyanın ortasında yaşıyordu. Gözleri açıkken rüya görüyor, gün ortasında çevresinde raks eyleyen hayaletleri seyrediyordu. Gençliğinde bir hürriyet tutkunuydu; Fransız Devrimi'nin başlayışını savaş ve köleliği, her türden kötülük ve sefaleti dünya yüzünden silecek günün vaadi olarak selamlamıştı. Bütün bunların sona ermemesinden hiçbir şeyin sona ermediğini çıkarsamıştı, bu çıkarsamadan hareketle kendi mantık sistemine göre hiçbir şeyin sona ermemesinden de kötü bir sonuca ulaşmıştı: Zorbalığın ve batıl itikatların feodal kalelerinin yıkılması insanlığın başına gelen en büyük felaketti, yegâne umutları döküntüleri bir araya toplayıp eskiden ışığın içeri sızdığı deliklere mahal vermeksizin bunu yeniden inşa etmektir. Bu övgüye değer işe katkı sağlayacak hâlde gelmek için Kantçı metafiziğin göbeğindeki ışık geçirmezliğe daldı, yitik birkaç sene boyunca deneyüstücü karanlığın içinde gözlerden irak hâlde yattı; gözleri akliselimin selim ışığına artık katlanamaz oluncaya dek. Güneşe *ignis fatuus*²⁰ dedi ve dostça sözlerini dinleyecek "Tanrı Kral Richard'ı korusun" diyenler kadar çok sayıda kişiye Eski Felsefe'nin loş ışığına sığınarak onun kandırıcı ışığından korunmalarını tembihledi. Bu Eski sözcüğü çok

19 Mr Flosky.

20 (Lat.) Aldatıcı ışık.

çekici geliyordu ona. Eski güzel zamanlar dilinden düşmüyordu; bundan kastı polemik teolojisinin dorukta olduğu, rakip piskoposların kilise davullarını Herkül misali kuvvetle çaldığı günlerdi. Bu polemikler taraflardan biri diğerini alaya alarak kıyaslamalarını gayet basmakalıp biçimde sona erdirene dek sürerdi.

Fakat Bay Sertbakan'ın en candan dostu ve en sevdiği misafiri Dualist Binyılcı Bay Pekfena'ydı.²¹ Vahiy Kitabı'nın on ikinci bölümünün on ikinci ayeti ağzından eksik olmazdı: "Vay hâlinize yerde ve gökte yaşayanlar! Çünkü İblis zamanının az olduğunu bilerek büyük bir öfkeyle üzerinize indi." Onun fikrinde dünya üzerindeki yüksek egemenlik bir süre için Şeytan'a verilmişti, yaygın olarak aydınlanma çağı denen bu belirli zaman dilimi onun kudretinin zirve noktasıydı. Çok geçmeden onun devrileceğini, ardından yüce ve mutlu bir düzenin geleceğini eklerdi; fakat kurtarıcı cümleyi de söylemeden geçmezdi: "Biz bunu görmeyiz." Bu son kelimeler gönüldeşi Bay Sertbakan'da yaslı karşılığını bulurdu her zaman.

Sık ziyaretine gelen bir başka kişi on mil ötedeki Balçık-hendek²² köyünün rahibi muhterem Bay Gırtlak'tı.²³ Kendisi bir ahababa hasret kalmış herhangi bir taşra beyinin evinde yemek yiyip konaklamaya hazır, iyi huylu, yumuşak başlı bir din adamıydı. Her şey uyardı ona: Bir el bilardo, satranç, dama, tavla, piket yahut iki kişilik başka bir iskambil oyunu; ikiden fazla kişi bulunduğunda bir yuvarlak, kare ya da üçgen içinde herhangi bir oyunda yer alabilirdi. Dostları arasında dans edebilirdi hatta; otuz yaşın yanlış tarafında bulunan bir hanımı partnersiz, öylece oturur vaziyette bırakmazdı. Sabahleyin atla bir gezinti, bir yürüyüş ya da yelkenli sefası, öğle yemeğinden sonra bir şarkı, akşam yeme-

21 Mr Toobad.

22 Claydyke.

23 Mr Larynx.

ğinden sonra bir hayalet öyküsü, evin beyiyle bir şişe Porto şarabı yahut hanımıyla bir fincan yeşil çay: Bunların tümü ya da biri yahut başka herhangi birine uyacak herhangi bir şey için muhterem Bay Gırtlak tıpkı urbasının değişmeyen rengi gibi her daim aynı şekilde hazır ve nazırdı. Karabasan Manastırı'nda Bay Sertbakan'ın kederini paylaşır, Somurtkan'la Madeira şarabı içer, Bay Neşeli ile şakalaşır, Bayan Neşeli'yi piyanoya buyur eder, onun yelpazesini ve eldivenlerini tutar ve müziğini şaşırtıcı bir ustalıkla değerlendirir, Bay Pekfena'yla Vahiy Kitabı'ndan alıntılar yapar ve deneyüstücü Bay Gölgeperver ile eski feodal karanlığın o güzel günlerini yâd ederdi.

II. Bölüm

Somurtkan'ın Emily Yanardöner'le sevdasının feci şekilde bitmesinden kısa zaman sonra Bay Sertbakan, arzusu dışında Yüksek Mahkeme'de dört dönmesine yol açan bir davaya bulaştı. Somurtkan Karabasan Manastırı'nda bir başına kalmıştı. Ateşten yanmış bir çocuktü ve kadın gözlerinden ödü kopuyordu. Binanın geniş bölümleri içinde, bahçe-terasta, “düşünme yetileri düşüncelerin düşünceselliğine gömülmüş hâlde”¹ dolanıyordu. Teras söylediğimiz üzere yıkık dökük ve baykuşlarla dolu olan güneydoğu kulesinde sona eriyordu. Somurtkan akşamları orada, üzerine baykuş tünemiş kalın bir sayvan oluşturan sarmaşıkların altında, elinde *Werter'in Acıları*,² yere düşmüş yosunlu bir taş parçasına oturup sırtını yıkık bir duvara yaslıyordu. Üniversiteye gitmeden önce aşk ve macera romanları okumayı bir parça severdi. İtiraf edelim ki okulu sayesinde her türlü okuma sevgisinden kurtulmuştu. Sevdasında yaşadığı hayal kırıklığı ve iyiden iyiye yalnız kalışı bu sevgiyi tekrar depreştirmese tedavinin etkisi tam olacaktı. Aşk ve macera romanlarını, Alman tragedyalarını ve Bay Gölgeperver'in tavsiyesiyle deneyüstücü felsefenin kuru, kalın kitaplarını incelemeye başladı; böylece onların gizemli jargonu, mistik dili üzerine çalışmaya yatkınlaştı. Karabasan Manastırı'nın

¹ Henry Carey, *Chrononhotonthologos* adlı piyesinden.

² Goethe, *Genç Werther'in Acıları*. Özgün metinde “Werter” şeklinde yazılı.

arkadaş canlısı tenhaliğinde metafizik romantizmin ve romantik metafiziğin darmadağın fikirleri bol bol zaman ve mekân bulunca bir sürü ateş saçan ejderhaya dönüştüler ve canlarına can katacak verimli bir yaşam ortamına doğru yükseliverdiler hızla.

Artık onun derdi günü *dünyayı yeniden biçimlendirme tutkusuydu*.^[2] Hayalinde nice uçan kaleler inşa etti, bunlara insan türünün yeniden meydana getirilmesi projesinin muhayyel araçları olan gizli kurullar, aydınlanmış seçkinler yerleştirdi. Mükemmel bir cumhuriyet kurmak niyetinde olduğu için kendisini bu mistik hürriyet taşıyıcıları üzerinde mutlak hâkimiyetle donattı. Yastığının altında *Korkunç Gizemler*'le³ uyuyor, özgür düşünce sahiplerinin saygın liderlerini, yer altı mağaralarında gece yarısı toplanan ürkünç müttefikleri düşlüyordu. Sabah zamanının tümünü çalışma odasında kasvetli düşüncelere gömülmüş olarak geçiriyor, gözlerinin üstüne kukuleta misali düşürdüğü yatak takesi ve bir komplocunun harmanisiymiş gibi sarındığı çizgili patiskadan ropdöşambırıyla odanın içinde mağrur mağrur dolaşıyordu.

“Eylem,” diyordu kendi kendine, “fikrin sonucudur ve fikri yeniden kurmak toplumu yeniden kurmaktır. Bilgi iktidardır, iktidar kendini yükseltmenin, her şeyi kendine mal etmenin peşindeki az sayıda bencil kişi tarafından çoğunluğu yanlış yönlendirmekte kullanılıyor. Ya iktidar onu çoğunluğu yönlendirmek için kullanması gerekenlerin elinde olsaydı? Ya iktidar herkeste olsaydı ve çok sayıda insan aydınlansaydı? Hayır. Çoğunluğun her zaman denetim altında tutulması lazım, fakat hikmetli ve dürüst rehberleri bulunmalı. Az sayıda kişi düşünmeli, çoğunluk eylemde bulunmalı; mükemmel toplumun yegâne temeli budur. Antik

3 Carl Grosse, *Der Genius*. Peter Will tarafından *The Horrid Mysteries* adıyla çevrilmiştir. Romanın kahramanı Grosse Markisi kendisini bir devrimci topluluğun içinde bulur.

filozoflar da öyle düşünmüş: Kendi dâhilî ve haricî öğretileri varmış. Ulu Kant da öyle düşünür, mesajlarını cemiyetine kabul edilmişlerden gayrısının kavrayamayacağı bir dille iletir. Batıl itikatların ve zorbalığın korkulu rüyası olan aydınlanmışların gizli birliklerinin düşünceleri de böyleydi; onlar ki arıların dikenler ve ısırğanlar arasından balı seçip alması gibi toplumun koca ıssızlığı içinden hikmeti ve dehayı seçip alarak insanların tüm üstünlüklerini bir zincir hâlinde uç uca bağladılar. O zincir erkencecik koparılmasaydı, fikre hâkim olacak ve dünyayı yeniden meydana getirecekti.”

Sonra Somurtkan bir yeniden meydana getiriciler konfederasyonunu tekrar kurmanın imkânı üzerine kafa yormaya başladı. Kendi fikirlerini belirginleştirmek, çağın hikmetinin ve dehasının nabzını hissetmek için bir inceleme yazdı ve yayımladı; bu metinde anlatmak istedikleri deneyüstücü teknolojinin keşif kukuletasıyla dikkatlice sarmalanmıştı, fakat Somurtkan'ın tüm ülkeyi heyecana sürükleyeceğini düşündüğü derin ve tehlikeli meselelere dair imalarla doluydu. Müthiş umutlar içinde, bir madencinin fitili ateşledikten sonra kayanın infilakını beklemesi gibi neticeyi bekleme-yeye koyuldu. Gelgelelim, dinledi fakat hiçbir şey duymadı. Çünkü bir infilak olduysa şayet, çıkardığı ses Karabasan Manastırı'nın kuleleri üzerindeki sarmaşıkların tek yaprağını bile titretecek yükseklikte değildi. Birkaç ay sonra kitapçısından gelen mektupta sadece yedi nüshanın satıldığı belirtiliyor ve nazikçe bakiyenin karşılanması talep ediliyordu.

Somurtkan umutsuzluğa kapılmadı. “Yedi nüsha satılmış,” diye düşündü. “Yedi mistik bir rakamdır, bu iyiye alamet. Yedi nüshamı satın alan yedi kişiyi bulayım, onlar dünyayı aydınlatmakta kullanacağım yedi altın şamdan olacaklar.”

Somurtkan romantik projelerini geliştirmeye hizmet eden mekanik dehadan biraz nasiplenmişti. Paris polisinin maharetini boşa çıkaracak hücre, sürme kapı, gizli geçit modelleri

yaptı. Babasının yokluğunu fırsat bilip Manastır'a gizlice dilsiz bir marangoz soktu ve ikisi Somurtkan'ın kulesindeki bu modellerden birini gerçeğe dönüştürdüler. Somurtkan yeniden yapımın büyük liderinin korkunç açmazlarla karşılaşacağını öngörerek insanlığın umumi çıkarı adına, imkân dâhilinde kendisini korumaya yönelik tüm önlemleri almayı kararlaştırmıştı.

Hizmetkârlara, kadınlara bile, sessiz olmaları öğretilmişti. Manastır'ın içinde ve çevresinde muazzam bir sessizlik hüküm sürüyordu. Sadece ara sıra örtülen bir kapı koridorlarda uzun çınlamalara sebep oluyor yahut salonda dalgın kâhyanın ağır adımlarının sesi yankılanıyordu. Somurtkan baş engizisyoncu misali mağrur mağrur dolanırken hizmetkârlar koruyucu ruhlar gibi onun yanından geçiveriyorlardı. Akşamları terasta, harap kulenin sarmaşıkları altında düşüncelere dalmışken kulağına gelen sesler yalnızca sarmaşığın rüzgârla hışırdayışı, tüylü koro üyelerinin kederli ötüşleri ve denizin alçak, düz sahildeki tekdüze şıpırtısıydı. O esnada Madeira şarabı içiyor, insan tabiatının çılgın dokusunu adamakıllı tamir etmek için derinlemesine eylem planları hazırlıyordu.

III. Bölüm

Bay Sertbakan Londra'dan davasını kaybetmiş olarak döndü. Adalet onunlaydı, fakat yasa onun karşısındaydı. Somurtkan'ı pek gönüldeşçe trajik bir ruh hâli içinde buldu. Bu yozlaşmış çağın bozukluklarına hayıflanarak kadehlerini parlatmakta birbirleriyle yarıştılar ve zaman zaman araya kurtçuklarla, kabir yazılarıyla ilgili türlü şakalar serpiştirdiler. Bay Sertbakan'ın birinci bölümde bahsettiğimiz dostları dönüşü vesilesiyle aynı anda onu ziyarete geldiler. Somurtkan'ın arkadaşı ve okuldaşı Saygıdeğer Bay Takatsiz¹ de onlarla aynı zamanda geldi. Bay Sertbakan modayı yakından takip eden bu delikanlıyı Londra'da, "pek rahat bir iskemlenin gergisi üzerinde",² kasvetli ve iflah olmaz bir insansevmezliğin pençesinde bulmuş, Karabasan Manastırı'na gelip temiz taşra havasından nasiplenmesi için ısrar etmişti. Bay Takatsiz bu teklifi reddetmenin kendisine kabul etmekten daha fazla sıkıntı çıkaracağını anlayarak uşağı Fatout'yu çağırmış ve ona Lincolnshire'a gideceğini söylemişti. Bu basit ima üzerine Fatout işe girişmiş ve Saygıdeğer Bay Takatsiz bu konuda bir hece daha sarf etmeden yahut düşünmeden bavullar toplanıp posta arabası kapıya getirilmişti.

1 Mr Listless.

2 Alexandr Pope'un "The Dunciad" şiirinden alıntı. Bu satirik şiirde Sıkıcılık Tanrıçası'na ve onun İngiltere'ye çürüme, aptallık, zevksizlik getiren seçilmiş temsilcilerine övgü düzülür.

Bay ve Bayan Neşeli yetim kalmış yeğenlerini de beraberlerinde getirmişlerdi, bu Bay Sertbakan'ın İrlandalı bir subayla gizli bir birliktelik yaşamış küçük kız kardeşinin kızıydı. İlk yıl bu hanımın serveti yoklara karışmıştı, ikinci yıl bunun doğal sonucu olarak aşk yoklara karışmıştı, üçüncü yıl daha da doğal bir sonuç olarak İrlandalının kendisi yoklara karışmıştı. Bay Sertbakan kız kardeşine yıllık tahsisat ayırmış, biricik kızıyla inzivaya çekilen kadın kısa süre önce ölürken kızını Bayan Neşeli'ye emanet etmişti.

Marionetta Celestina O'Carroll güzelliğinin baharında, edep erkân bilen bir genç hanımdı. O'Carroll'ların *Allegro Vivace*'siyle³ Sertbakan'ların *Andante Doloroso*'sunun⁴ bileşeni olarak kişiliğinde nisan semasının tüm çeşitliliğini sergiliyordu. Saçı açık kahverengiydi, gözleri açık kestaneydi ve yumuşak ama değişken bir ışıkla parıldıyordu. Yüz hatları düzgündü, dudakları dolgun ve eşit boydaydı, bedeni son derece zarıftı. Müzikte ehliyet sahibiydi. Sohbetlerinde şen şakraklı, fakat hep hafif, sınırlı bir ilgi alanına dâhil konuları seçerdi; zira ahlaki meselelerin genel manada onun zihninde yeri yoktu. Neredeyse aynı anda hem işvebaz, hem ziyadesiyle kaprisli, hem hoşnut hem hoşnutsuzdu; ulaşılmaz görünen bir nesnenin peşine ciddiyetle düşer, eline geçtiği vakit sahip olmaya değmezmiş gibi reddederdi onu.

Ya kuzeni Somurtkan'dan bir parça hoşlandığından ya da sırf sevda hislerinin bu kadar tuhaf birini nasıl etkileyeceğini merak ettiğinden, Manastır'a geleli üç gün olmamışken onun kalbini kazanmak için güzelliğinin ve görgüsünün olanca çekiciliğini gözler önüne serdi. Somurtkan'ın gönlünü fethetmesi zor olmadı. Emily Yanardöner'in görüntüsü felsefenin kudreti ve aklın tatbikiyle yeterince soluklaşmıştı zaten, çünkü bu tür tesirler ya da hakiki tesir dışında kalarlar genellikle büyük hâkim zamanın zihnî tedavilerine

3 (Müz.) Canlı ve hızlı.

4 (Müz.) Orta tempoda, acıklı.

atfedilir. Somurtkan'ın romantik hayalleri ona güzellikle zekânın bileşimlerine dair *saf öngörülür bilişler*⁵ sağlamıştı ve bunların kuzini Marionetta'da tam olarak karşılık bulduğundan şüpheliydi;, fakat bu şüphelere karşın çok geçmeden kafası karmakarışık hâlde âşık oldu. Bunu algılayan genç hanım taktik değiştirdi ve önceden gösterdiği ateşli, mahirane ilginin yerini eşit seviyede bir soğukluk ve çekingenlik aldı. Somurtkan bu ani değişim karşısında şaşkına dönmüştü, fakat onun ayaklarına kapanıp bir açıklama talep edeceğine kulesine çekildi, yatak takkesini başına geçirdi, hayalindeki gizli mahkemede başyargıç koltuğuna oturup Marionetta'yı dehşetli resmî usullerle huzura çağırıp ödünü kopardıktan sonra, kendini göstererek bu güzel tövbekârı bağrına bastı.

Daldığı hayali sahnelerken, gizli mahkemenin müthiş yargıcı kukuletasını ve cüppesini geriye atarak sanığa kendisinin aslında onun ateşli, yüce gönüllü âşığı olduğunu gösterdiği esnada çalışma odasının kapısı açıldı ve gerçek Marionetta belirdi.

Marionetta'nın geliş sebebi azıcık pişmanlık, azıcık endişe, azıcık sevgi, azıcık da kendisindeki ani tutum değişikliğinden ötürü Somurtkan'ın aniden kabuğuna çekilivermesinin delalet edebileceği şeylerden korkmasıydı. Birkaç kez kapıya vurmuş, vuruşları duyulmamış ve elbette cevapsız kalmıştı. Nihayet ürkekçe ve ihtiyatla kapıyı açtığı esnada bakmıştı ki Somurtkan eski meşe masanın üstüne konmuş siyah kadifeli sandalyenin önünde ropdöşambırını ve yatak takkesini geriye savurmakta. Fransızlar etkileyici bir tavır derler böylesine.

İkisi de bir an oldukları yerde kalakaldılar. Hanımefendi şaşkına dönmüş, beyefendinin kafası karışmıştı. Sessizliği

5 Bu ifade Kant metafiziğinin temel ilkelerinden birini anlatıyor. Buna göre zihin belli tür bilgileri, bilginin kaynağı olarak görünen fenomenleri dolaysızca deneyimlemeksizin, salt akılla edinir.

önce Marionetta bozdu: “Tanrı aşkına Somurtkan nedir sorun?”

“Tanrı aşkına tabii,” dedi Somurtkan masadan aşağı atlayarak. “Senin aşkına Marionetta, çünkü sen benim ilahemsin. Sorun allak bullak olmam. Tapıyorum sana Marionetta, zalimliğin deli ediyor beni.” Onun dizlerine kapandı, elini öpücüklerle yedi bitirdi ve bir nefeste aşkın en tutkulu diliyle yüzlerce yemin etti.

Marionetta âşığı tatlı sözlerini bitirene dek epeyce bekledi. Sonra kaşlarını kaldırarak, “Rica ederim bu dünyadan biri gibi söyle sözlerini,”⁶ dedi. Bu alıntının uçarılığı ve sarf ediliş şekli romantik erkek âşığın heyecanlı, tutkulu hâliyle o kadar uyumsuzdu ki Somurtkan derhâl çöktüğü yerden kalkarak yumruk yaptığı elini alına vurdu. Genç hanım korkuya kapıldı, onu yatıştırmasının doğru olacağını düşünerek ellerinden birini eline aldı, diğer elini onun omzuna koydu, çekici olmasını amaçladığı bir ciddiyetle yüzüne bakıp mümkün olan en yumuşak sesle şöyle dedi: “Arzun nedir Somurtkan?”

Somurtkan yine göklere yükselmişti. “Arzum ne mi? Senden başka ne olabilir Marionetta? Seni arzuluyorum, çalışmalarımda bana yoldaş, düşüncelerime ortak olarsın, insanlığın özgürleşmesi için yaptığım büyük tasarımlara yardım edesin diye.”

“Pek yardımım dokunmaz maalesef Somurtkan. Ne yapmamı isterdin?”

“Rosalia, Carlos⁷ için ne yapıyorsa onu muhteşem Marionetta. Birbirimizin damarını delelim, kanımızı bir kâsede karıştırıp aşkımızın andı niyetine içelim. İşte o zaman yüksek bir aydınlanmanın imgelerini göreceğiz. Fikirlerin kanda salt zekânın uzayına yöneleceğiz.”

6 Shakespeare, *I V. Henry*, II. Bölüm, V. Perde, 3. Sahne. Bu cümle Falstaff'ın bir repliğinin hemen hemen aynısıdır.

7 Rosalia ve Carlos, Grosse'nin *Der Genius* eserindeki karakterlerdir.

Marionetta cevap veremedi, Rosalia'nınki kadar sağlam olmayan midesi bu teklif karşısında bulanmıştı. Somurtkan'dan sıyrıldı, kulenin kapısından fırlayıp koridorlar boyunca pürtelaş kaçtı. Somurtkan, "Dur, dursana Marionetta, hayatım, aşkım!" diye bağırarak arkasından gitti. Araları hızla kapanıyorken iki koridorun birleştiği uğursuz köşede, bir merdivenin bitiminde Bay Pekfena'yla karşılaştı. Aynı deliğe giden iki bılardo topu misali birlikte merdivenden aşağı yuvarlandılar. Bu da genç hanıma kaçıp odasına kapanma fırsatı verdi. O sırada Bay Pekfena yavaşça ayağa kalktı, dizlerini ve omuzlarını ovalayarak şöyle dedi: "Sevgili Somurtkan, bu küçük olayda şeytanın geçici üstünlüğünün sayısız kanıtlarından birini görüyorsun. Zira bu lanet olası merdivenin tepesinde ikimizin bahtsız bedenlerini kötülüğün sistemli bir tasarımı ve akıllamaz düzeneklerinden başka ne bir araya getirebilirdi?"

"Hiçbir şey elbette," dedi Somurtkan. "Son derece haklısınız Bay Pekfena. Kötülük, fesat, perişanlık, kargaşa, boşluk, rüzgârı kovalamaya çalışmak, ölüm, hastalıklar, suikastlar, savaşlar, sefalet, salgınlar, kıtlıklar, para hırsı, bencilik, kin, garaz, kötü niyet, hayrın kıymetinin bilinmemesi, dostlukta vefasızlık, aşkta hayal kırıklıkları: Bunların tümü fikirlerinizin doğruluğunu, sisteminizin gerçekliğini kanıtıyor. Merdivenden aşağı düşüşümüzün şeytani olarak keşintiye uğramasının gelecekteki hayatımın tümüne bir nebze kötülük rengi katması da imkânsız değil."

"Sevgili evladım," dedi Bay Pekfena, "neticeleri pek iyi görüyorsun."

Böyle söyleyip Somurtkan'ı kucakladı. Somurtkan onulmaz kederler içinde yemek için üstünü değiştirmeye giderken, Bay Pekfena da holde dolanıp tekrar tekrar aynı şeyi söylüyordu: "Vay hâlinize yerde ve gökte yaşayanlar! Çünkü İblis büyük bir öfkeyle üzerinize indi."

IV. Bölüm

Bay Sertbakan, Marionetta'nın kaçışına ve Somurtkan'ın kovalayışına tanık olmuş, bu sebeple akşamleyin oğlunu ve yeğenini adamakıllı gözlemlemişti. Tavırlarından aralarında arzu ettiğinden daha iyi bir uzlaşma olduğu sonucuna vararak ertesi sabah Somurtkan'dan tam ve tatmin edici bir izahat almayı kararlaştırmıştı. Bu yüzden kahvaltının hemen sonrasında Somurtkan'ın kulesine çok ciddi bir suratla girip merasimsiz girizgâhsız şöyle dedi:

“Demek kuzininize âşık oldunuz efendim.”

Somurtkan kısa bir tereddüdün ardından yanıt verdi: “Evet efendim.”

“Dürüstsünüz en azından. O da size âşık.”

“Keşke öyle olsaydı efendim.”

“Efendim, öyle olduğunu biliyorsunuz.”

“Bilmiyorum efendim, gerçekten.”

“Fakat öyle olmasını umuyorsunuz.”

“Evet, canıgönülünden.”

“Bu çok kıskırtıcı Somurtkan, çok da hayal kırıklığına uğradım. Hiç tahmin etmezdim ki siz, Karabasan Manastırı'nın Somurtkan Sertbakan'ı, Marionetta gibi, dans eden, gülen, şarkı söyleyen, düşüncesiz, kaygısız, gönlü şen, her bakımdan sizin ve benim tam zıddımız olan bir şeye sıırılsıklam âşık olarsınız. Çok hayal kırıklığına uğradım. Ayrıca Marionetta'nın hiç serveti yok, biliyor musunuz?”

“Demek ki kocasının servet sahibi olması gerekiyor efendim.”

“Onun açısından gerekiyor, sizin açınızdan değil. Karımın serveti yoktu, başıma gelen belanın bir avuntusu da olmadı. Hiç düşünüyor musunuz, şu dava aile varlığımızın ne kadarını eritti? Eskiden Lincolnshire’ın en büyük toprak sahipleri bizdik.”

“Hiç şüphesiz efendim, bu sahil boyunda herkesten fazla bataklık arazimiz vardı. Fakat aşk karşısında bataklık araziler nedir ki? Su hendekleri, yel değirmenleri Marionetta karşısında nedir?”

“Peki bir yel değirmeni karşısında aşk nedir efendim? Öğütülecek tahıl değildir şüphesiz. Ayrıca efendim, sizin için birini seçtim. Güzellik, deha ve büyük bir servet sahibi üstelik. Öyle tatlı, ciddi biri ve dünyadan yana öylesine güzel bir memnuniyetsizlik içinde ki. Sizin için hazırladığım enfes sürpriz buydu işte. Bu sözleşmeyi şerefim üzerine yaptım efendim, Karabasan Manastırı’nın Sertbakan’larının şerefi üzerine. Peki şimdi ne yapacağız efendim?”

“Doğrusu bilemem efendim. Şu durumda, her akılcı varlığın doğuştan sahip olduğu eylem hürriyetimi talep ediyorum.”

“Eylem hürriyeti mi efendim? Eylem hürriyeti diye bir şey yoktur. Hepimiz kör, acımasız bir zorunluluğun köleleri, kuklalarıyız.”

“Çok doğru efendim, fakat eylem hürriyetinin özünde fertlerin aynı genelgeçer zorunluluktan farklı şekilde etkillemeleri ve farklı değişimler göstermeleri vardır, bu yüzden rıza gösterilmemiş sonuçlar ortaya çıkar ve her bir ferdin zorunluluktan kaynaklanan iradeleri çatışarak çok farklı yerlere savrulur.”

“Mantığınız iyi efendim, ama farkındasınız ki bir fert başka bir ferde zorunluluğun başka tarzlarını ve biçimlerini dayatmanın vasıtası olabilir, bu da rızanın üretimini az çok etkileyebilir. O yüzden efendim, bu kez benim arzuma

riayet etmezseniz (başka her şeyde kendi bildiğinizi okudunuz), gözlerimden yaşlar akıtmak pahasına da olsa, sizi mirasımdan mahrum etmek zorunda kalacağım.” Böyle deyip Somurtkan’ın mantığının korkusuyla ortadan kayboluverdi.

Bay Sertbakan hemen Bayan Neşeli’yi bularak ona bu vakayla ilgili görüşlerini aktardı. Bayan Neşeli, hani derler ya, Marionetta’yı kendi çocuğuymuşçasına seviyordu; ama –böyle durumlarda hep bir *ama* vardır– servet hususunda onun için hiçbir şey yapamamıştı, zira Brazen-nose’da eğitim gören ve zihnî esaret evinden –yani üniversiteden– alınıp ballı kaymaklı bir memlekete –yani Londra’nın batı yakasına– getirildiklerinde imkânlarında herhangi bir azalmayla karşılaşmak istemeyen iki oğulları vardı.

Bayan Neşeli, Marionetta’ya görgü kuralları, incelik, terbiye, vakar, vesaire, vesaire, vesaire^[3] gereği bir an önce Manastır’dan ayrılmaları gerektiğini ima etti. Marionetta mirasının edilgin itaatkârlık olduğunu bildiği için sessizce, boyun eğmişlik içinde dinledi. Fakat Bayan Neşeli’nin oradan ayrılmasını kollayan Somurtkan içeri girip tek söz etmeden kederler içinde ayağına kapanınca genç hanım da aynı sessizlik ve elem içinde kollarını onun boynuna sararak gözyaşlarına boğuldu. Ardından, yumuşak kalpli okurun hassasiyetlerinin bizim betimlemelerimizden daha isabetli şekilde tasavvur edebileceği sevecen bir sahne geldi. Fakat Marionetta bir an önce Manastır’dan ayrılacağını ima ettiğinde, Somurtkan ambarına gidip atasının kafatasını çıkardı, Madeira şarabıyla doldurdu ve Bay Sertbakan’ın karşısına geçerek ona Marionetta’nın kendi rızası olmaksızın Manastır’dan götürülmeyeceğine dair söz vermediği takdirde kafatasındaki sıvıyı içeceği tehdidinde bulundu. Maderia’yı öldürücü bir karışım sanan Bay Sertbakan paniğe kapılıp kederle istenen sözü verdi. Somurtkan yüreği şenlenmiş olarak Marionetta’nın yanına döndü, bu arada Madeira’yı da içiverdi.

Bay Sertbakan Londra'dayken arkadaşı Bay Pekfena'yla Somurtkan ve Bay Pekfena'nın kızının evlenmesinin çok arzu edilir bir şey olacağı hususunda mutabık kalmışlardı. Bu kız Almanya'daki bir kadınlar manastırında eğitim görmekteydi, ama Bay Pekfena onu sadece kendisinin Ahrimanik felsefesinden^[4] etkilenmiş ve Bay Sertbakan'ın Karabasan Manastırı'nın gelecekteki hanımı için arzu edeceği gibi alabildiğine kasvetli ve Thlaia'nın¹ tersi bir genç hanım olarak tarif ediyordu. Kendisine ait büyük bir serveti vardı ki, gördüğümüz gibi bu da Bay Sertbakan'ın gönlünde onun müstakbel gelini olarak yer edinmesinde pay sahibiydi elbette. Hâliyle Bay Sertbakan, Somurtkan'ın Marionetta'ya münasebetsizce bağlanmasından pek rahatsızdı. Bay Pekfena'ya buna dair dert yandı. O da şeytanın bütün işlerine karışmasına epeydir alıştığını, o yüzden eldivenli pençesini bu işe de atmasına şaşırmadığını söyledi. Fakat hâlâ onu alt etmeyi umuyordu, çünkü şu gerçeğin farkında olan herhangi birinin nazarında kızıyla Marionetta'nın kıyaslanması imkân dışıydı: Dünya büyük bir kötülükler tiyatrosuydu, ciddiyet ve ağırbaşlılık hikmetin hususiyetleriydi; kahkahalar ve neşe insan evladını bir babundan farksız kılardı. Bay Sertbakan bu bakış açısıyla kendisini rahatlatmış ve Bay Pekfena'ya kızının Almanya'dan dönüşünü çabuklaştırması ricasında bulundu. Bay Pekfena kızının şu günlerde Londra'ya varmasını umut ettiğini, hemen onu karşılamak üzere yola çıkacağını ve kendisini hiç vakit kaybetmeden Karabasan Manastırı'na getireceğini söyledi. “O zaman,” diye ekledi, “göreceğiz bakalım, zaferin simgesini Thlaia mı Melpomene² mi, Allegra mı Penserosa³ mı taşıyacak?” – “Terazinin hangi

1 Komedi ve pastoral şiirle ilişkilendirilen esin perisi.

2 Trajedinin koruyucusu olan esin perisi.

3 John Milton'ın “L'Allegro” ve “Il Penseroso” adlı, birbiriyle karşıtlık içinde anılagelen şiirlerine gönderme. “L'Allegro” İtalyancada mutlu adam, “Il Penseroso” ise kederli adam anlamına gelir.

kefesinin ağır basacağına hiç kuşku yok,” dedi Bay Sertbakan, “aksi hâlde Somurtkan, Sertbakan’ların kadim soyağacı için doğru aşî kalemi değil demektir.”

V. Bölüm

Marionetta, Somurtkan'ın kalbinden yana güvenliydi; kendisini kuşatan zorluklara karşın, her an diken üstünde tuttuğu âşığına eziyet çekirtme hazzından vazgeçemiyordu. Ona bazen alabildiğine sevecen davranıyordu, bazen kan dondurucu bir kayıtsızlıkla; yapay bir soğuklukla kızdırarak, şefkat dolu dilbazlıkla yüreğini yumuşatarak yahut onun etkisi altında gece çiçeği tomurcuğu misali açılıp canlanır gibi görünen Saygıdeğer Bay Takatsiz'le cilveleşmesiyle kıskançlıktan yakıp kavurarak. Bazen piyanonun başına oturur, kendisine çok yaraşan bir dikkatle Somurtkan'ın acıklı şikâyetlerini dinlerdi. Ama nutkunun en ateşli kısmında bir *Rondo Allegro* çalmaya başlayarak ve “Ne güzel değil mi?” diye sorarak onun tüm düşüncelerini karman çorman ediyordu. Somurtkan bağırıp çağırmaya başlıyor, Marionetta ise,

“Zitti, zitti, piano, piano,
Non facciamo confusione.”¹

veya benzeri bir *facezia*² ile cevap veriyor, sonunda Somurtkan çekip gidiyor, kızgınlığın verdiği heyecanla onu ve tüm kadınları ebediyen reddedeceğine ant içiyordu. Marionetta'nın

1 Rossini, *Sevil Berberi*, “Kapa çeneni, kapa çeneni, yavaş, yavaş / Ortalığı karıştırmayalım.”

2 (İt.) Nükte.

göndermeyi hiç ihmal etmediği, pişmanlığını, bu durumu telafi edeceğini bildiren nice ifadelerle dolu not eline geçince tekrar onun yanına dönüyordu. Somurtkan'ın dünyayı yeniden yaratma ve yedi altın şamdanını tespit etme tasarıları bu hummalı ruh hâli içinde çok yavaş ilerliyordu.

Birkaç gün boyunca işler böyle gitti; Bay Sertbakan Bay Pekfena'dan hiç haber alamadığı için huysuzlanmaya başlamıştı. Derken bir akşam Bay Pekfena, "İblis büyük bir öfkeyle üzerimize indi!" diye haykırarak ailenin ve misafirlerin toplandığı kütüphaneye daldı. Sonra Bay Sertbakan'ı alıp başka bir odaya götürdü, orada bir süre kaldıktan sonra çok gamlı çehrelerle tekrar kütüphaneye girdiler, ama sıkıntılı hâllerinin sebebini hiç kimseye söylemeye tenezzül etmediler.

Ertesi gün aynı saatte Bay Pekfena yola düştü. Bay Sertbakan bütün gün iç çekip inledi, fakat kimseye tek laf etmedi. Somurtkan her zamanki gibi Marionetta'yla münakaşa edip kulesine kapanmış, marazi bir hassasiyet nöbeti geçirmekteydi. Marionetta piyano başında kendini rahatlatmakta, *Nina pazza per amore*'den³ şarkılar söylemekteydi. Saygıdeğer Bay Takatsiz de sırtüstü divana yatmış müziği dinliyor, arada bir elindeki kitaba göz atıyordu. Muhterem Bay Gırtlak divana yanaşarak bir el bilardo oynamayı teklif etti ona.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Bilardo mu! Ne kadar iyi olurdu gerçekten, ama şu bitkin hâlimle bilardo oynamak fazlasıyla yorar beni. Ne vakit böyle bir gayret göstermeye mecalim olmuştu bilmem. (*Uşa-*

3 *Nina, Aşkta Aklını Kaybetmiş Kız* librettosu Giambattista Lorenzi tarafından yazılmış, Giovanni Paisiello tarafından bestelenmiş opera eseri. Acıklı öğelerle komediye bir araya getiren bu opera aşkın öldürüldüğünü düşünerek aklını kaybeden bir kızın hikâyesini anlatır. 1835'te Pietro Antonio Coppola tarafından tekrar bestelenip sahnelenmiş ve büyük başarı kazanmıştır.

ğını çağırmak için çanı çaldı. Fatout girdi.) Fatout! En son ne vakit bilardo oynamıştım?

FAOUT

Geçen yıl Aralık ayının on dördünde efendim. (*Fatout selam vererek çıktı.*)

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Ya, işte. Yedi ay önceymiş. Asabım, Bayan O'Carroll, asabım çok bozuk. Bath'ı bir denememi tavsiye ettiler. Cheltenham'ı önerenler de oldu.⁴ Zamanları çakışmadığından ikisini de tecrübe etmeyi düşünüyorum. Zaman, bilirsiniz Bay Gırtlak... zaman Bayan O'Carroll... zaman her şeydir.

MARIONETTA

Sihhat de önemlidir. *N'est-ce pas*,⁵ Bay Gırtlak?

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Hiç şüphesiz Bayan O'Carroll. Zira akıl yürütenler *sum-mum bonum*⁶ hakkında farklı görüşlere sahip çıksalar da iyi bir yemeğin çok iyi bir şey olduğunu hiçbiri inkâr edemez. Ağzınızın tadı iyi değilse, yemek iyi olsa ne fayda? Ağız tadı da iyi sıhhate bağlı değil midir? Cheltenham'ın güzel tatları meşhurdur Bay Takatsiz.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Emin olun bu duyduğum en iyi mantıksal ifade Bay Gırtlak. Cheltenham üzerinde büyük dikkatle, ciddiyetle ve derinlemesine düşündüm. Ne zamandı... bir dakika... ne zaman düşünmüştüm bunu? (*Tekrar çanı çaldı, Fatout yeniden belirdi.*) Fatout! Ne zaman Cheltenham'a gitmeyi düşüp de gitmedim?

4 Bath ve Cheltenham, İngiltere'nin kaplıcalarıyla ünlü şehirleridir.

5 (Fr.) Öyle değil mi?

6 (Lat.) En yüksek iyilik.

FAOUT

*Juillet*⁷ yirmi iki, geçen yaz Monsieur. (*Fatout çekildi.*)

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Ya, işte. Paha biçilmez bir adam bu Bay Gırtlak... Paha biçilmez, Bayan O'Carroll.

MARIONETTA

Bence de öyle. Size ayaklı bir hafıza, canlı bir vakayiname olarak hizmet ediyor sanki; yalnız eylemlerinizi için değil, düşünceleriniz için de.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Şerefim hakkı için harika tanımladınız bu adamı Bayan O'Carroll, harika. Ha! ha! he! Hah-ho! Gülmek hoş bir şey, ama fazlasıyla yoruyor beni.

Bay Takatsiz için bir paket getirilmişti, ekspres postayla gönderilmiş bir paketti bu. Açması için Fatout çağrıldı. İçinden yeni bir roman ve yeni bir şiir çıktı; modayı takip eden tüm okurlar ikisini de epeydir merakla beklemekteydi. Ayrıca popüler bir kitap tanıtım dergisinin son sayısı vardı pakette; derginin editörü ve çalışanları yüksek yerlerde el üstünde tutulurlar, kiliseye ve devlete hizmetlerinden ötürü dolgun ödeneklerden faydalanırlardı.^[5] Fatout odadan çıkarken Bay Gölgeperver içeri girdi ve paketten çıkanları merakla inceledi.

BAY GÖLGEPERVER (*Sayfaları çevirerek.*)

“Şeytan Adam, roman.” Hım. Nefret... intikam... insansevmezlik... ve Kitab-ı Mukaddes'ten alıntılar. Hım. Kara safra hastalığının anatomisi bu.⁸ “Paul Jones, bir şiir.” Hım. Anla-

⁷ (Fr.) Temmuz.

⁸ Antik Çağ'da hastalıklar bünyedeki dört sıvının kirlenmesine bağlanırdı. Bu dört sıvı kan, balgam, kara safra ve sarı safraydı.

dım. Paul Jones duygusal ilişkilerinde hayal kırıklığı yaşamış cana yakın bir heveskâr iken, usanç ve yüce gönüllük neticesinde korsan olmuştur; çeşitli erkeklerin boğazını keser, çeşitli kadınların kalbini kazanır, onu seren direğine asarlar. Pek nahoş, hiç de şairane olmayan bir facia... “Downing Street Dergisi.” Hım. İlk makale... Kırmızı Kitap’a Gazel, yazar Roderick Trombon. Hım. Kendisinin kendi şiirine dair değerlendirmesi. Hım-m-m.

(Bay Gölgeperver sessizce dergideki diğer makalelere göz attı, Marionetta romanı inceledi, Bay Takatsiz de şiiri.)

MUHTEREM BAY GİRTLAK

İyi aileden gelmiş, modayı takip eden bir genç olarak öğrenmeye pek düşkün gibisiniz.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Öğrenmeye mi! Uygunsuz şakaları seviyorsunuz Bay Gırtlak. Öyle olduğumu sanmıyorsunuz umarım. Eğitimimi tamamladım. Fakat insan revaçta olan bazı kitapları gündelik sohbetlere konu edildikleri için okumak zorunda kalıyor. Yoksa kitapları sizin sevdiğiniz kadar seviyorumdur ancak Bay Gırtlak.

MUHTEREM BAY GİRTLAK

Doğrusu efendim, kitaplardan çok hazzettiğimi söyleyemem gerçekten, lakin hiç okumadığımı da söyleyemem. Arada bir ellerindeki işle meşgul hanımlara bir hikâye yahut şiir okumak sesimi kullanmanın pek sıra dışı olmayan bir yöntemi. Kendi adıma şunu da söylemem lazım, böyle hâllerde bitip tükenmeden tekrarlanan soru ve yanıtların serüvenin girdiği açmazla birbirine karışıp trajedinin ıstırabını artırması karşısında Eyüp misali sabır gösterebilen böyle çok az adam vardır.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Çoğu zaman yazarın eksik bıraktığı ıstırapı onlar yaratır.

MARIONETTA

Yağmurlu bir sabah vakti sizin sabrınızı sınavacağım Bay Gırtlak, Bay Takatsiz de bize herkesin okuduğu en yeni, yepyeni kitabı tavsiye edecek.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Size onu yeniliğinin olanca ışıltısı içinde takdim edeceğim Bayan O'Carroll, yumuşacık olgun İtalyan erikleri gibi taze. Edinburgh'ta basılmış, Londra üzerinden ekspres postayla yollanmış olarak gelecek.

BAY GÖLGEPERVER

Yeniye olan bu düşkünlük edebiyatın zehridir. Benim ve belli arkadaşlarımla eserleri haricinde, Jeremy Taylor⁹ kadar eski olmayan hiçbir şey iyi değildir. Ayrıca *entre nous*,¹⁰ arkadaşlarımla kitaplarının en iyi kısımlarını da ben yazmış ya da telkin etmişimdir.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Efendim, size hürmetim var. Fakat çağdaş kitapların hislerime çok teselli verici ve cana yakın geldiğini söylemek zorundayım. Sanki enfes bir kuzeydoğu rüzgârı, entelektüel bir illetin yeli esiyor içlerinde; nefis bir insansevmezlik ve hoşnutsuzluk ki erdemin ve zindeliğin boşluğunu ortaya koyuyor, kendimden ve divanımdan memnuniyet duymamı sağlıyor.

BAY GÖLGEPERVER

Çok doğru efendim. Çağdaş edebiyat bir kuzeydoğu rüzgârıdır, insan ruhunu kurutan bir illettir. Böyle olmasına yar-

9 Jeremy Taylor (1613-1667), İngiliz din adamı ve yazar. İngilizcenin en büyük nesir yazarlarından biri olarak kabul edilir.

10 (Fr.) Laf aramızda.

dım ettiğim için kendimi takdir ediyorum. İyi meyve elde etmenin yolu çiçeği kurutmaktır. Buna çelişki diyeceksiniz. Öyle olsun. Bunun üzerinde düşünün hele.

Sohbet çamurlara batmış hâldeki Bay Pekfena'nın tekrar belirmesiyle kesintiye uğradı. Bay Pekfena kapıda durup, "İblis üzerinize indi!" diye mırıldandıktan sonra kayboluverdi. Karabasan Manastırı'nı medeni dünyaya bağlayan yol insan eliyle bataklıkların seviyesinin üstüne yükseltilmişti ve bu bataklıklar arasında göz görebildiğince uzanıyordu. Yolun her iki yanındaki hendeklerde bulunan su, sathı kaplayan bitkiler sebebiyle görünmez hâldeydi. Yel değirmenlerinin birinden ürken atın ani olarak hendeğe dalmasıyla Bay Pekfena'nın seyahat arabası devrilivermiş, o da pek rezil biçimde arabanın penceresinden çıkmak zorunda kalmıştı. Tekerleklerden birinin kırıldığı anlaşılmış, Bay Pekfena sürücülerden birini arabayı temizletip onartmak için Balçıkhendek'e götürmeye çalışsın diye orada bırakmış, kendisi de yürüyerek Karabasan Manastırı'na dönmüştü; valizini taşıyarak ardından gelen uşağına yol boyunca Vahiy Kitabı'nın o çok sevdiği cümlesini tekrar edip durmuştu.

VI. Bölüm

Bay Pekfena kızı Celinda'yı Londra'da bulmuş, karşılaşmalarının ilk sevinci dindikten sonra, onun için bir koca hazır ettiğini söylemişti... Genç hanım çok ciddi bir edayla kendi kocasını seçme hürriyetine sahip olması gerektiğini belirtti. Bay Pekfena tüm tasarılarına şeytanın müdahale etmeye karar verdiğini gördüğünü söyledi, fakat Lucifer'a edilgince itaat etmek, direnmemek suçuna vicdanında yer vermemeye kararlıydı, o yüzden Celinda kendisinin onun için seçtiği kişiyle evlenmeliydi. Bayan Pekfena *très posément*,¹ tabii ki evlenmeyeceği yanıtını verdi. "Celinda, Celinda," dedi Bay Pekfena, "pek tabii ki evleneceksin." – "Benim kendime ait bir servetim yok mu efendim?" dedi Celinda. "Maalesef var," dedi Bay Pekfena. "Ama bir çaresini bulurum küçük-hanım, bir çaresini bulurum. Kızların dikkafalılığını kırmanın birden fazla yolu vardır." O gece birbirine zıt kararlar beyan ederek ayrıldılar. Sabahleyin genç hanımın odasını boş buldular, Bay Pekfena'nın ona ne olduğuna dair en ufak bir fikri yoktu. Şehirde ve memlekette kızını arayıp durdu, aralıklarla arkadaşı Bay Sertbakan'la fikir teatisinde bulunmak için tekrar tekrar Karabasan Manastırı'nı ziyaret etti. Bay Sertbakan bunun göz ardı edilemeyecek bir itaatsizlik ve isyan vakası olduğu hususunda Bay Pekfena'yla hemfi-

¹ (Fr.) Çok yavaş, dikkatlice.

kirdi. Kaçağı bulduğu vakit onun “iblisin büyük bir öfkeyle üzerine indiğinin” farkına varacağını söylüyordu Bay Pekfena.

Akşamleyin her zaman olduğu gibi hepsi kütüphanede toplandı. Marionetta arpın başına oturdu; Saygıdeğer Bay Takatsiz yanına oturmuştu ve bu çabanın ona çok gelmesine karşın nota sayfalarını çeviriyordu. Muhterem Bay Gırtlak arada bir bu zevkli işi ondan devralıyordu. Kıskançlık denen iblisin pençesindeki Somurtkan dudaklarını ve parmaklarını ısırarak köşede oturuyordu. Marionetta zaman zaman çok kışkırtıcı bir tatlılıkla gülümseyerek ona bakıyor, Somurtkan dertli ruhunu iyice rahatsız eden bu bakışları görmemiş gibi davranıyordu. Bir Dante cildi aldı, Purgatorio² ile pek ilgilenir gibi yapsa da Marionetta’nın gayet farkında olduğu üzere okuduğundan tek kelime bile anlamıyordu. Marionetta odanın diğer tarafından gelip kitaba göz attı ve “Bakıyorum Araf’ın ortasındasın,” dedi. – “Cehennemin ortasındayım,” dedi Somurtkan hiddetle. “Öyle mi?” dedi Marionetta, “O hâlde odanın karşı tarafına gel de sana *Don Giovanni*’nin³ finalini söyleyeyim.”

“Beni yalnız bırak,” dedi Somurtkan. Marionetta onaylamayan bir bakışla ona gülümseyerek, “Seni düzenbaz, gücenik şey seni,” dedi. Öncekine göre çok daha az kararlı olarak ve ciddiye alınmayı hiç de arzulamadan, “Beni yalnız bırak,” dedi Somurtkan. Marionetta derhâl onun yanından ayrıldı ve arpın başına dönüp Somurtkan’ın duyacağı kadar yüksek sesle şöyle dedi: “Dante’yi hiç okudunuz mu Bay Takatsiz? Somurtkan Dante okuyor ve şu an Araf’ta.” – “Ben-se,” dedi Bay Takatsiz Marionetta’yı başıyla selamlayarak, “Dante okumuyorum ve şu an Cennet’teyim.”

2 (İt.) Dante, *İlahi Komedya*, Araf.

3 Librettosu Lorenzo da Ponte tarafından yazılmış, Mozart tarafından bes-telenmiş opera buffa.

MARIONETTA

Pek işvebazsınız Bay Takatsiz, bence Dante okumayı da pek seviyorsunuz.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Nasıl oldu bilmem, ama şimdiye dek Dante'yle yollarımız hiç keşişmedi. Koleksiyonumda yok, olsaydı da okumazdım. Fakat giderek moda olduğunu görüyorum, yağmurlu sabahların birinde onu okumak zorunda kalacağım maalesef.

MARIONETTA

Hayır, mutlaka bir akşam vaktinde okuyun. Hiç âşık oldunuz mu Bay Takatsiz?

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Sizi temin ederim, asla Bayan O'Carroll. Karabasan Manastırı'na gelinceye dek. Çok hoş bir şey olduğunu söyleyebilirim, fakat galiba öyle çok sorun yaratacak ki, bunca yorgunluğun bana fazla geleceğinden korkarım.

MARIONETTA

Hiç sorun yaratmayacak kısa bir kur yapma metodu öğreteyim mi size?

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Bana anlatılmaz bir sorumluluk yüklemiş olursunuz. Öğrenmek için sabırsızlanıyorum.

MARIONETTA

Sırtınızı o hanıma dönüp Dante okuyun, yalnız mutlaka kitabın ortasından başlayın ve her defasında üç ya da dört sayfayı birden çevirin... hem ileri, hem geri. O hanım kendisine umarsızca âşık olduğunuzu hemen anlayacaktır, umarsızca.

(Somurtkan'la Marionetta'nın arasında oturan ve bütün dikkatini güzel konuşmacıya vermiş Saygıdeğer Bay Takat-

siz, Marionetta'nın bahsettiği şeyi yapan Somurtkan'ı görmüyordu.)

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Münasebetsiz şakaları seviyorsunuz Bayan O'Carroll. O hanım şehirdeki en yontulmamış adam olduğumu düşünecektir şüphesiz.

MARIONETTA

Hiç de değil. Bazı insanların duygularını tuhaf yöntemlerle gösterdiğini söyleyecektir olsa olsa.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Fakat müsaade ederseniz, bana kalırsa...

BAY GÖLGEPERVER (Odanın başka bir tarafından gelip onlara katılarak.)

Bay Takatsiz'den Dante'nin moda olmaya başladığını mı duydum sanki?

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Her ne kadar Bay Gölgeperver gibi büyük bir adamın huzurunda böyle konularda kendi hiçliğimin bilincinde olarak konuşsam da o manada bir söz sarf ettim Bay Gölgeperver. Dante'nin şeytanları ne renktedir bilmiyorum, ama kendisi giderek moda olduğuna göre mavi olmaları gerektiği sonucuna varıyorum; çünkü bana öyle geliyor ki Bay Gölgeperver, mavi şeytanlar⁴ revaçta olan edebiyatın temelini teşkil etmekte.

BAY GÖLGEPERVER

Mavi olanlar en makbullahıdır tabii, fakat bunlar her zaman elde edilemeyeceğinden, siyah, kırmızı ve gri renkliler de ika-

4 Hüzün hâlini ifade eden "blue devils" (mavi şeytanlar) tabirindeki "blue" hem mavi, hem de hüzün, melankoli anlamındadır.

me olarak kabul görür. Çay, geç vakitte yenen öğle yemekleri ve Fransız Devrimi şeytan rolü oynamıştır Bay Takatsiz, şeytanı oyuna dâhil etmişlerdir.

BAY PEKFENA (*İrkilerek.*)

Büyük bir öfkeyle.

BAY GÖLGEPERVER

Bu bir söz oyunu değil, reddolunmaz gerçeğin ta kendisi.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Çay, geç vakitte yenen öğle yemekleri ve Fransız Devrimi. Aradaki fikir bağıni pek anlayamadım.

BAY GÖLGEPERVER

Anlayabilseniz üzüldüm, kendi fikirleri arasındaki bağı görebilen kişiye acırım. Başka biri onun fikirleri arasındaki bağı görebilirse acımam artar. Efendim, en büyük kötülük, ahlaki ve siyasi literatürümüzde haddinden fazla alelade ışık bulunması; ışık gizemin büyük düşmanıdır, gizem ise tutkunun büyük dostu. Soyut gerçeğe olan tutku son derece iyi bir şeydir, yeter ki tutkunun hedefi olan gerçek, insanın melekelerinin hiçbir şekilde erişemeyeceği kadar soyut olsun. Ben bu manada, fakat başka hiçbir manada olmamak üzere gerçeğe tutkuluyum, zira metafizik araştırmaların hazzı neticede değil vasitalardadır, neticelere ulaşıldığı takdirde vasıtaların verdiği haz sona erer. Zihnin sağlığı, temrin hâlinde tutulmasına bağlıdır. Zihne uygun düşen temrin incelikli akıl yürütmedir. Çözümleyici akıl yürütme adi ve mekanik bir süreçtir, bilginin ham malzemesini alıp bölümlere ayırır ve parça parça inceleyerek bunlardan olgu denen sert ve dikbaşı şeyleri, içtenlikle nefret ettiğim ne varsa onları süzüp çıkarır. Fakat hedefini cebirdeki hayalî bir nice-lik misali elde edilemez bir soyutlama olarak belirleyen ve

ispatlanması imkân dışı iki önermeyle yola çıkan sentetik akıl yürütme, bu iki varsayımsal gerçeğin birliğinden insan zekâsına anlatılmaz faydalar sağlayan üçüncü bir varsayım ve sonsuz diziler hâlinde başka varsayımlar üretir. Bu sürecin güzelliği her bir adımda bileşik bir alt bölümlenme oranına bağlı olarak iki dala ayrılmasıdır, bu yüzden yolunuzu kaybedeceğiniz kesindir ve sürekli, sonu gelmez bir arayış temrini içinde zihninizi mükemmelen sağlıklı tutarsınız. İşte bu sebeplerle en büyük oğlumun ismini Emanuel Kant Gölgeperver koydum.

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Ne kadar aydınlatıcı konuştunuz.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Peki bütün bunların Dante'yle ve mavi şeytanlarla ne alakası var?

BAY NEŞELİ

Dante'yle pek alakası yok bence, fakat mavi şeytanlarla çok alakası var.

BAY GÖLGEPERVER

Edebiyatımıza kâbusların hâkim olduğu çok belirgin ve çok memnun edici. Çay sinirlerimizi harap etmiş, geç vakitte yenen öğle yemekleri yüzünden hazımsızlığa esir olduk, Fransız Devrimi felsefenin isminden ürkmemize yol açtı ve cemiyetin (benim de mensubu bulunduğum) daha süzme tabakasında siyasi hürriyete yönelik tüm tutkuyu yok etti. Kurmacanın hafif diyetini aklın sağlam besinine yağ tutan *okurlar topluluğunun* sapkınlaşmış hayal gücü, durmaksızın damak tadına uygun *sauce piquante*⁵ ilavesi talep ediyor. Hayaletlerden, cinlerden, iskeletlerden besleniyor (ben ve

5 (Fr.) Baharatlı sos. Mecaz olarak ilgiyi, merakı ve beğeniyi artıran şey.

dostum Bay Trombon⁶ bunların en halislerini sunmuşuzdur onlara), ta ki şeytanın kendisi bile Athos Dağı kadar büyü-müş olsa da tıka basa dolu midelerine hitap etmeyecek ölçü-de adi, sıradan ve avam işi gelene dek. O yüzden hayaletler bir kenara bırakıldı, şeytan dışarıdaki karanlığa yollandı ve şimdi ruhlarımızın hazzı kahramanlığın ve hayal kırık-lığına uğramış yardımseverliğin sahte urbasına bürünmüş, tabiatımızın tek mil fenalıklarına ve en karanlık tutkularına yaslanıyor; bunların bütün gizinin kaynağı olanca tecrübe-mizle çelişen bileşimler oluşturmaları ve yaşayan dünyada bulamayacağımızdan emin olmamız gereken o biricik ka-raktere özel bir fazilet atfedip mor kurdele takmamız, ayrıca bu biricik faziletin o karakterin tüm gerçek ve açık nitelik bozukluklarını makulleştirmekle kalmayıp söz konusu fazi-letin lüzumlu eklentileri, vazgeçilmez eşlikçileri ve özellikleri olarak kabul görmesini sağlamamız.

BAY PEKFENA

Çünkü iblis üzerimize çöktü, doğru-yanlış ayrımına dair tüm algılarımızı yok etmeyi kendi çıkarına uygun görüyor.

MARIONETTA

Ne anlatmak istediğinize tam olarak nüfuz edemedim Bay Gölgeperver, benim için daha sade bir dille açıklarsanız memnun olurum.

BAY GÖLGEPERVER

Bir iki örnek yetecektir Bayan O'Carroll. Tefeci bir Yahudinin tüm bayağı ve paragözce niteliklerini alıp bunlara uc nokta-da bir yardımseverliği mıhlarsam çok münasip bir çağdaş ro-man kahramanı elde ederim. Bu fenalıklar temini metoduna katkıda bulunmak için payıma düşeni yaparak faziletin ince ve gayritabii kaplaması içinde, sağlığa faydalı bir hap gibi gö-

6 Mr Sackbut.

rünen, altın varağa sarılı bir örümcek takdim etmiş olurum böylece. Aynı ilkeden hareketle, diyelim bir adam beni yere yıkıp zorla para kesemi ve saatimi aldı, kendisinden faydalanarak onu romantik cömertliği yüzünden mirastan mahrum bırakılmış, genel olarak dünyaya ve özellikle kendi ülkesine karşı son derece cana yakın bir nefret, buna mukabil özüne son kertede münevverce ve bir şövalye gibi sevgi duyan gözü pek bir delikanlı olarak bir trajedinin içinde konumlandırıyorum. Sonra işin içine ona âşık olacak delişmen bir kız ve On Emir'in tamamına (göreceğiniz üzere daima hikâyenin ilerleyişi boyunca dikkatle çözümlenmesi gereken yüce bir amaç uğruna) sırasıyla karşı gelecekleri bir dizi macera katıp Kara Safranın Marazi Anatomisi adını verdiğim yeni edebiyat alanında zihin gücünün sergilenmesini sağlayan iyi bir alan açarak büyük hayranlık ve sevinç uyandıracak, hiç görülmemiş ölçüde cana yakın bir çift trajik karakter elde ederim.

BAY NEŞELİ

Bu da bir seranın kudretini ısırgan otunu karaağaç boyuna çıkarmaya zorlamak için kullanmak gibi olur. Bu yolda gidersek yeni bir şiir sanatı elde ederiz, ilk kurallardan biri şu olur: Dünyada neşe ve müzik gibi şeyler bulunduğunu unutmayı akıldan çıkarmamak.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Şu an yaptığımız da bu galiba, yoksa Bayan O'Carroll'ın müziğini bu son derece kuru sohbetle bölmezdik.

BAY GÖLGEPERVER

Bayan O'Carroll'ın bize hem müziğin, hem de neşenin mevcut olduğunu hatırlatmasından memnuniyet duyarım.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Güzelliğin sesi ve tebessümüyle. Acaba rica etsem... (*Nota sayfalarını çevirir.*)

Herkes sessizdi. Marionetta şarkı söylemeye başladı:

Bakışların niçin donuk ey gamlı keşiş?
Bakışların niçin kederli?
Yüzün solmuş, süzülmüşsün ey gamlı keşiş,
Eskiden hiç olmadığı denli...
Söyle, nedir böyle üzen seni?

Tombuldu gövden, bir ılık parıldadı
Yuvarlak, al al yüzünde senin,
Yüzünden dışarı yansır
İçten gelme manevi zarafetin...
Söyle, nedir yaratan bu farkı?

Ama doğrusunu istersen ey gamlı keşiş,
Pek iyi görmekteyim ki,
Kederliyse bakışların ey gamlı keşiş,
Bana olan aşkıdır sebebi...
Bana olan aşkıdır sebebi.

Ama yeminler etme bana ey gamlı keşiş,
Yeminler etme ne olur,
Çünkü böyle muhterem iken ey keşiş,
Bir fâniye aşkın uygunsuz durur;
Sana yok, olmaz demem de zorunludur.

Fakat sence mümkün müdür kalbimin
Coşması o solgun, sessiz bakışla?
Her kim bir genç kızın aşkını kazanacaksa,
İster cüppeli olsun, isterse taksın şapka,
Tarla kuşu gibi olmalı, baykuş gibi olmaktansa.

Somurtkan derhâl Dante'yi raftaki yerine koyup güzel şarkıcının çevresindeki çemberde yerini aldı. Marionetta onun hoşnutluğunu tam manasıyla tazeleyen bir tebessümle

baktı ve akşamın geri kalanını mümkün olan en güzel şekilde geçirdiler. Saygıdeğer Bay Takatsiz sayfaları iki kat şevkle çeviriyor, “Mecalsiz insanlara çok sert davranıyorsunuz Bayan O’Carroll,” diyordu. “Hicvinizden sakınmak için şen şakrak olmayı denemek zorundayım, bu beni fazlasıyla yorsa da.”

VII. Bölüm

Manastıra Bay Denizyıldızı¹ isminde yeni bir ziyaretçi geldi, balık bilimciydi. Bu beyefendi hayatını dünyanın dört bucağındaki derin denizlerde yaşayan şaşırtıcı canlıları ara-
makla geçirmişti. Raflı dolabı Kraliyet Akademisi'nin hay-
ranlık duyup gıpta ettiği doldurulmuş ve kurutulmuş balık-
larla, deniz kabuklarıyla, yosunlarla, mercanlarla tıka basa
doluydu. Mürekkep balığının yuvasına girmeyi başarmış,
okyanusun bu kumru misali canlısının saadetini bozmuş,
kanlı bir çatışmadan muzaffer çıkmıştı. Tropik denizlerde
hareketsiz durup hevesle ama ne yazık ki boş yere ahtapo-
tun suda belirip muazzam kollarını direklerle ve donanıma
sarmasını beklemişti. Her şeyin önce denizde ortaya çıktı-
ğına inanıyordu, ilk canlıların çokbacaklılar olduğunda ve
Hintlilerin en kadim ilahi varlıklar olan tanrılarını bunların
yuvarlak gövdelerinden ve çok sayıdaki hareketli kolların-
dan aldıklarında ısrarlıydı. Fakat tutkularının asıl nesnesi,
araştırmalarının maksadı ve hedefi bir triton ve bir deniz
kızı bulmaktı; bunların yaşadığına güçlü şekilde, tamamıyla
inanıyordu ve varlıklarını à priori,² à posteriori,³ à fortiori,⁴
sentetik ve analitik biçimde, kıyas ve analiz yoluyla, hem

1 Mr Asterias.

2 Önsel, deneyden önce edinilen bilgi.

3 Sonsal, deneye dayanan, deneyden sonra gelen bilgi.

4 Daha kuvvetli bir sebepten; belli bir sebeple doğru kabul edilen şeyin, baş-
ka bir sebeple daha kuvvetli biçimde doğru kabul edilmesi.

kabul görmüş olgulardan hem de makul faraziyelerden çıkarsanmış savunularla ortaya koymaya hazırdı. Bir deniz kızının Lincolnshire sahilinde “saçlarının göz alıcı lülelerini parlattığını” haber alınca eski tanıdığı Bay Sertbakan’a çok önce sözünü verdiği ve erteleyip durduğu ziyareti ifa etmek üzere alelacele Londra’dan kalkıp gelmişti. Bay Denizyıldızı’na oğlu Kovaburcu⁵ eşlik ediyordu, oğluna bu ismi onun zaman içinde balık biliminin yıldızları arasında bir takımyıldız hâline geleceğine kendini inandırarak vermişti. Oğlunun yoğrulduğu çamuru ona hangi hayırsever kadının ödünç verdiğini bilen yok gibiydi, kendisi de Kovaburcu’nun annesine uzaktan yakından hiç değinmediği için Londra’daki bazı nüktedanlar onun bir deniz kızının iltifatına mazhar olduğunu ve devamlı deniz kıyısında dolaşıp durmasına yol açan bilimsel arayışların gerisinde kaybettiği aşkını yeniden elde etmek gibi öyle pek filozofça olmayan bir sebebin bulunduğunu söylüyorlardı. Bay Denizyıldızı birkaç gün boyunca sahili taradı ve sonuçta hayal kırıklığına uğramakla beraber umutsuzluğa düşmedi. Oraya varmasından kısa bir süre sonra bir gece kütüphane pencerelerinden birinin önünde denize bakarak otururken, dalgaların kıyısında hareket eden ve aysız yaz gecesinde zar zor görülebilen bir şekil dikkatini çekti. Şeklin hareketleri kararsızlık hâlindeymiş gibi düzensizdi. Rüzgârda savrulan uzun saçları vardı. Her ne idiyse, bir balıkçı olmadığı belliydi. Bir hanım olması mümkündü, fakat ne Bayan Neşeli ne de Bayan O’Carroll’dı bu, çünkü onların ikisi de kütüphanedeydiler. Hizmetçilerden biri olabilirdi, fakat bunu da imkân dışı kılacak kadar zarifti ve dikkat çekici bir serbestlik havası vardı üzerinde. Üstelik bu saatte görünüşe bakılırsa belirgin bir amacı bulunmaksızın ileri geri gidip gelen bir hizmetçi ne yapmakta olabilirdi? Bunun yabancı biri olması zordu, çünkü en yakın köy olan Balçikhendek on mil

5 Aquarius.

ötedeydi, hangi kadın Karabasan Manastırı'nın duvarları dibinde dolanıp durmak için bataklıklar boyunca on mil yol katederdi? Bu bir deniz kızı olmasındı? Muhtemelen bir deniz kızıydı. Hatta deniz kızından başka ne olabilir-di? Deniz kızıydı besbelli. Bay Denizyıldızı Kovaburcu'na ardından gelmesini işaret etti, elini dudaklarına götürüp sus işareti yaparak parmaklarının ucunda kütüphaneden çıktı.

Geride kalanlar Bay Denizyıldızı'nın bu hareketine çok şaşırılmışlardı. Bazıları gizemin aydınlanması umuduyla pencereye yaklaştılar. Onun Kovaburcu'yla birlikte ihtiyatla kale hendeğinin öte yanına geçtiğini gördüler, fakat başka bir şey göremediler. Bay Denizyıldızı döndüğünde büyük bir hayal kırıklığı içinde, deniz kızını şöyle bir gördüğünü, fakat karanlıkta onu atlatan deniz kızının herhâlde âşığı olan bir tritonla akşam yemeği yemek üzere bir su altı mağarasına gittiğini anlattı.

“Fakat cidden Bay Denizyıldızı,” dedi Saygıdeğer Bay Takatsiz, “deniz kızı diye bir şeyin varlığına kesinlikle inanıyor musunuz?”

BAY DENİZYILDIZI

Elbette, tritonların varlığına da.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Ne! Yarı insan yarı balık olan şeyler mi?

BAY DENİZYILDIZI

Aynen öyle. Onlar deniz orangutanlarıdır.⁶ Ayrıca bizden hiçbir şekilde farklı olmayan deniz adamları da var bence, fakat onlar da aptaldır ve vücutları pullarla kaplıdır, zira yapımız bizi esas olarak ikiyaşayışlı hayvanlar sınıfının ha-

6 Orangutan kelimesi Malay dilinde orman adamı demektir.

ricinde tutsa da anatomi uzmanları bir yetişkinde *foramen ovale*'nin⁷ açık kalabildiğini, bu durumda solunumun yaşam için lüzumlu olmadığını iyi bilirler. Aksi hâlde inci avcılığı yapan Hintli dalgıçların su altında saatlerce kalmaları ve Troningholm'daki meşhur İsveçli bahçıvanın bir buçuk gün boyunca boğulmadan buzların altında yaşaması nasıl açıklanabilirdi?⁸ 1403 senesinde bir Hollanda gölünde bir nereid⁹ yahut deniz kızı yakalanmış, konuşmaması haricinde her bakımdan bir Fransız kadını gibiymiş. On yedinci yüzyılın sonlarına doğru bir İngiliz gemisi karadan yüz elli fersah açıkta, Grönland denizlerinde, her birinde bir triton ya da deniz adamı bulunan altmış ya da yetmiş küçük sandaldan müteşekkil bir filo keşfetmiş. İngiliz gemisi yaklaşıncı hepsi birden korkuya kapılarak notilusların¹⁰ insan varyantı misali, sandallarıyla birlikte suyun altında kaybolmuşlar. Şöhretli Don Feijoo¹¹ genç bir İspanyolun hakiki ve tasdik edilmiş hikâyesini anlatmış, Francis de la Vega adlı bu genç 1674'ün Haziran ayında birkaç arkadaşıyla denize girmişken suya dalıvermiş ve tekrar yukarı çıkmamış. Arkadaşları onun boğulduğunu düşünmüşler, bunlar sıradan insanlar, imanlı Katoliklermiş, ama bir filozof da gayet meşru biçimde aynı sonuca varabilirdi.

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Ne kadar mantıklı.

-
- 7 (Lat.) Oval açıklık, kalbin sağ ve sol kulakçıkları arasında yer alan duvarda doğumdan sonra kapanması gereken, ancak bazı kişilerde kapanmadan kalan küçük bir delik.
- 8 İsveçli bahçıvanla ilgili vaka John Wilkinson'ın *Tutamen Nauticum or the Seaman's Preservation from Shipwreck, Diseases and other Calamities Incident to Mariners* (1763) adlı kitabında geçer.
- 9 Yunan mitolojisinde denizcilere yardımcı olan su perileri.
- 10 Kafadanbacaklıların (*Cephalopoda*) Nautilidae familyasına mensup deniz canlıları.
- 11 Benito Jerónimo Feijoo (1676-1764), aydınlanmacı İspanyol keşişi ve yazar. Balık adam efsanesinin gerçeğe dayandığını iddia ediyordu.

BAY DENİZYILDIZI

Bundan beş yıl sonra Cadiz yakınlarında bazı balıkçıların ağına bir triton ya da deniz adamı takılmış, ona birkaç dilde seslenmişler...

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Pek kültürlü balıkçılarmış.

BAY NEŞELİ

Biraderleri balıkçı Aziz Petrus'un hususi lütfuyla dil yeteneği kazanmışlar.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Cadiz'in koruyucu azizi olan Aziz Petrus mu?

(Aralarında hiç kimse bu soruyu cevaplayamadı, BAY DENİZYILDIZI sözüne devam etti.)

Ona birkaç dilde seslenmişler, ama bir balık gibi dilsizmiş. Bazı kutsal keşişler içindeki şeytanı çıkarmaya çalışmışlar, ama şeytan da suskun puskunmuş. Birkaç gün sonra deniz adamı Liergones ismini telaffuz etmiş. Bir keşiş kendisini o köye götürmüş. Annesi, erkek kardeşleri onu tanıyıp kucaklamışlar, fakat onların okşamaları karşısında bir balık kadar duyarsızmış. Vücudundaki pullar kademe kademe dökülmüş, ama derisi kösele misali sert ve kabaymış. Dokuz yılını konuşma yetisi ve akli yerine gelmeksizin evinde geçirmiş. Sonra yine ortadan kaybolmuş, eski tanıdıklarından biri yıllar sonra onun Asturias sahili dolaylarında kafasını sudan çıkardığını görmüş. Bu gerçekleri kardeşleri ve Liergones yakınlarında yaşayan, sık sık tritonumuzla birlikte yemek yeme zevkine mazhar olan Aziz James Şövalyesi Don Gaspardo de la Riba Aguero da tasdik ediyor. Plinius, Olisipoluların Tiberius'a elçi göndererek bir mağarada deniz kabuğunu üflediği duyulan tritondan onu haberdar

ettiklerini ve tritonlarla nereidlere dair onaylanmış vakialardan bahseder.¹²

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Beni hayrete düşürüyorsunuz. Mevsiminde sahil boylarında çok bulundum, fakat deniz kızı görmediğim kanaatindeyim. (Çarıyla Fatout'yu çağırdı, Fatout kafayı çekmiş hâlde belirdi.) Fatout! Hiç deniz kızı gördüm mü ben?

FATOUT

Deniz kızı! Dee-ni-zin kı-zı! Ah! Deli kızlar! *Oui, monsieur!* Evet efendim, pek çok. Keşkem mutfakta bir iki danesi olsaydı, *ma foi!* Mezar taşı gibin gamlı bunnarın hepsi.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Tuhaf bir insan-balık demek istiyorum Fatout.

FATOUT

Tuhaf balık! Ah, *oui!* Tabiri anladım: Şehirden çıktığımızdan beri hiçbir şey görmedik, *ma foi!*

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Biraz fazla içmiş benziyorsunuz efendim.

FATOUT

Non, monsieur, çok az içtim. Pek bir rahatsızlık hissettim ve kâhya Kuzgun'la bir punç yuvarladım, kötü havayı içimden atmak için.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Fatout! Senin ayık olmanı istiyorum.

FATOUT

*Oui, monsieur: de révérendissime père Jean*¹³ kadar ayık olacağım, deli kızla derdim yok, ama kâhya tuhaf bir balık ve

12 Yaşlı Plinius, *Doğa Tarihi*, 9. bölüm "Balıkların Doğa Tarihi".

13 (Fr.) Pek muhterem Peder Jean.

punç kâsesinde yüzüyor. Ah! ah! Eski şarkıyı hatırladım: “Güzel kızlar, güzel kızlar. Benim deli kızlarım.” (*Fatout şarkı söyleyerek çıktı.*)

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Şaşkına döndüm, keratayı hiç böyle görmemiştim. Fakat Bay Denizyıldızı, bir deniz kızı bulmak için çektiğiniz onca sıkıntıya, girdiğiniz onca masrafa değdi mi, öğrenebilir miyim acaba? Herhangi bir şey için çok uğraşacaksam efendim, buna değip değmediğini her zaman sorgularım. Bir tür Signor Pococurante’yim¹⁴ ben, bilmek isterdim, hiçbir şey yapmaksızın yaşamaktan daha iyi, daha hoş şey var mı?

BAY DENİZYILDIZI

Bay Takatsiz, uzak ve kıraç sahillere nice seyahatim oldu; ıssız, konuk sevmez diyarlara gittim, tehlikeye meydan okudum, yorgunluklar, yoksunluklar çektim. Bunların ortasında öyle hazlar tattım ki bir şey yapmadan yaşamak asla bunlara tercih edilmez. Nice kötülükler öğrendim, ama en beterlerini öğrenmedim; bana kalırsa bu en beter olanlar bıkkınlığın bitmez tükenmez çeşitleri içinde mevcuttur: Gam, hayal kırıklığı, iç sıkıntısı, bunalım, zaman öldürme, hoşnutsuzluk, insansevmezlik ve sonu gelmeyen bir dizi hâlinde huysuzluk, şikâyetçilik, kuşku, kıskançlık ve korku ki bunlar hem topluma, hem de toplumun edebiyatına aynı şekilde bulaşmıştır; şayet felsefenin, bilimin daha insancıl gayeleri güzel hisleri ve tabiatımızın değerli enerjilerini canlı tutmasaydı, insan zihnini Kuzey Buz Denizi’ne çevirirlerdi.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Edebiyat modamızı tenkit etmekten hoşlanıyorsunuz.

14 Voltaire’in *Candide*’inden bir karakter. Hiç derdi olmadığı rivayet edilen, fakat gerçekte her şeyden hoşnutsuz bir adamdır. “Pococurante” umursamaz, lakayit anlamına gelir.

BAY DENİZYILDIZI

Bu sebepsiz değil elbette; huysuz ve sövgücü insansevmezliğin fikrî faaliyetlerin timsali olması gibi etkin edebiyatçıların timsali korsanlar, eşkıyalar ve geniş Çapulcular cinsinin diğer türleri olduğuna göre. Son zamanlarda moda olan hâl ve tavrın bileşenleri kasvetli bir çehre ve trajik bir ses galiba. Çağdaş Parnassos'un¹⁵ tüm korularında, vadilerinde ahlaki ve siyasi bir yeisle yüklü marazi, yıkıcı, ölümcül, toplum düşmanı bir siroko esiyor; bu sırada bilim kendi güzergâhının sakın vakarı içinde ilerleyerek gençlere eşit derecede saf ve canlı hazlar, olgunluk çağındakilere sakın ve memnuniyet verici bir uğraş, yaşlılara da makul ve sağlıklı bir tefekkür için pek tatlı hatıralar ve tükenmez malzemeler sağlıyor: Ona tutkun kişi, zekâsını genişletmenin ve topluma ferahlık katmanın çikarsız hazzının tadına varırken, insani etkileşimin kaprislerinden ve insan kaderinin kazalarından azadedir. Tabiat onun muhteşem ve tükenmez hazinesidir. Günler onun zevklerine hep kısa gelir, bezginlik onun kapısında bir yabancıdır. Dünyayla ve kendi zihniyle barışık olarak özüne yeter, çevresinde her kim varsa mutlu eder ve onun memnuniyet verici, faydalı hayatının sona erişî güzel bir günün akşamına benzer.^[6]

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Ben de böyle bir hayat sürmeyi çok isterdim, ama beni fazlasıyla yorar. Hem üniversiteye gitmişliğim var. Gündüzleri sabahı yatağa gömmek için elimden geleni yapıyorum, akşamları hoşbeşle öldürüyorum; aradaki zamanda giyiniyor, yemek yiyor, kalan ufak tefek boş anlarımı da minik, rahat okumalarla dolduruyorum. Oturma odası masanızdaki edebiyatın sizin kötilediğiniz o sevimli hoşnutsuzluğunda, top-

15 Mitolojide Apollon'un ve Korykion Nymphalarının kutsal mekânı olarak geçen dağ. Romalı şairler esin perilerinin mekânının Parnassos olduğunu kabul etmişler.

lum düşmanlığında emin olunuz çok has bir zihin ilacı var benim açımdan; hiç kimse için bir şey yapmaya değmediğini göstererek pek sevdiğim hiçbir şey yapmama uğraşına razı ediyor beni.

MARIONETTA

Fakat böyle bileşimlerde âdeta kendi panzehirini içeren bir tür bilinç dışı özdenetim yok mu? Çünkü elbette dünyayı içtenlikle ve gerçekten hor gören bir kimse, diyelim her üç ayda bir kitap çıkarmaz.

BAY GÖLGEPERVER

Biraz karanlık sözlerle izahat getireceğim bir gizem var bütün bunlarda. Berkeley'e göre şeylerin *esse*'si *percipi*'dir.¹⁶ Şeyler algılandıkları için vardır. Fakat şimdilik bırakalım da materyalistler, hiloteistler ve antihiloteistler bunu kendi aralarında çözsünler, zira

Ortaya atanlar bu gayet çetrefil meseleyi
Aklını yitirmiş yahut sapmış yanlışa belli ki.

Sadece biz deneyüstücüler doğru taraftayız: Mutluluğun *esse*'sinin *percipi* olduğunu güvenle söyleyebiliriz. Algılandığı için vardır. “İyi ve kötüyü yapan zihindir.” Hazzın ve acının unsurları her yerdedir. Koşulların ve nesnelerin bize verebileceği mutluluğun derecesi onlara hangi zihin hâliyle yaklaştığımıza bağlıdır. Mutlu bir yaradılış, hoşnutsuz bir mizaç gibi harcıâlem tabirlerle neyin kastedildiğini düşünürseniz, ileri sürdüğüm hakikatin genel kabul gördüğünü anlarsınız.

(Bay Gölgeperver birden durdu. Kendisini istemeksizin aklıselimin hudutlarını aşar hâlde bulmuştu.)

16 George Berkeley'e (1685-1753) göre nesnelerin maddi bir özü yoktur, nesneler onları algılayanların zihinlerindeki fikirlerden ibarettir ve dolayısıyla algılanmaksızın var olamazlar. Bu görüş “Esse est percipi” (Olmak algılamaktır) ifadesiyle özetleniyordu.

BAY NEŞELİ

Çok doğru, mutlu yaradılış zevk alacağı malzemeyi her yerde bulur: Topluluk içinde yahut tenhada, kalabalığın uğultusunda yahut dağların sessizliğinde. Hepsi tefekkür malzemeleri ve haz unsurlarıdır. Işıl ışıl seçkinliklerle, güzelliklerle dolu bir tiyatrodan *Don Giovanni*'nin müziğini dinlemek başka şeydir, تنها bir gölün bağrında sudaki teknenin hareketi dışında hiçbir şey sessizliği bozmazken gün batımına doğru ilerlemek başka şey. Mutlu bir yaradılış her ikisinden de haz alır, hoşnutsuz bir mizaç ikisinden de haz alamaz; her zaman noksanlar bulmakla, memnuniyetsizliğini kıyaslamalar yoluyla beslemekle meşguldür. Biri yolundaki tüm çiçekleri, diğeri ısırganları toplar. Biri her şeyden tat alma, diğeri hiçbir şeyden tat almama kabiliyetine sahiptir. Biri mevcut iyiliğin tüm hazzının farkındadır, diğeri daha iyi bir şeyin hasretini çekerek o hazzı acıya çevirir, hasretini çektiği şey sırf o sırada mevcut olmadığı için daha iyidir, mevcut olsa tat vermeyecektir. Hayatın bu marazi ruhları edebiyatın sözüm ona eleştirmenlerine denk düşer; kabahatlerden başka bir şey görmezler, çünkü gözlerini güzelliklere kapamaya en başından karar vermişlerdir. Eleştirmen dehayı daha fidanken kurutmak için elinden geleni yapar, kendisine rağmen yükselenleri görmez, sonra da edebiyatın irtifa kaybettiğinden yakınır. Benzer şekilde bu toplum kurtçukları insan tabiatından ve toplumdan şikâyet eder, onların barındırdığı bütün iyiliklerden kendilerini bile isteye menederler ve hem kendilerinin, hem de çevrelerindeki herkesin mutluluğunu kurutmak için ellerinden geleni yaparlar. İnsansevmezlik bazen hayal kırıklığına uğramış iyilikseverliğin ürünüdür, fakat çoğunlukla aşırı özgüvenin ve kangrene dönmüş kibrin, hak ettiğinden daha iyi muamele görmediği için dünyayla didişip durmanın neticesinde ortaya çıkar.

SOMURTKAN (*Marionetta*'ya.)

Bu sözler hayli insafsızca. İnsan tabiatında büyük iyilik vardır, ama şu anda durumu hiç iyi değil. Ateşli ruhlar eşyanın mevcut hâlimden tatmin olamaz, ayrıca daha iyiye gitme olasılıklarına dair fikirleri doğrultusunda ya en uç noktadaki umuda yahut umutsuzluğa savrulurlar; bunların birincisi tutku, ikincisi insansevmezliktir, fakat işbu hâlde ikisinin kaynakları aynıdır: Severn ve Wye'in¹⁷ farklı yönlerde akması ve her ikisinin de Plinlimmon'dan doğması gibi.

MARIONETTA

“Ve her ikisinde de somon vardır” sözüne benzedi, çünkü burada ikisi arasındaki benzerlik Makedonya ile Monmouth arasındaki benzerlik kadar yakın.¹⁸

17 Galler bölgesindeki Plinlimmon (Plynlimon) Dağı'ndan kaynağını alan iki nehir.

18 Shakespeare, V. *Henry* oyununa gönderme. Ozan paralellik kurma biçimleriyle alay eder. Oyundaki karakterlerden Fluellen, Monmouthlu Harry ile Makedonyalı İskender'in birbirine benzediğini, çünkü ikisinin de doğum yerlerinin “M” ile başladığını, her iki yerdeki nehirlerde de somon bulunduğunu söyler.

VIII. Bölüm

Ertesi gün Marionetta Somurtkan'da herhangi bir olası sebebe dayandıramadığı dikkate değer bir rahatsızlık gözlemledi. Başlangıçta bunun gelip geçici ve önemsiz bir kaynağı olduğuna, birkaç gün içinde sona ereceğine inanmak arzusundaydı, fakat bu beklentinin aksine söz konusu rahatsızlık hâli günden güne arttı. Somurtkan'ın gizemi sırf gizem uğruna sevme eğiliminde olduğunun farkındaydı, yani Somurtkan gizemi bir amaca hizmet için kullanırdı, ama evvela o amacı gizem kapasitesine göre seçerdi. Şu an sanki elinde sistem yasalarının izin verdiğinden daha fazla gizem varmış ve karanlığın urbasını büyük bir rahatsızlık içinde kuşanmış gibiydi. Marionetta'nın küçük oyunbazlıkları sinirlendirme ya da yatıştırma kudretini adım adım büyük ölçüde kaybetti, etkisinin azaldığını ilk algılayışı Marionetta'nın ani bir ruhsal çöküntüye girmesine ve onu Bay Sertbakan'ın nazarında çok ilgi çekici kılan kederli bir tavra bürünmesine yol açtı. Bayan Pekfena'nın durumuna bakarak hâliyle arzularına kavuşmasının ihtimal dışı olduğunu düşünen Bay Sertbakan (söz konusu ihtimal dışılık o genç hanımın gün içindeki yokluğu nispetinde artıyordu tabii) yavaş yavaş Marionetta'nın kendi kızı olması fikrine ısınmaya başlamıştı.

Marionetta Somurtkan'ın gizemini çözmek için boşuna uğraştı, bu gizemi ondan öğrenme umudu kalmayınca

Somurtkan'ın en yakın arkadaşı olan ve inziva için çekildiği kuleyi herkesten fazla ziyaret eden Bay Gölgeperver'den bu hususta bir ipucu koparmayı ummaya başladı. Lakin Bay Gölgeperver bir sabah hiç ortalarda görünmedi. Kasvetli bir balad yazmakla meşguldü; Marionetta'nın tedirginliği münasip şekilde davranma kaygılarına baskın çıkınca o da Bay Gölgeperver'i çalışma odası olarak seçtiği bölümde aramaya karar verdi. Kapıyı tıklattı, "Buyurun," denince içeri girdi. Öğle vaktiydi ve güneş olanca azametiyle parlıyordu, bundan çok rahatsız olan Bay Gölgeperver panjurları kapatıp perdeleri de örterek sıkıntıyı bertaraf etmişti. Masasında tek mumun ışığında oturuyordu bir elinde kalem, diğerinde tuzluk vardı; bununla arada bir alevin mavi renkli olması için fitile tuz serpiyordu. "Gözleri delicesine dönüp duruyordu",¹ ilhamlı bakışıyla sanki büyü bir hayal içinde beliren ürkütücü bir kadınmış gibi baktı Marionetta'ya, sonra belirgin bir acıyla ellerini gözlerinin önüne götürdü, başını iki yana salladı, elini çekti, uykudan uyanmış bir adam gibi gözlerini ovaladı ve jeremytaylorvari dokunaklı, hazin bir tonla şöyle dedi: "Bu pek umulmadık hazzı neye bağlamalıyım sevgili Bayan O'Carroll?"

MARIONETTA

Böyle izinsiz geldiğim için özür dilemeliyim Bay Gölgeperver, fakat kuzenim Somurtkan'a gösterdiğim... gösterdiğiniz ilgi...

BAY GÖLGEPERVER

Affedersiniz Bayan O'Carroll, yeryüzünde hiç kimseye, hiçbir şeye ilgi göstermem ben, bu duyarlılığı şayet analiz ederseniz, en süzme hayırseverliğin timsali olduğunu görürsünüz.

1 Shakespeare, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*, V. Perde 1. Sahne, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. Özdemir Nutku.

MARIONETTA

Hiç şüphesiz öyledir Bay Gölgeperver, metafiziğin inceliklerine aşına değilim ama...

BAY GÖLGEPERVER

İncelikler mi! Sevgili Bayan O'Carroll, *okurlar topluluğu*-nun görgüsüzce hatasına sizin de düştüğünüzü görmek beni üzdü, onlar birbiriyle çatışan fikirlerin yan yanalığını içeren sıra dışı bir kelimeler bileşiminin derhâl hiperoksisofistikal paradoksolojiye delalet ettiğini düşünürler.

MARIONETTA

Doğrusu Bay Gölgeperver, bence hiç de öyle bir fikre delalet etmiyor. Malumat almak için düştüm peşinize.

BAY GÖLGEPERVER (*Başını sallayarak.*)

Daha önce hiç kimse böyle bir maksatla peşime düşmemişti.

MARIONETTA

Düşünüyorum da Bay Gölgeperver... yani inanıyorum ki... yani zannımca... yani tasavvuruma göre...

BAY GÖLGEPERVER

Söylememe izin verirseniz, *τὸ ὅτι, id est, cioè, c'est à dire,*² yani, bu durumda geçerli olmaz sevgili Bayan O'Carroll. Düşünmekle inanmak eş anlamlı değildir, çünkü inanç en önemli hâllerin birçoğunda düşüncenin tam manasıyla yokluğundan, mutlak olarak inkâr edilmesinden doğar, dolayısıyla zihnin makul ve geleneksel hâlidir; keza düşünce ve inanç esasen zandan farklıdır ve zan da tasavvurdan ayrılır. Zan ile tasavvur arasındaki ayrım metafiziğin en anlaşılması güç, en önemli hususlarından biridir. Bunu açıklamak vaadiyle yedi yüz sayfa kaleme aldım, bir bankanın ödeme vaadi gibi sadık kalacağım kendi vaadime.

2 “Yani” anlamına gelen Yunanca, Latince, İtalyanca ve Fransızca tabirler.

MARIONETTA

Sizi temin ederim Bay Gölgeperver, ne banka işleri umurumda, ne metafizik. Basit bir kızla anlaşılır sözlerle konuşmaya tenezzül ederseniz...

BAY GÖLGEPERVER

Tenezzül ne kelime! İnsanların en mütevazısıyla, kutsallık zırhını kuşanmış, giysi niyetine tevazuya bürünmüş biriyle konuştuğunuzu bilmiyor musunuz?

MARIONETTA

Kuzenim Somurtkan son zamanlarda beni çok tedirgin eden bir gizem havası içinde.

BAY GÖLGEPERVER

Bu garip. Bir adama gizem havası kadar yaraşan şey yoktur. Gizem şiirde güzel, imanda kutsal, deneyüstü ruh biliminde derin ve anlaşılması güç ne varsa onların temelidir. Şimdi baştan aşağı gizemle dolu bir balad yazıyorum, bu balad “düşlerin mayasından yaratılmış”³ olacak ve bir düşün eseri gerçekten: Zira dün gece her zamanki gibi kitap okurken uyuyakaldım ve salt akılla dolu bir rüya gördüm. Uykumda beş yüz dize yazdım, yani bir balad düşlemiş olmakla kendi Peter Quience'im olarak görev yürütmekteyim ve düşümden hareketle bir balad yazmaktayım, ismi Bottom'ın⁴ Rüyası olacak, çünkü dibi, tabanı yok.

MARIONETTA

Görüyorum ki Bay Gölgeperver, davetsiz gelişimi zamansız buldunuz ve saçma sapan konuşarak bana ceza vermek niyetindesiniz. (*Bay Gölgeperver saçma sapan sözünü duyun-*

3 Shakespeare, *Fırtına*, IV. Perde 1. Sahne, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. Özdemir Nutku.

4 Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası* oyunundaki karakter, kelime anlamı dip, tabandır.

ca öyle bir irkildi ki, neredeyse masa tepetaklak oluyordu.) Sizi temin ederim, sormak istediğim soru beni çok ilgilendirmeseydi, böyle davetsizce gelmezdim. (*Bay Gölgeperver kızgın ama sessiz, vakarla dinliyordu.*) Kuzenim Somurtkan'ın gizli bir derdi var gibi. Çok mutsuz görünüyor... Bay Gölgeperver. Siz belki sebebinin biliyorsunuzdur. (*Bay Gölgeperver hâlâ sessizdi.*) Sadece bilmek istiyorum... Bay Gölgeperver... tanıdığım herhangi birinin... herhangi bir şekilde... derman olabileceği herhangi bir şey var mı?

BAY GÖLGEPERVER (*Bir duraklamanın ardından.*)

Sırlara ermenin türlü yolları vardır. Felsefi romanlarda teorik ve pratik olarak tavsiye edilmiş en uygun yöntemler anahtar deliklerine kulak dayamak, sandıkların ve masa çekmecelerinin kilidini zorlamak, mektuplara gizlice göz atmak, zarfları buharla açmak, mühür mumlarının altına sıcak tel sokmak. Bu yöntemlerden hiçbirinin yasal olmadığı kanısındayım.

MARIONETTA

Bay Gölgeperver, böyle adı, rezil yöntemlere başvurmak isteyeceğimi sanmıyorsunuzdur elbet.

BAY GÖLGEPERVER

Yine de bunlar ağırbaşlı ve itibarlı yazarlar tarafından gayet sağlam gerekçelerle kişiliğin incelenmesi ve insana dair bilgiyi hedefleyen övgüye değer merakın doyurulması için basit ve kolay yöntemler olarak tavsiye edilmiş.

MARIONETTA

Bu ahlak anlayışından, sizin şu metafiziğiniz kadar bihaberim. Sizin vasitanızla kuzenimin sorununu öğrenirsem memnun olacağım, onu mutsuz görmekten hoşlanmıyorum ve bu hâlinin bir sebebinin bulunduğu kanısındayım.

BAY GÖLGEPERVER

Bense bunun hiçbir sebebinin bulunmadığı kanısındayım. Mutsuz olmak moda şimdi. Öyle olmak için bir sebebin bulunması fazlasıyla sıradan, bir sebep bulunmaksızın öyle olmak ise dehanın alanı: Perişanlık uğruna perişan olma sanatı günümüzde büyük bir mükemmelliğe eriştirildi; hakiki bahtsızlığa dayanmanın ısıltılı örneği olarak anlatılabilen kadim Odysseia yerini daha çağdaş bir örneğe bırakarak hayalî kötülükler karşısındaki şikâyetçi sabırsızlığın daha öğretici bir resmini ortaya koyacak.

MARIONETTA

Bay Gölgeperver, basit bir soruya basit bir cevap vererek bana yardımcı olur musunuz?

BAY GÖLGEPERVER

Bu imkânsız sevgili Bayan O'Carroll. Ömrüm boyunca hiçbir soruya basit bir yanıt vermedim.

MARIONETTA

Kuzenimin sorunu nedir biliyor musunuz, bilmiyor musunuz?

BAY GÖLGEPERVER

Bilmediğimi söylemek bir şeyden bihaber olduğumu söylemek olacaktır. Tanrı korusun, her şeye dair salt tahmine dayalı bilişe sahip, Öklid'e hiç başvurmaksızın geometri ilminin tamamını kafasında taşıyan bir deneyüstü metafizikçi kendisinin herhangi bir şeyden bihaber olduğunu beyan etmek gibi tecrübi bir hataya düşmemelidir; bildiğimi söylemek hâlihazırda olup bitenlere değgin güvenilir ve ayrıntılı bilgiler ortaya koymak olacaktır ki kanıtların tabiatını ve aynı şeyin farklı ışıklar altındaki görünüşlerini hesaba kattığımızda...

MARIONETTA

Görüyorum ki Bay Gölgeperver ya bir şey bilmiyorsunuz ya da o bilgiyi vermemeye kararlısınız, size böyle lüzumsuz sıkıntı çıkardığım için kusura bakmayın.

BAY GÖLGEPERVER

Sevgili Bayan O'Carroll, sizi memnun edecek herhangi bir şey söylemek beni ziyadesiyle memnun ederdi, fakat yaşayan herhangi biri herhangi bir konuda Ferdinando Gölgeperver'den herhangi bir bilgi edinebildiğini duyurduğu takdirde deneyüstücülük şöhretim ebediyen mahvolur.

IX. Bölüm

Somurtkan her gün daha içine kapanık, gizemli ve dalgın oluyordu, gün boyu kulesinde inzivaya çekilerek geçirdiği süre gitgide arttı. Marionetta bütün bu hâllerde sıcak bir aşkın giderek soğuyuşunun açık belirtilerini görüyordu.

Marionetta'nın Somurtkan'la baş başa kaldığı sabahlar nadirdi, o zamanlarda da şayet Marionetta önce berikinin konuşması umuduyla sessiz kaldıysa Somurtkan tek kelime etmiyordu, Marionetta dolaylı olarak ona bir şey söylerse Somurtkan kısacık yanıtlar veriyordu, Marionetta onu sorguladığında aldığı yanıtlar gayet öz, zorlama ve baştan savmaydı. Yine de moralinin bozulmasına karşın oyunbazlığı Marionetta'yı terk etmemişti, ara ara Karabasan Manastırı'nın loşluğunu aydınlatıyordu. Herhangi bir anda Somurtkan'ın aşkının tükenmediğine yahut geri döndüğüne dair emareler görürse, onun dindirmemeye kararlı görüldüğü merakı hiç azalmasa da âşığına eziyet etme sevdası kederine ve gönüldeşliğine baskın geliveriyordu. Lakin bu oyunbazlık büyük ölçüde yapaydı ve genellikle rahatsız etmeye çalıştığı sinirli Strephon'a¹ tesiri olmuyordu. Karabasan Manastırı'nın koruyucu hayaleti, muhafızı, karanlık kederin ruhu solgun çehresine yerleşmeye başlamıştı. Somurtkan bu değişimi fark etti, içinde yumuşak hisler uyandı, dertli genç

1 Philip Sidney'nin *Ardacia* adlı eserindeki âşık çobanın adıdır, "âşık" anlamında kullanılıyor.

kızı avutmak için elinden geleni yaparak dikkati dağınık görünmesinin yalnızca insan toplumunu yeniden yaratmaya yönelik çok umut verici bir tasarıya dair derin düşünceler içinde olmasından kaynaklandığını söyledi. Marionetta ona nankör, zalim, taş kalpli dedi; suçlayıcı sözlerine hıçkırıklar, gözyaşları eşlik ediyordu. Somurtkan anbean yumuşadı, sonunda kızın ayaklarına kapanarak ne kadar göz kamaştırıcı olursa olsun hiçbir güzelliğin, ne kadar deneyüstücü olursa olsun hiçbir dehanın, ne kadar iyi işlenmiş olursa olsun hiçbir yeteneğin, ne kadar aydınlık olursa olsun hiçbir felsefenin asla onu kutsal Marionetta'sını terk etmeye itecek bir rakip olamayacağını söyledi.

“Rakip!” diye düşündü Marionetta ve birden gayet kan dondurucu bir kayıtsızlık havası içinde şöyle dedi: “İstedığınızı yapmakta tamamıyla serbestsiniz efendim, lütfen beni hiç hesaba katmadan kendi planlarınız doğrultusunda hareket edin.”

Somurtkan afalladı. Marionetta'nın onca ihtirasına, gözyaşlarına ne olmuştu? Dizlerinin üstünden kalkmaksızın hazine bir ürkeklikle onun elini öperek gayet acıklı vurgularla, “Beni sevmiyor musun Marionetta?” diye sordu.

Marionetta soğuk soğuk bakarak, “Hayır,” dedi. “Hayır.” Somurtkan başını kaldırmış, inanmaz gözlerle bakıyordu. “Hayır dedim.”

“Ah! Pekâlâ hanımefendi,” diyerek ayağa kalktı Somurtkan. “Madem durum böyle, bu dünyada başkaları var...”

“Elbette vardır efendim. Tasarladığın şeyi anlamadım mı sence, seni gidi aşâğılık canavar?”

“Tasarladığım şeyi mi? Marionetta!”

“Evet, tasarladığın şeyi Somurtkan. Buraya beni başından atmak ve kurnazca buna yol açan senin değil, benim eylemimmiş gibi göstermek için geldin, hassas vicdanını bu acınası taktikle yumuşatmayı düşündün. Fakat sanma ki benim için çok önemlisin, öyle sanma, benim için hiç mi hiç

önemin yok. Bu yüzden çek git, bırak beni. Seni istemiyorum, çek git, niçin gitmiyorsun?”

Somurtkan itiraz etmeye çalıştı, fakat başaramadı. Marionetta Somurtkan’a kendisini bırakması buyruğunu defalarca tekrarladı, sonunda Somurtkan alabildiğine bönce onun dediğini yapmaya hazırlandı. Neredeyse kapıya varmışken Marionetta, “Elveda,” dedi. Somurtkan dönüp baktı. Marionetta tekrar, “Elveda Somurtkan,” dedi, “beni bir daha görmeyeceksin.”

“Bir daha görmeyecek miyim Marionetta?”

“Yarın buradan gideceğim, belki de bugün. Yeniden görüşünceye dek ikimizden biri evlenmiş olur, belki de ölmüş oluruz, öyle ya Somurtkan.”

Son birkaç kelimede sesinin aniden değişmesi ve bu kelimelere eşlik eden gözyaşı seli karşısında hassas yürekli delikanlı âdeta elektriğe kapıldı, bir an sonra ikisi sözler araya girmeksizin tam manasıyla sulha erdiler.

Aşkın bir dilinin olmadığını, âşıklar arasındaki yanlış anlamaların ve ihtilafların, sözlerin kifayetsiz kaldığı yerlerde söze başvurmak şeklindeki vahim alışkanlıktan kaynaklandığını söyleyen bazı âlimane safsatacılar var; onlara göre aşk bakışlarla, yani hoş zihin hâllerinin fizyonomik ifadesiyle başlar, olağan hoşlanma işaretleri ve sembolleri üzerinden, o pek içtenlikle arzu edilen birlikteliğe edilir; iki gönüldeş ruh arasında başından sonuna değin tek bir söz edilmesi ne lüzumlu, ne de olasıdır; lakin bu basit sürecin her aşamasında toplumun keyfî kurumları, anlaşmalar, seremoniler, ebeveynler ve vasiler, hukukçular, Yahudi tefeciler ve rahipler gibi öyle çok sayıda karmaşık ayak bağı ve engel ortaya çıkar ki cennet meyvesini ele geçirmek için bütün bu canavarlarla dövüşmek zorunda kalan maceraperest şövalye ya hücumunda geri püskürtülür ya da teşebbüsünde başarılı olamadan mağlup edilir. Sürecin bütün aşamalarında böyle bir miktar gayritabii konuşma kaçınılmaz şekilde lüzumlu

olunca aşkın hassas ve değişken ruhu sık sık istemi dışında hizmetine koşulan *επεα πτερόεντα* ya da *kanatlı sözlerle* yükselip uçuverir.

O bir araya gelme anında Bay Sertbakan içeri girdi ve onlara yakın bir yerde oturup şöyle dedi: “Demek böyle. Ne yaparsak yapalım sonumuz perişanlık olacağına göre birbirimize acı çektirip durmanın lüzumu yok. Öyleyse Tanrı’nın izni ve benim takdisimle...” Konuşurken ikisinin ellerini birleştirdi.

Somurtkan sonuca götüren bu adıma pek hazırlıklı değildi; “Gerçekten efendim, ne kadar iyisiniz,” diyebildi ancak. Bay Sertbakan eylemini onaylaması için Bay Neşeli’yi getirmek üzere ayrıldı.

Aşk ve dile dair az önce söz ettiğimiz kuram doğru mudur bilinmez, şurası kesin ki Bay Sertbakan’ın yarım saat süren yokluğunda ne Somurtkan tek söz etti, ne de Marionetta.

Bay Sertbakan kendisini bir bakıma vasisi olarak gördüğü yetim yeğeni için bu kadar faydalı bir anlaşma tesis edilmesinden memnuniyet duyan Bay Neşeli’yle birlikte döndü. Bay Sertbakan’a göre artık geriye gün belirlemekten başka bir şey kalmamıştı.

Marionetta yüzü kızarmış ve suskundu. Somurtkan da bir süre sessiz kaldı, sonra tereddütle şöyle dedi: “Canım efendim, iyiliğinizden ötürü mahcubiyet duyuyorum, fakat gerçekten pek acelecisiniz.”

Şimdi bu sözü genç hanım sarf etseydi, böyle düşünmüş olsun olmasın –çünkü Bay Gölgeperver’e göre ne böyle durumlarda ne de başka herhangi bir durumda samimiyetin hiç önemi yoktu– genç hanım sarf etseydi, bu söz mükemmelen *comme il faut*² olurdu, fakat genç beyefendi sarf edince *to-ute autre chose*³ idi ve sevgilisinin nazarında berbat, affe-

2 (Fr.) Münasip, adaba uygun.

3 (Fr.) Farklı bir şey.

dilmez bir cürümdü. Marionetta kızmıştı, çok kızmıştı ama kızgınlığını gizleyerek sakın ve soğuk bir tavırla, “Gerçekten pek acelecisiniz Bay Sertbakan,” dedi. “Sizi temin ederim efendim, kararım hiçbir şekilde kesin değil, hatta bildiğim kadarıyla aksi yönde olması muhtemel, fakat şu andan itibaren yedi yıl içinde bu meseleyi düşünmek için yeterli zamanım olacak.” Karşısındakiler daha şaşkınlıktan kurtulup cevap verememişken genç hanım odasına kapanmıştı.

“Bay Sertbakan,” dedi Bay Neşeli, “bütün bunları pek iyi anlayamadım.”

“Kapris bunlar Neşeli biraderim,” dedi Bay Sertbakan. “Aptalca bir aşk kavgası, hepsi o kadar. Kaprisler, yersiz hevesler, nisan yağmurları. Yarına hepsi geçerir.”

“Şayet geçmezse,” dedi Bay Neşeli, “nisan yağmurlarına değil, ahmak ıslatan yağmurlara yakalandık demektir.”

“Ah,” dedi Bay Sertbakan, “ne mesut adamsınız, ne zaman derdiniz olsa bir şakayla kendinizi avutursunuz, var-sın kötü bir şaka olsun, yeter ki kendiniz yapmış olun. Sizi memnun etmek için ben de birlikte gülerdim, ama şu an yüreğim gerçekten öyle kederli ki kaslarıma böyle bir yük yüklemeyi imkân dışı görüyorum.”

X. Bölüm

Bay Denizyıldızı'nın sahilde bir kadın şekli görüp bunu zihnindeki deniz kızı algısının görsel işaretine dönüştürdüğü akşam kulesine çekilen Somurtkan, çalışma odasının boş olmadığını gördü. Harmaniye sarınmış bir yabancı masasının başında oturuyordu. Somurtkan şaşırarak durakladı. O içeri girince yabancı ayağa kalktı, birkaç dakika boyunca Somurtkan'a dikkatle, sessizce baktı. Yabancı'nın sadece gözleri seçilebiliyordu. Bedeninin başka her yeri sağ eliyle gözlerinin hizasına dek kaldırdığı siyah harmanisinin kıvrımlarıyla sarmalanıp örtülmüştü. Bu inceleme tamamlanınca yabancı harmanisini indirerek, "Yüz hatlarınızdan size güvenebileceğimi anlıyorum," dedi ve şaşkına dönmüş Somurtkan'a göz kamaştırıcı zarafet ve güzellikte bir kadın bedeniyle çehresini gözler önüne serdi; kuzgun karası uzun saçları, kar beyazı teniyle çarpıcı bir zıtlık gösteren, âdeta zulmedici parlaklıkta iri siyah gözleri vardı. Elbisesi son derece zarıftı, fakat sanki bu hanım da, terzisi de "uzak bir memleketten"miş gibi yabancı bir tarza sahipti.

"Korkutucuydu galiba onu orada görmesi,
Göz alıcı giysileriyle bir hanım ki,
Pek ziyade güzeldi kendisi."¹

1 Walter Scott, *Manastır*.

Zira genç bir hanımın gece yarısı bir ağacın altında başka birine rastlaması dehşet vericiyse, à fortiori, o saatte genç bir beyefendinin çalışma odasında genç bir hanıma rastlaması çok daha dehşet vericidir. Şayet okurlarım bu sonucun mantiki ardışıklığını açıkça görmüyorsa, anlayışsızlıklarından ötürü üzgünüm ve geniş bir izahat için onlara Bay Gölgeperver'in Töz ve İlinek, Sebep ve Etki, Edim ve Tepki'yi kapsayan Bağıntı Kategorileri üzerine incelemesini salık vermek zorundayım.

Dolayısıyla Somurtkan korkmuştu ya da korkmuş olması gerekirdi, her hâlükârda hayretler içindeydi ve hayret kendi başına korku değilse de ona dönük hatırı sayılır bir aşamadır ve gerçekten Bay Burke'un² kademeli yücelik ölçeğine göre âdeta saygıyla korku arasındaki orta duraktır.^[7]

"Şaşırdınız," dedi kadın, "fakat niçin şaşıırıyorsunuz? Benimle oturma odasında karşılaşsaydınız, yaşlı bir kadın tarafından size takdim edilseydim, bunu doğal karşılardınız. Aradaki üç beş duvar ve önemli bir şahsiyetin yokluğu bir filozofun algısında aynı nesneyi özünde farklı kılabilir mi?"

"Elbette hayır," dedi Somurtkan, "ama belli nesne sınıfları âdet olduğu üzere kendilerini algımıza belli ilişkilerle sabit bağıntı içinde sunduklarından, sınıfın bir nesnesi aniden söz konusu eşlikçilerden yoksun biçimde belirince ilişkinin özündeki farklılık istemsiz bir süreç aracılığıyla nesnenin kendisine intikal eder, böylece nesne kendisini algılarımıza yeniliğinin olanca tuhaflığı içinde sunar."

"Siz bir filozofsunuz," dedi hanım, "ve bir hürriyet âşığısınız. *Felsefi Gaz ya da İnsan Zihninin Genel Aydınlanması Projesi* adlı incelemenin yazarısınız."

2 Edmund Burke (1729-1797), İngiliz siyasetçi ve filozof. *Yüce ve Güzel Olana Dair Fikirlerimizin Kökenine Dönük Felsefi Bir Araştırma* adlı eseriyle tanınır.

“Öyleyim,” dedi Somurtkan, şöhretinin tomurcuklanmasından hoşnutluk duymuştu.

Hanım, “Bu memleketin yabancısıyım,” dedi, “sadece birkaç gündür burada olduğum hâlde kendimi hemencecik menfur bir zulümden kaçıp saklanma gereği içinde buldum. Başvuracak dostum yoktu hiç, zorlukların ortasında tesadüfen risalenize denk geldim. Bu ülkede benimle aynı soydan en az bir kişinin bulunduğunu gördüm ve size başvurmaya karar verdim.”

“Peki ne yapmamı isterdiniz?” dedi Somurtkan, iyiden iyiye şaşkına dönmüş ve epey kafası karışmıştı.

“Yorulmak bilmeksizin beni arayanlardan saklanabileceğim bir sığınak bulmama yardım ediniz,” dedi genç hanım. “Bir iki kere az kalsın yakalanıyordum, artık kendi hünerlerime güvenemem.”

Şüphesiz, diye düşündü Somurtkan, bu benim altın şamdanlarımdan biri. “Bu kulede,” dedi, “ana binadaki bilinmeyen ufak bir daireye giriş inşa ettim, hiçbir canlı yaratık kolay kolay bulamaz orayı. Şayet sizin için saklanacak daha iyi bir yer bulana dek, bir iki gün orada kalmak isterseniz, deneyüstücü bir özgür düşünürler önderinin şerefine güvenebilirsiniz.”

“Ben kendime güvenirim,” dedi hanım. “Gönlümce hareket eder, gönlüm nereyi isterse oraya giderim, dünyanın ne dediğini umursamam. Dünyaya meydan okumama yetecek kadar zenginim. O fakirlerin ve zayıfların zorbasıdır, fakat zarar veremeyeceği kadar yüksekte olanların kölesidir.”

Somurtkan himaye edeceği bu latif kadının ismini öğrenmek istedi. “İsim nedir ki?” dedi hanım, “Herhangi bir isim ayırt edilmeyi sağlayacaktır. Bana Stella deyin. Bakışlarınızdan anlıyorum,” diye ekledi, “bütün bunları çok tuhaf buluyorsunuz. Beni daha iyi tanıyınca şaşkınlığınız sona erecek. Hemcinslerimin köleliğine ortak olmaya razı değilim. Ben de sizin gibi özgürlük âşığıyım ve kuramımı uygulamaya ge-

çiriyorum. *Kör sultaya tabi olanlar kendi kuvvetine güvenmeyenlerdir sadece.*"³

Stella gizli daireye taşındı. Somurtkan ona başka bir sığınak bulmak niyetindeydi, fakat günler geçtikçe bu niyeti erteledi, sonra da yavaş yavaş unuttu. Genç hanım bunu her gün ona hatırlatmıştı, nihayet kendisi de unutana dek. Somurtkan onun hikâyesini öğrenmeye can atıyordu, fakat hanım önceden anlattıklarına, yani menfur bir takipten kurtulmaya çalıştığına ilaveten hiçbir şey söylemedi. Somurtkan, Lord C. ve Yabancılar Kanunu'nu düşünerek, "Bana isminizi söylemediğinize göre herhâlde isminiz yeşil torbanın içinde," dedi.⁴ Onun ne demek istediğini anlayamayan Stella sesini çıkarmadı, Somurtkan sükûnun ikrardan geldiğini kabul ederek Lord S.'nin⁵ Kraliyet Sarayı'nı ele geçirmeye ve İngiltere Bankası'nı ateşe vermeye niyetlendiğinden şüphe ettiği bir Illuminati üyesini sakladığı sonucuna vardı. Bu genç güzelin bunları yapması bir kitapçık ve eski bir çorapla donanmış sarhoş bir ayakkabı tamircisi ve bir doktorun yapması kadar mümkün olabilirdi ancak.⁶

Stella, Somurtkan'la sohbetlerinde hürriyete dair ateşli tertipler ve erkeklerin baskılarına tahammülsüzlükle dolu, gayet kültürlü ve zinde bir dimağ sergiliyordu. Güneşin altında yapılmış tek mil zulümlere fazlasıyla duyarlıydı; hayal

3 Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. Deniz Hakyemez.

4 Mary Shelley'nin eşi Percy Bysshe Shelley'nin *Oedipus Tyranius*'u hakkındaki notlarına gönderme. Mary Shelley İngiliz tarihinin ünlü politikacılarından Lord Castlereagh'in (burada Lord C. olarak anılan kişi) Avam Kamarası'na bir "yeşil torba" getirerek kral namına kraliçenin davranışlarına dair soruşturma başlatılmasını talep ettiğinden bahseder. Torbada kraliçenin zina yaptığına dair kanıtlar vardır.

5 1812-1822 tarihleri arasında İngiltere İçişleri Bakanı Sidmouth Vikontu Henry Addington.

6 Peacock 1816'daki ayaklanmada yer aldıkları için tutuklanan ayakkabı tamircisi Thomas Preston ve Dr. James Watson'a atıfta bulunuyor. Mahkemede İngiltere Bankası ve Kraliyet Sarayı'na saldırıyı planladığı ileri sürülen Watson'ın cephanesini eski bir çorabın içinde taşıdığı iddia edilmiş.

gücünün ona sunduğu, yaşanan dünyanın her parçasında her an vuku bulan sayısız adaletsizlik ve sefalet sahnesi yüz hatlarına öyle sürekli bir ciddiyet katıyordu ki, dudaklarına tebessüm hiç uğramamış gibi görünüyordu. Alman diline ve edebiyatına vâkıfı, Somurtkan onun Schiller'den ve Goethe'den sevdiği alıntıları tekrar edişini, Illuminati tarikatının ölümsüz kurucusu yüce Spartacus Weishaupt'a⁷ methiyelerini memnuniyet içinde dinlerdi. Somurtkan ruhunda Marionetta'nın görüntüsünün dolduramayacağı kadar büyük bir hazne bulunduğunu anlamıştı. Stella'nın şekli bu oyuğun her boş köşesini ele geçirdi ve yavaş yavaş birçok müstahkem mevkiyi Marionetta'dan kalanlardan arındırdı; gerçi Marionetta kaledeki ana mevziyi hâlâ elinde tutuyordu. Somurtkan yeni arkadaşının şayet gerçek ismi Stella değilse, bu ismi taşıyan Alman piyesindeki⁸ ilkelerin büyük bir hayranı olduğuna hükmetti ve bir punduna getirip sohbeti oraya yönlendirdi. Fakat kadın onu pek şaşırtacak biçimde aşkın biricikliğine ve eşsizliğine dair hararetli sözler söyledi, sevginin hükmünün tek ve bölünmez olduğunu, aktarılacağını fakat paylaşamayacağını beyan etti. “Âşık olursam şayet,” dedi, “sınır ve kısıtlama olmaksızın âşık olurum. Tüm zorluklar hafif, tüm fedakârlıklar ucuz, tüm engeller eften püften gelir bana. Fakat böyle eksiksiz bir aşka aynı şekilde mutlak bir karşılık talep ederim. Rakibim olmamalı, rakibimin az ya da çok iltifat görmesi pek önem taşımıyor. Ne birinci olmalıyım, ne de ikinci: Tek ben olmalıyım. Ya tamamen sahip çıkmalıyım mülküm olan kalbe yahut tamamen reddetmeliyim onu.”

Somurtkan, Marionetta'nın ismini anmaya cüret edemedi, talihsiz bir kaza olur da Stella bunu öğrenirse diye dü-

7 Johann Adam Weishaupt (1748-1830), Illuminati'yi kuran Alman filozof. Örgüt içinde “Spartacus Birader” adını kullanmayı benimsemişti.

8 Goethe, *Stella*. Oyunda iki kadına birden sevdalanan ve ikisiyle birden yaşamaya başlayan Fernando'nun hikâyesi anlatılır.

şünerek ürperdi. Aslında nasıl bir sonuç arzu etmesi ya da beklemesi gerektiğini pek bilmiyordu ve her daim çifte ateşin açmazındaydı. Zihinleri ve alışkanlıkları bakımından birbirine taban tabana zıt iki genç kıza aynı anda âşık olduğunu kendi kendisinden gizleyemiyordu. Tercihi her defasında o sırada yanında bulunan cinsilatiftten yana olmak eğilimindeydi, fakat orada bulunmayanı da yeterince kenara itemiyordu, coşkunluğun ve çöküntünün dereceleri Somurtkan'ın büyülendiği iki kadının içe dönük ve ruhsal zarafetinin görünür ve dışa dönük emarelerinin tesadüfi çeşitlemelerine göre değişim gösteriyordu gerçi. Gün içinde defalarca birinin yanından ötekinin yanına geçip durduğu için iki raket arasında gidip gelen bir tüylü topa dönmüştü; sarkacın salınımları misali hızla yön değiştiriyor, kalbinin üzerine nice sert darbe yiyor, alabildiğine yücelmiş başı havada bir noktadan diğerine doğru süzülüyordu. İçler acısı bir hâldi bu. Herhangi bir romantik deneyüstücünün ya da deneyüstü bir romansçının arzu edeceği raddede gizeme bürünmüştü artık. Bâtını ve harici aşkları vardı. Bunlardan birini kaybetme düşüncesine tahammül edemiyor, fakat ölümcül bir keşif sonucu ikisinden de mahrum kalma ihtimali aklına geldikçe ürperiyordu.

Yay için iki giriş bulundurmayı öğütleyen atasözü onu bir nebze avutuyordu, fakat iki tabure arasına oturanın akıbetine dair atasözünü daha sık hatırlıyor ve alnını soğuk terler basıyordu. Stella ile tüm romantik ve felsefi hayallerine serbestçe teslim olabilirdi. Kendisi uçan kaleler inşa ederken, Stella da koca yapıları burçlar ve kuleler kondururdu. Marionetta ile işler farklıydı: O kendi yaşantısı haricindeki dünya ve topluma dair hiçbir şey bilmiyordu. Hayatı müzikten ve neşeden ibaretti, her şey böyle hoşken insanların şikâyet edecek ne bulduklarını merak ediyordu. Somurtkan'ı seviyordu, sebebini pek bilmeden. Aslında onu sevip sevmediğinden her zaman emin olamıyordu, Somurtkan'a duyduğu yakınlık onun gösterdiği yakınlıkla ters orantılı biçimde artıyor ya

da azalıyordu. Türlü dolaplarla onu tutkulu bir aşkın ateşine çektiği zaman sık sık kendi ilgisini kaybediyordu, davranışlarında da her zaman ilgisizdi. Soğukluğunun bulaşıcı olduğunu ve Somurtkan'ın kendisi kadar ilgisizleştiğini ya da öyleymiş gibi davrandığını fark ettiğinde iki kat nazik davranmaya başlıyor ve onu evvelce fırlatıp attığı yerden alıp tekrar aynı yükseltiye çıkarıyordu. Yani aşkın gelgiti içinde Somurtkan'ın suları yükselirken Marionetta'nın suları çekiliyordu, Somurtkan'ın suları çekilirken, Marionetta'nın suları yükseliyordu. Ara sıra karşılıklı muhabbetin sakın bir uyum vaat ettiği anlarda gelgitin durulduğu vakiydi, fakat Somurtkan ruhunu bu hoş yanılsamaya kaptıramadan âşıkların kayığı hanımefendinin kaprislerinin girdaplarından birine yakalanıyor, genç adam dümensiz, pusulasız hâlde umutlarından uzağa, sisli, fırtınalı bir okyanusa sürükleniyordu. Sonuç olarak bu hareket sistemi yüzünden Somurtkan ile Marionetta arasında geçen her şey aşkı kurup bozmaktan ibaretti. Somurtkan genel mevzular ve kendisinin gözde tasarımları hakkında konuşarak Marionetta'nın kavrayışını ölçme fırsatı bulamamıştı ve bu bakımdan belirsiz bir tahminde bulunmak zorunda kalınca çoğu âşığın benzer şartlarda yaptığı gibi onun şu anda ıvır zıvırla uğraşarak ziyan ettiği büyük doğal yetenekleri bulunduğuna kesin gözüyle bakmıştı. Ama cilveler evlilikle sona erince felsefenin onun zihnine tesir etme imkânı olacaktı. Stella cilveli değildi, kendisini perdelemiyordu, harcıâlem mevzularla şevkle ilgileniyor ve Somurtkan'a hep aynı şekilde yaklaşıyor yahut hızla aşka dönüşür gibi görünen, sürekli olarak artış gösteren bir düşkünlük sergiliyordu.

XI. Bölüm

Somurtkan bir gün öğle yemeği çağrısına icabet ettiğinde, oturma odasında üniversiteden tanıdığı ve Bay Sertbakan'ın pek sevdiği şair Bay Selvi'yi¹ gördü. Bay Selvi İngiltere'den ayrılmak üzere olduğunu, fakat öncesinde Karabasan Manastırı'nı ve saygın dostlarını, Karamsar Bay Sertbakan'ı, gizemli Bay Somurtkan'ı, yüce Bay Gölgeperver'i ve acıklı Bay Takatsiz'i görüp veda etmek istediğini söyledi. Hepsini ve toplandıkları meskendeki hüznün marazi konukseverliğini örselenmiş ruhunun müsaade ettiği ölçüde her zaman sevgiyle anacağını temin etti. Aldığı gönüldeşçe kederli yanıtlar Kuzgun'un "yemek hazır" demesiyle yarım kaldı.

Şarap içilirken ve hanımlar başka bir yere çekilmişken konuştukları şeyleri her zamanki titizliğimizle aynen aktaracağız.

BAY SERTBAKAN

İngiltere'den ayrılıyorsunuz Bay Selvi. Tekrar karşılaşma olasılığımız yirmide birken, eski bir ahababı uğurlamak enfes bir keder veriyor insana. Şen kadehler kaldıralım bu üzücü ayrılık için ve hep beraber mutsuz olalım.

BAY SELVİ (*Kadehini doldurarak.*)

Meyus ruhun vazgeçemediği tek alışkanlık işte bu.

¹ Mr Cypress.

MUHTEREM BAY GIRTLAK (*Doldurarak.*)

Eğitimi bitmiş talebeye kalan tek akademik bilgi işte bu.

BAY GÖLGEPERVER (*Doldurarak.*)

Şüphecilerin farkına varabileceği tek nesnel olgu işte bu.

SOMURTKAN (*Doldurarak.*)

Yaralı bir yürekten akan kanı durduracak tek şey işte bu.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ (*Doldurarak.*)

Katlanmaya değer tek dert işte bu.

BAY DENİZYILDIZI (*Doldurarak.*)

Konuşarak ortaya çıkarılan hakikatin tek anahtarı işte bu.

BAY PEKFENA (*Doldurarak.*)

İblisin büyük öfkesinin tek panzehiri işte bu.

BAY NEŞELİ (*Doldurarak.*)

Mükemmel hayatın tek simgesi işte bu. “HIC NON BIBITUR”² yazısı bir mezar taşından gayrısına yaraşmaz.

BAY SERTBAKAN

Nice güzel, eski yıkıntı göreceksiniz Bay Selvi, ufalanan sütunlar, yosunlu duvarlar, nice tek bacaklı Venüsler, başsız Minervalar, kuma gömülü nice Jupiterler, su borusu olarak kullanılan nice delik değişik Bakkhoslar, çağdaş dünyadan daha yaşamaya değer olduğunu umut ettiğim antik dünyadan nice yadigâr. Gerçi ben kendi namıma ikisini de bir nebze olsun umursamam ve bunların göstereceği herhangi bir şeye bakmak için yirmi mil yol katetmem.

2 (Lat.) “BURADA İÇİLMEZ.” Rabelais, *Gargantua*’ya gönderme. 1. Bölüm’de kazmacılar tarihi bir mezar bulur, mezarın bir yeri bir kâseyle işaretlidir, kâsenin çevresinde de Etrüsk harfleriyle HIC BIBITUR (BURADA İÇİLİR) yazmaktadır.

BAY SELVİ

Bunlar aramaya değecek şeyler Bay Sertbakan. Zihin huzursuzdur ve aramayı sürdürmek zorundadır, bulmak hayal kırıklığına uğramak olsa da. Sokrates'in, Cicero'nun memleketlerini hiç merak etmiyor musunuz? Ebediyete intikal etmiş o büyüklüğün hakiki kalıntıları arasında gezinme arzunuz yok mu?

BAY SERTBAKAN

Bir zerrecik dahi yok.

SOMURTKAN

Bu öyle bir şey ki, âdeta bir âşık hanımefendisinin gömülü bedenini bulup çıkarmış ve onunla hiç alakası bulunmayan yadigârlara bakıyor, kaybolmuş şanlı kitaplar için hazırlanmış noksanlı dizinlerden ibaret birkaç tozlu topraklı harabenin arasında dolanıyor ve her adımda insan tabiatının daha kederli harabeleriyle, kulluğun, batıl itikatların en diplerinde sürünen, aptal ve mecalsiz kölelerin yoz ırkıyla karşılaşılıyor.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Yurt dışına çıkmak moda şimdilerde. Bunu ben de yapmayı düşündüm, fakat yorgunluğunu kaldıracak hâlim yok. Şüphesiz bazı hâllerde azıcık tuhaflık ve özgünlük mazur görülebilir, en tuhaf ve özgün karakter de yurdunda kalmış bir İngilizdir.

SOMURTKAN

Yeniden yaratılma umudu kalmamış ülkelere gitmekten hazzetmiyorum. Bizim ülkemizde bu umut büyük, bana öyle geliyor ki bir İngiliz ister toplumdaki mevkisi, isterse dehasıyla (yahut sizin örneğinizde olduğu gibi Bay Selvi) her ikisiyle birden ülkesinin iç düşmanlarına karşı yürüttüğü ateşli mücadeleye hizmet etmek kudretindeyken, hâlâ

bunca umut vaat eden ülkesini sadece hatıraların yıkıntıları bakımından verimli olan başka ülkeler uğruna terk eylerse, bölük pörçük yadigârlarını çok el üstünde tuttuğunuz şu kadim insanlardan hiçbirinin benzer koşullarda yapmayacağı şeyi yapmış olur.

BAY SELVİ

Efendim, karımla münakaşa ettim; karısıyla münakaşa etmiş bir adam ülkesine karşı tüm vazifelerinden affolunmuştur. İnsanlara bunu anlatmak için bir kaside yazdım, istedikleri gibi kullansınlar artık.

SOMURTKAN

Sizce Brutus karısıyla münakaşa etse, Cassius'un eylemine katılmamak için bir sebep olarak öne sürer miydi bunu? Peki Cassius böyle bir mazereti kabul eder miydi?

BAY GÖLGEPERVER

Brutus bir senatördü, sevgili dostumuz da öyle, ama vakalar farklı. Brutus'un siyasi bir fayda umudu vardı, Bay Selvi'nin hiçbir umudu yok. Nasıl olsun ki Fransa'da gördüklerimizden sonra?

SOMURTKAN

Fransız ona binecek herhangi bir zorba için koşumları içinde doğmuştur, eyerlenmiş, gemlenmiş, başlığı takılmıştır. Önce üstündeki biniciye yaltaklanır, sonra onu yere atıp çiğneyerek öldürür; fakat başka bir maceraperest sırtına atlayıverir, kamçı ve mahmuz marifetiyle sürüp götürür onu önceki gibi. Fazla kibre kapılmadan kendimiz için bundan iyisini umut edebiliriz.

BAY SELVİ

Kendim için de, başkaları için de umudum yok. Hayatımızın hain bir doğası var, eşya ile ahenk içinde değil: Bir upas

ağacı³ ki kökleri yeryüzü, yaprakları ise zehirli çiy tanelerini insanlığın üzerine yağdıran gökyüzü. Gençcikken solup gidiyoruz; dinmez bir susuzlukla, soluk soluğa, elde edemeyeceğimiz faydaların peşinde koşuyoruz; en baştan en sona hayaletlerin cazibesine kapılmışız... aşk, şöhret, hırs, para tutkusu... hepsi boş, hepsi fena; nice isimlerle anılan bir göktaş ki ölümün dumanında yok olup gidiyor.^[8]

BAY GÖLGEPEVER

İNe enfes bir konuşma Bay Selvi. Ne kadar cana yakın, öğretici bir felsefe. Yaşayan herkesin aklına bunun gerçekliğini soktuğunuzda yaşam tenhalaşır ıssızlaşır gerçekten; sizin, kendimin ve müşterek dostlarımızın hakkını vererek söylemem gerek, toplum umduğumca sizin ahlak sisteminize, benim metafizik sistemime, Somurtkan'ın siyaset sistemine, Bay Takatsiz'in hâl ve hareket sistemine ve Bay Pekfena'nın din sistemine adil davrandığı takdirde ölümsüz Kant'ın dahi görmeyi asla umut etmediği kadar iyi bir zihinsel kargaşa ortaya çıkar; bu ihtimali düşündükçe sevinçten kabıma sığamıyorum.

BAY NEŞELİ

“Sancaktar, bu sevinilecek bir şey değil.”⁴ Topluma böyle kafa karışıklığı ve rahatsızlık salmanın nasıl bir fayda getireceğini anlayamayanlar arasındayım. Bunun antikitenin neşeli ve muteber hikmetiyle karşıtlığı klasik eserleri azıcık bilen herhangi birini etkilemeyecek kadar zoraki. Ahlaksızlık ve sefilliği dehanın lüzumlu eşlikçileri kabul etmek yanlış olduğu kadar zararlı da, ayrıca verdiği his genellikle ifadesini bulduğu dil kadar klasiklere aykırı.

3 Zehirli özülle bilinen bir tropik Asya ağacı.

4 Shakespeare, *V. Henry*, III. Perde 6. Sahne, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. Hamit Çalışkan.

BAY PEKFENA

Bizim felaketimiz bu. İblis üzerimize indi, en akıllılarımızın tümünü ele geçirdi. Şimdi bu aydınlanma çağı demek? Nasıl yani Tanrı aşkına? Atalarımız hırsız fenerleriyle etrafa bakınarak gidiyordu da biz güpegündüz rahatça yürüyor muyuz? İşğımızın alameti nerede? Hangi arazlardan teşhis ediyoruz onu? İşaretleri, gösterenleri, arazları, simgeleri, kategorileri, koşulları neler? Nedir o, nedir sebebi? Nasıl, nerede, ne zaman görülür, hissedilir, anlaşılır? Onun sayesinde atalarımızın görmediği ve aynı zamanda görmeye değer olan ne görüyoruz? Onlar asılmış bir adam görmüşken, biz yüz asılmış adam gördük. Onlar ceza kolonilerine yollanmış bir kişi gördü, biz beş yüzünü gördük. Onlar düşkünlerevinde bir kişi gördü, biz beş binini gördük. Onlar hiç Kitab-ı Mukaddes cemiyeti görmedi, biz düzinelerce gördük. Onlar altın görüyordu, biz kâğıt görüyoruz. Onlar zırhlı adamlar görüyordu, biz korseli adamlar görüyoruz. Onlar sağlıklı çehreler görüyordu, biz boyalı çehreler görüyoruz. Onlar çayır çimende serpilen çocuklar görüyordu, biz fabrikalarda helak olan çocuklar görüyoruz. Onlar kaleler görmüştü, biz hapishaneler görüyoruz. Onlar vekiller görmüştü, biz efendiler görüyoruz. Kısacası onlar hakiki adamlar gördü, bizse şerifi naherifler⁵ görüyoruz. Onlar Milton'ı gördü, biz Bay Trombon'u görüyoruz.

BAY GÖLGEPERVER

Bahsettiğiniz şerifi naherif benim dürüst arkadaşımıdır efendim, o yüzden istirham ederim bırakınız teveccüh görsün. Tanrı saklasın ama bir şerifi naherife de dostunun arzusu üzerine biraz teveccüh gösterilmeli.

BAY PEKFENA

Onların genel tabiri “iyi ve dürüst insanlardı”, Atinalıların

⁵ Shakespeare, *Kuru Gürültü*, IV. Perde 2. Sahne, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. Sevgi Sanlı.

kalos kagathos'u⁶ gibi. İnsanlar iyi de, dürüst de değil çok zamandır; olguların mı hükmü kalmadı, tabirlerin mi, sorgulamak lazım.

BAY SELVİ

Zihindeki fikirden başka yerde meziyet de yoktur, güzellik de. Aşk rüzgâr eker, kasırga biçer.^[9] En beterinden bir kargaşa onun pek kırılğan bir sazlığa... insanın sevgisine... bir an için konup kalkan parçasıdır. İlişkilerde kaderimizin yekûnu acı çektirmek yahut tahammül etmektir.^[10]

BAY NEŞELİ

Aslında katlanmak ve feragat etmektir Bay Selvi, siz bu vecizeyi küçümsüyorsunuz belki.⁷ İdeal güzellik zihninin yaratısı değildir. Karışık ve kusurlu tabiatımızda her zaman eşlikçi olarak az ya da çok bulunan alaşımdan zihninin imbiğiyle süzülüp arıtılmış gerçek güzelliştir o. Fakat yine de mebzul miktarda altın mevcuttur. Haddinden fazlasını ummak uman kişi açısından bir hastalıktır ve bundan insan tabiatı sorumlu değildir, bu yanlış ve zararlı deli saçmalarına itirazım var. Soyut bir mükemmellikte olmadığı için insanlığa, şövalyelik şiirleri yazanların enfes hayallerini hayata geçirmediği için aşka dil uzatmak, her zaman güneşli olmadığı için yaz mevsimine, her zaman açmış vaziyette olmadığı için güle dil uzatmak gibidir.

BAY SELVİ

İnsan aşkı! Aşk yeryüzünün bir sakini değildir. Atinalıların meçhul tanrılarına tapındığı gibi tapınıyoruz ona. Fakat kırık kalpler onun imanının şehitleridir, göz de fantezilerin resmettiği ve tutkunun aldatıcı güzelliğin patikalarında, ra-

6 Klasik Yunan yazarlarının düzgün, beyefendice davranışı anlatmak için kullandığı tabir. "Kalos" güzel, "agathos" iyi, meziyetli anlamındadır.

7 Stoacı felsefenin Epiktetos tarafından dile getirilmiş ilkesine atıf: Zorluklara ve acılara cesaretin erdemiyle katlanmak ve ölçülü davranış erdemiyle arzu edilebilir akıl dışı hazlardan feragat etmek.

yihası acı olan çiçekler, sakızı zehir olan ağaçlar arasında peşinden koştuğu formları asla göremeyecektir.^[11]

BAY NEŞELİ

Bir Rozikrusyen⁸ gibi konuşuyorsunuz, sanki bir *sylph*ten⁹ gayrısını sevemiyorsunuz, *sylph*in varlığına inanmıyorsunuz, lakin içinde bir *sylph* bulunmadığı için bütün kâinatla kavgalısınız.

BAY SELVİ

Zihin kendi güzelliğinden ötürü hastalanmıştır, sahte bir yaratının ateşine yanar. Heykeltıraşın ruhunun zapt ettiği formlar sadece onun kendi içinde vardır.^[12]

BAY GÖLGEPERVER

Müsaadenizle itiraz edeceğim. Bunlar bir araya getirilmiş ve bir standarda uydurulmuş genel formların vasıtalarıdır. Zeuksis'in Helena'sının ideal güzelliği Kroton bakirelerinin gerçek güzelliklerini bir araya getiren bir vasıtaydı.¹⁰

BAY NEŞELİ

Fakat ideal güzelliği sudaki gölge kılmak ve masaldaki köpek gibi yansımayı yakalamak isterken asıl nesneyi fırlatıp atmak deha belirtisi olsa bile hikmet belirtisi kabul edilemez. İnsan ile doğayı asıl hâlleri içinde birbirleriyle uzlaştırmak, fiziki ve manevi tabiat içinde iyi olan ne varsa koruyup geliştirmek ve kötü olan ne varsa yok etmek ya da azaltmak

8 Rozikrusyenlik XVII. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ruhani ve kültürel bir hareketti. Antik Çağ'ın mistik, felsefi ve dinî öğretilerinin çağdaş yaşama uygulanmasıyla ilgileniyorlardı, Paracelsus'un klasik elementlerle ilgili görüşlerinden etkilenmişlerdi.

9 Mitolojik hava perisi. Paracelsus'un öğretilerinde hava elementiyle bağlantılıdır.

10 Antik Yunan ressamı Zeuksis'in Helena resmi için poz verecek güzellikte kadın bulamayınca ideal güzelliğin birleşik görüntüsünü yaratmak amacıyla beş ayrı modelin en güzel yerlerinden yararlandığı rivayet edilir.

türümüzün en büyük öğretmenlerinin, öncülerinin umudu ve hedefi olmuş. Ayrıca en yüksek hikmete ve en yüksek deha her zaman neşenin eşlik ettiğini söyleyeceğim. Shakspeare¹¹ ve Sokrates'in pek şen yoldaşlar olduğuna dair yeterli kanıtımız var. Ama şimdi, sahip olduğumuz azıcık hikmet ve deha neşemize komplo kurma hazırlığında sanki.

BAY PEKFENA

İblis üzerimize çökmüşken nasıl neşeli olabiliriz!

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Asabımız bu kadar bozukken nasıl neşeli olabiliriz?

BAY GÖLGEPERVER

Onlardan üst seviyedekiler için fazlasıyla zekileşen okurlarca kuşatılmışken nasıl neşeli olabiliriz?

SOMURTKAN

Büyük umumi tasarılarımız her an küçük tutkularımız tarafından engellenirken nasıl neşeli olabiliriz?

BAY SELVİ

Hayal kırıklığının, umutsuzluğun ortasında nasıl neşeli olabiliriz?

BAY SERTBAKAN

Haydi hep beraber mutsuz olalım.

BAY NEŞELİ

Haydi hareketli bir şarkı söyleyelim.

BAY SERTBAKAN

Hayır, güzel bir trajik balad olsun. Yüzüncü İlahi'nin melodisiyle Norfolk Trajedisi.

11 "Shakspeare" yazımı özgün metinden.

BAY NEŞELİ

Bence hareketli bir şarkı olsun.

BAY SERTBAKAN

Ben hayır diyorum. Bay Selvi'den bir şarkı.

HEPSİ

Bay Selvi'den bir şarkı.

BAY SELVİ (Söyler.)

Bir ateştir almış ruhu,
Kabil'in kara yazgısı gibi.
Karanlık yalnız ruhlar içinde
Parlar, Tullia'nın lambası sanki.¹²
O lambadan farklı biçimde
Yakıp tüketir hücresi olan kalbi.
Yok olur umut, arzu, neşe,
Dumanlı hayaller misali.

Umut, aşk, yaşam sadece
Tozdur – soğuk, ölü anılar.
Aç bir alev yanar, parlak,
Sönmeyen o eski lamba gibi
O kasvetli ışıyla,
Yıkar zaman kilden evini.
Duyguların haraplığında
Bekleşir derin düşünceler,
Ruhtur yine ruhun abidesi.

BAY SERTBAKAN

Harikulade. Haydi beraberce mutsuz olalım.

¹² Tullia, Romalı hatip ve politikacı Marcus Tullius Cicero'nun kızıydı (MÖ 79-45). XV. yüzyılda Tullia'nın gömülü olduğu düşünülen bir kabir bulunmuştu. Rivayete göre ceset sanki o gün toprağa verilmiş gibi tazeydi ve içerideki lamba asırlardan beri yanıyordu.

BAY NEŞELİ

Şimdi yine bir şarkı diyorum.

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Ben size katılırim.

BAY NEŞELİ

“Üç Denizci”.

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Anlaştık. Harry Gill olup üç sesle söyleyeceğim.¹³ Başlayalım.

BAY NEŞELİ ve MUHTEREM BAY GIRTLAK

Üç denizci! Siz kimsiniz?
Gotham’dan üç hikmetliyiz.
Nereye gidersiniz çanakta?
Denizden aya uzanmaya.
Seyrimiz düzgün, ay parlak
Ve saframız eski şarap
Ve safranız eski şarap.

Sen kimsin giden akıntıyla?
İhtiyar Kaygı derler bana.
Gelin alalım sizi de çanağa.
Hayır, ben giremem oraya.
Neden ki? Jupiter’in fermanı,
Bir çanakta olamaz Kaygı.
Bir çanakta olamaz Kaygı.

Dalgalardan korkmaz mısınız?
Hayır, büyülüdür çanağımız.
Hangi büyü yüzdürür çanağı?

13 Wordsworth’ün “Goody Blake and Harry Gill” baladına gönderme.

Sular aşamaz çanağın ağzını.
Seyrimiz düzgün, ay parlak
Ve saframız eski şarap
Ve safranız eski şarap.

Şarkı Bay Neşeli'nin coşkusu ve bilgisi, muhterem beyefendinin de üçlü sesiyle öyle güzel icra edilmişti ki toplulukta herkes ister istemez kendini kaptırdı ve sonunda hepsi kadehlerini dudaklarına doğru götürerek koroya katıldı:

Seyrimiz düzgün, ay parlak
Ve saframız eski şarap

Bay Selvi aynı gece safrasını yükleyip çanağına bindi ve ideal güzelliğin ayına erişmek için denizlere ve nehlere, göllere ve kanallara uzanmak üzere yola çıktı.

XII. Bölüm

Saygıdeğer Bay Takatsiz şişeden hanımlara geçmeden önce kendisini uygun tatta sunabilmek için kısa süreliğine çekilip üstüne başına çekidüzen vermeyi âdet edinmişti. Her zamanki gibi hazır bulunan Fatout yüzünde bir dehşet ifadeyle belirip Manastır'ın perili olduğunu az önce saptadığını bildirdi efendisine. Fatout'nun yakın zamanda *tendresse*¹ duymaya başladığı Bayan Neşeli'nin *hanımefendisi* evvelki gece yatak odasına giderken başında kanlı türban bulunan bir şeklin koridor boyunca ilerlediğini görünce kendi ifadeyle “on yedi duyusunu kaybeder gibi” olmuştu. O korkuyla bayılıvermişti, kendine geldiğinde ortalık karanlıktı, şekil de gitmişti. Dehşetli nidasının her bir parçasını bilhassa vurgulayarak, “*Sacre-cochon-bleu!*”² diye bağırdı Fatout. “Dünyanın tüm punç kâselerini verseler, rastlamak istemem o *revenant*³ hayalete, *non!*”

“Fatout,” dedi Saygıdeğer Bay Takatsiz, “ben hiç hayalet gördüm mü?”

“*Jâmais*⁴ mösyö, asla.”

“O hâlde umarım hiç görmem, çünkü asabım bunca bozukken bunu kaldıramayacağımdan korkarım. Baksana,

1 (Fr.) Yakınlık, hoşlanma.

2 (Fr.) Kutsal mavi domuz!

3 (Fr.) Hortlak.

4 (Fr.) Asla, hiçbir zaman.

korsemin bağcığını azıcık gevşetir misin? Çünkü böyle avam gibi yedikçe... Çok da gevşetme, biçimim bozulmasın. Bu kadarı yeter. Artık bana hayalet hikâyeleriyle gelmeni de istemiyorum, çünkü böyle şeylere inanmam. Bununla birlikte insan gece vakti uyanikken aklına hayaletler düşerse ürpertici vehimlere kapılabilir, hele birden gözlerini açtığı anda ropdöşambırını yatakla pencere arasında salınır hâlde görürse.”

Saygıdeğer Bay Takatsiz, Fatout’yu artık kendisine hayalet hikâyeleriyle gelmekten menetse de anlattığı hikâyeyi düşünmeden edemiyordu, bu hiç aklından çıkmadığı için çay kahve fincanlarına uzandığı sırada, diğer herkes kütüphanedeysen, âdeta bir kâhin gibi gördüğü Bay Gölgeperver’e neredeyse gayriihtiyari, herhangi birine görünmüş herhangi bir hayaletle dair hikâyelerden herhangi birinde inanılacak bir taraf bulunup bulunmadığını sordu.

BAY GÖLGEPERVER

Birçoğunda, çok büyük ölçüde.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Gerçekten mi, bu çok korkutucu!

BAY GÖLGEPERVER

*Sunt geminoe somni portae.*⁵ Hayaletlerin yukarı çıkmak için kullandığı iki kapı vardır: Sahtekârlık ve kuruntu. İkinci durumda hayalet bir *deceptio visûs*,⁶ görsel bir tayf, bir duygunun dayattığı fıkirdir. Ben de birçok hayalet gördüm. Aramızda hayalet görmemiş az kişi vardır diyebilirim.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Memnuniyetle söyleyeyim, tek hayalet görmüş değilim.

⁵ “İki kapısı varmış uykunun”, Vergilius, *Aeneas*, (6:893), çev. İsmet Zeki Eyuboğlu.

⁶ Görsel aldatmaca.

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Hayaletlere dair öyle yüksek kanıtlarımız var ki onlara inanmamak fena bir kuşkuculuk olur. Eyüp bir soru sormak için geldiği aşikâr olan ve yanıt verilmesini beklemeyen bir hayalet görmüş.⁷

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

Çünkü Eyüp yanıt veremeyecek kadar korku içindeymiş.

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Musa'nın Mısır ülkesini karanlıkla örttüğü sırada Mısırlılara hortlaklar görünmüştü.⁸ Eyn-Dor'lu cinci kadın Samuel'in ruhunu çağırmıştı.⁹ Musa ile İlyas Tabor Dağı'nda görünmüşler.¹⁰ Sanherib'in ordusuna yollanan kötü ruh askerleri bir gecede yok etmişti.¹¹

BAY PEKFENA

İblis büyük bir öfkeyle üzerinize indi diyerek.

BAY GÖLGEPERVER

Aziz Makarios¹² binlerce şahidin huzurunda çölde bulunmuş bir kurukafayı sorguya çekerek cehennemde olup bitenleri anlattırmıştı. Tourslu Aziz Martin¹³ yöresindeki rakip azizin sahte şehitliğini kıskanarak onun hayaletini çağırmış, lanetli olduğunu itiraf ettirmişti. Aziz Germain seyahatleri esnasında her gece hazırlanan yemekleri ele geçirip mükellef bir ziyafet çeken kalabalık bir hayalet grubunun bulunduğu bir han görmüştü.

7 *Kitab-ı Mukaddes*, Eyüp 38-42.

8 *Kitab-ı Mukaddes*, Mısır'dan Çıkış, 10:23.

9 *Kitab-ı Mukaddes*, Samuel 28.

10 *Kitab-ı Mukaddes*, Matta 17:3.

11 *Kitab-ı Mukaddes*, 2. Tarihler 32.

12 Aziz Makarios (300-390), Mısırlı Makarios ya da Büyük Makarios olarak anılır, Çöl Babaları'ndan keşiş ve çileci.

13 Tourslu Aziz Martin (316-397), Batı dünyasının iyi bilinen azizlerinden.

BAY NEŞELİ

Şen hayaletlermiş, hiç kuşkusuz keşişmiş hepsi. Benzeri bir grup da Paris'te ressam M. Swebach'ın mahzenini ele geçirmiş, şaraplarını içmişler, boş şişeleri de onun kafasına fırlatmışlar.

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Rezil bir davranış.

BAY GÖLGEPERVER

Pausanias¹⁴ her gece Marathon düzündeki atların acı kışnemelerinin ve savaşçıların vaveylasının duyulduğundan bahseder. Bu sesleri duymak maksadıyla oraya gidenler meraklarının bedelini büyük acılar çekerek öderlermiş, fakat sesleri kazara duyanlar bir zarar görmezmiş.

MUHTEREM BAY GIRTLAK

Benim de çalışma odamda, bir hayalet dışında herhangi birinin beni arayacağı son yerde hayalet görmüşlüğüm var. Oraya üç aydır girmiyordum ve Tillotson'a¹⁵ başvurmak niyetindeydim ki kapıyı açtığımda bir baktım pazen ropdöşambır giymiş saygın havalı bir şekil koltuğuma oturmuş, Jeremy Taylor'ımı okuyor. Bir anda ortadan kayboldu, ben de ortadan kayboldum; neydi, ne istiyordu, anlamam hiç mümkün olmadı.

BAY GÖLGEPERVER

Duyu gücünü tetikleyen bir fikirmiş o. Hayaletler nadiren aynı anda iki duyuya birden hitap eder; ama ben Devonshire'dayken doğruluğuna şehadet ettikleri şu hikâyeyi anlattılar: Sevgilisi denize açılmış genç bir kadın bir akşam ıssız arazi üzerinden evine dönerken, aşacağı çit merdiveninin

14 Pausanias (143-176), Yunan seyyah ve coğrafyacı.

15 John Tillotson (1632-1713), Canterbury Başpiskoposu ve yazar.

üzerinde sevgilisinin oturduğunu görmüş. İlk duyguları şaşkınlık ve sevinç olmuş, fakat sevgilisinin yüzünün solgunluğu ve ciddiyeti korkmasına yol açmış. Ona yaklaşmış, sevgilisi ağırbaşlı bir sesle şöyle demiş: “Beni görmüş olan gözün artık beni görmeyecek. Gözün benim üzerimde, ama ben yokum.” Bu sözlerle kayboluvermiş, sonradan tam da o gün ve o saatte bir deniz kazasında öldüğü ortaya çıkmış.

Şimdi tüm topluluk çember oluşturmuştu ve her biri zamanın nasıl geçtiğini fark etmeksizin hayalet hikâyeleri anlatıyordu, derken sohbetin durakladığı bir anda gece yarısı çanının yankılı sesi saatin on iki olduğunu duyurdu.

BAY NEŞELİ

Bu hikâyeler ruhbilimin ilkelerine dayalı bir çözümü olası kılıyor. Bir askerin, filozofun, hatta azizin kendi gölgesinden korkması, bir ölünün mezarından çıkmasından kolaydır. Tıp yazarları muhayyilenin gücünü örnekleyen yüzlerce vakadan bahsetmişler. Zayıf, sinirli, melankolik mizaca sahip, ateşten, çalışmaktan yahut aşırı diyetten bitap düşmüş kişiler kendi fantezilerinin, hortlaklarının, gorgonlarının, khimeralarının, tüm nefret ve aşk nesnelerinin büyülu çemberi içinde ortaya çıkıverecektir. Çoğumuz yel değirmenlerini devler, Dulciena’yı muhteşem bir prenses sanan Don Quixote gibiyiz, hepimiz hayaletler görecektir veya kendimizi güveç, çaydanlık sanacak kadar ileri gitmesek de az ya da çok kendi hayal güçlerimizin budalasıyız.

BAY GÖLGEPEVER

Güvenle söyleyebilirim ki harici varlıklara inanmama yetecek kadar çok hayalet gördüm. Her türden hayalet: Kara ruhlar, ak ruhlar, kırmızı ve gri ruhlar. Bazıları öğle vakti gezintilerinde rastlaştığım muhterem ihtiyarların biçimindeydi, bazıları gece yarısı perdelerimin arasından bakan güzel genç kadınlar biçiminde.

SAYGIDEĞER BAY TAKATSİZ

“Görölmekle kalmayıp ele de geliyor”larmış şüphesiz.¹⁶

BAY GÖLGEPERVER

Hiç de değil efendim. Safiyetimi göz önünde bulundurunuz. Ben ve dostlarım, bilhassa dostum Bay Trombon, safiyetimizle tanınırız. Hayır efendim, basbayağı dokunulmaz, ele gelmez hayaletler. Bir hayaletler dünyasında yaşıyorum. Şu an bir hayalet görmekteyim.

Bay Gölgeperver gözlerini kütüphanenin öte yanındaki kapıya dikti. Topluluk da o tarafa baktı. Kapı sessizce açıldı, kıvrım kıvrım beyaz örtölere bürünmüş, başında türbana benzer kanlı bir sargı bulunan ürkünç bir şekil içeri girip hantal adımlarla odada ilerlemeye başladı. Bay Gölgeperver her ne kadar hayaletlere aşına olsa da böyle bir görüntüye hazırlıklı değildi ve selameti karşı taraftaki kapıdan çıkmakta buldu. Bayan Neşeli ve Marionetta da çığlık çığlığa onu takip ettiler. Saygıdeğer Bay Takatsiz vücudunun iki yuvarlanışıyla önce aşağı düştü, ardından divanın altına girdi. Muhterem Bay Gırtlak yerinden zıplayarak öyle telaşla kaçtı ki masa Bay Sertbakan’ın ayağının üstüne devrildi. Bay Sertbakan o acıyla Bay Pekfena’nın kulağına doğru bir feryat kopardı. Bay Pekfena korkudan ne yaptığını bilmez hâlde kapıyı ıskalayıp pencerelerden birini açiverdi, pürtelaş dışarı atlayıp tepetaklak kale hendeğindeki suya daldı. Deniz kızını bekleyerek nöbet tutmakta olan Bay Denizyıldızı ve oğlu sıçrayan suyun sesine gelip ağlarını Bay Pekfena’nın üzerine attılar, onu karaya çektiler.

Bu sırada Somurtkan ve Bay Neşeli yardıma koşmuştu; ipler, meşaleler taşıyan birkaç uşakla birlikte hendeğin kıyısına vardıklarında Bay Denizyıldızı’yla Kovaburcu’nun ağa

16 Küçük bir farkla, Shakespeare, *Macheth*, II. Perde 1. Sahne.

dolanmış, hiddetle çırpınıp duran Bay Pekfena'yı çıkarmaya çalıştığını gördüler. Somurtkan ne yapacağını şaşırmıştı, ama Bay Neşeli bu maceranın sağını solunu bir bakışta görerek ölçüsüz bir kahkaha nöbetine tutuldu, bu nöbetten sıyrılınca Bay Denizyıldızı'na, "Tuhaf bir balık tutmuşsunuz doğru-su," dedi. Bay Pekfena bu münasebetsiz latifeye pek sinirlenmişti, fakat Bay Neşeli bir bıçak çıkarıp bu ağdan örtünün Gordion düğümünü kesip atarak onun öfkesini yumuşattı. "Görüyorsunuz beyler," dedi Bay Pekfena, "benim şu bahtsızlığında iblisin dünya işlerine nasıl hâkim olduğuna dair kanıt üstüne kanıt görüyorsunuz; hiç kuşkusuz yok ki bu gece karşımıza çıkan görüntü kılık değiştirmiş Apolyon'du,¹⁷ beni dehşete düşürüp bu talihsizlikler kargaşasına sürüklemek için gönderilmiş besbelli. Çünkü iblis zamanının az olduğunu bilerek büyük bir öfkeyle üzerinize indi."

17 *Kitab-ı Mukaddes*, "Bu meleğin İbranice adı Avaddon, Grekçe adıyla Apolyon'dur." (Vahiy 9:11) Kelime anlamı "mahvedici"dir.

XIII. Bölüm

Arada bir Somurtkan'ın kulesine giden Bay Sertbakan kapıyı hep kilitli bulduğu ve bazen içeri kabul edilene dek dakikalarca beklediği için çok şaşkıındı. Beklerken hep ağır bir şeyin yuvarlanma sesini duyuyordu; sanki hantal bir merdanenin, kantara sokulan bir yük arabasının ya da teatral bir gök gürültüsünün sesi gibiydi.

Bir süre buna pek kafayı takmadı, sonunda merakı depreşti ve bir gün her zamanki gibi kapıyı çalmak yerine, gelir gelmez kulağını anahtar deliğine dayadı ve *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'ndaki Bottom gibi “bir ses gördü”,¹ Somurtkan'ın ara ara seçebildiği daha kalın sesinden farkını ayırt ettiği, bir kadına ait olduğunu sandığı bir sestir bu. Konuşulanların tek hecesini bile anlayamayınca kapıya şiddetle vurarak kendisini derhâl içeri almaları için haykırdı. Sesler kesildi, mutut yuvarlanma sesi duyuldu, kapı açıldı ve Somurtkan bir başına belirdi. Bay Sertbakan dairenin her köşesine baktıktan sonra,

“O hanım nerede?” diye sordu.

“Hanım mı efendim?” dedi Somurtkan.

“Evet efendim, hanım.”

“Sizi anlayamadım efendim.”

“Anlayamadınız mı?”

“Hayır efendim, anlayamadım. Burada hanım falan yok.”

1 Shakespeare, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*, V. Perde, 3. Sahne, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. Özdemir Nutku.

“Fakat kuledeki tek daire bu değil efendim. Üst katta bir hanım var, eminim.”

“İsterseniz buyurun arayın efendim.”

“İyi, ben ararken o da saklandığı yerden çıkıp kaçıversin.”

“Bu kapıyı kilitleyip anahtarı yanınıza alabilirsiniz efendim.”

“Teras kapısı da var ama: Terastan kaçmıştır.”

“Terasın başka çıkışı yok efendim, duvarlar da bir hanımın aşağı atlamasına imkân vermeyecek kadar yüksek.”

“Pekâlâ efendim, verin bana anahtarı.”

Bay Sertbakan anahtarı aldı, kuleyi inceden inceye aradıktan sonra geri geldi.

“Sen bir tilkisin Somurtkan, o ağırbaşlı çehrenin altında gayet kurnaz bir tilkisin. Kapıyı açmadan önce duyduğum o paldır küldür sesler neydi öyle?”

“Sesler mi efendim?”

“Evet efendim, sesler.”

“Canım efendim, sizi içeri buyur etmek için itelediğim koca masanın çıkardığı sesi saymazsak, ses falan fark etmedim.”

“Masaymış! Bakayım hele şuna. Yok efendim, o sesi çıkaran şeyin onda biri değil bunun ağırlığı, onda biri değil.”

“Fakat efendim, akustiğin yasalarını göz ardı ediyorsunuz, yankılanmanın odağında bir fısıltı gök gürültüsüne dönüşür. Müsaadenizle izah edeyim: İçbükey satırlara çarpan sesler o satırlardan yansır ve yansımada sonra bu satırların odağı olan noktalara yönelirler. Dolayısıyla kişinin kulağı öyle bir yere konumlanmış olabilir ki ilk tepisi noktasına daha yakın bir yerde olduğundan daha iyi işitir sesi. Keza iki içbükey satır karşılıklı yerleştirildiğinde...”

“Saçmalık efendim. Odaklardan bahsetmeyin bana. Tanrı aşkına efendim, hiç kimse konuşmazken içbükey satırlar iki ayrı insan sesi üretir mi? İki insan sesi duydum, biri kadın sesiydi, kadın sesi efendim. Ne diyeceksiniz buna?”

“Ah efendim, hatanızı anladım. Bir trajedi yazıyorum, yazdığım bir sahneyi kendi kendime oynuyordum. Sizi ikna etmek için bir örnek vereceğim, fakat önce konuyu anlamalısınız. Alman modeli hakkında bir trajedi bu. Babür İmparatoru sürgündedir, biricik kızı Prenses Rantrorina ile Kensington’a yerleşmiştir. Prenses biçki dikiş işleri yapmakta ve gün içinde okula devam etmektedir. *Prensesi semtin rahibi için bir dizi gömleğin kenarını bastırırken görürüz, gömleklere büyük bir R harfi işlenecektir. Babür İmparatoru girer. Bir duraklama olur, birbirlerine manalı manalı bakarlar. Prensesin yüzü birkaç kez renkten renge girer. Hükümdar büyük bir heyecanla enfiye çeker. Enfiyeden birkaç zerrenin yere düştüğünü duyarız. Kalbinin çarpıntısı paltosunun üzerinden belli olmaktadır.* – HÜKÜMDAR (*Sol ayakkabı tekine acı acı bakarak.*) “Ayakkabımın bağcığı kopmuş.” – PRENSES (*Gamlı gamlı düşündükten sonra.*) “Biliyorum.” – HÜKÜMDAR “İkinci ayakkabı bağcığım! Birincisi imparatorluğumu kaybettiğimde kopmuştu, ikincisi bugün koptu. Zavallı kalbim daha ne kadar dayanabilir?” – PRENSES “Ayakkabı bağcıkları, kalpler, imparatorluklar! Gizemli bir ortaklık!”

“Saçmalık efendim,” diye araya girdi Bay Sertbakan. “Bu benim duyduğum sese hiç benzemiyor.”

“Fakat efendim,” dedi Somurtkan, “anahtar deliği bir akustik tüp gibi davranacak şekilde yapılmış olabilir ve bir akustik tüp efendim, sesi hatırı sayılır şekilde değiştirebilir. Kulağın yapısını, sesin tabiatını ve sebeplerini nazarıdikkate alın. Kulağın dış kısmı kıkırdaktan bir huni gibidir.”

“Hiç uğraşma Somurtkan. Bu kulede saklanan bir kız var ve onu bulacağım. Sürgülü paneller, gizli bölmeler gibi şeyler varmış.”

Bastonuyla odanın orasını burasını tık-tıkladıysa da boşluk tespit edemedi. “İşittim ki efendim,” dedi, “iki sene önce benim yokluğumda dilsiz bir marangozla günler boyu

buraya kapanmışsınız. Gizli kapaklı işler peşinde olduğunuz aklıma gelmezdi. Delikanlılar istediğince davranabilir, delikanlıyken ben de istediğimce davranırdım, fakat kuzininiz Marionetta efendim...”

Somurtkan işin ciddiye bindiğini görüyordu artık. Eliyle babasının ağzını kapatıp ondan susmasını rica etse ilk olarak bu bir işe yaramazdı, ikinci olarak da birinin söylenenleri duymasından korktuğu anlaşıldı. Dolayısıyla Bay Sertbakan’ın sesini bastırmaya çalışmaktan başka çare kalmamıştı. Aklında başka bir konu bulunmadığı için kulağı tarif etmeyi sürdürerek Bay Sertbakan sesini yükselttikçe o da sesini yükseltti.

“Kuzininiz Marionetta,” dedi Bay Sertbakan, hani sevdiğinizizi iddia ettiğiniz... sevdiğinizizi iddia ettiğiniz efendim...”

“Kulağın iç kanalı,” dedi Somurtkan, “kısmen kemikli, kısmen kıkırdaklıdır, Bu iç kanal...”

“Kendisi şu an evde efendim, umuyorum ki kısa zamanda...”

“Diğer ucunda *membrana tympani* ile kapatılmıştır...”

“Kutsal evlilik bağıyla birleşeceksiniz...”

“Onun altında elli çift sinir barındıran bir kısım bulunur...”

“Çok yakın zamanda kuzininiz Marionetta’yla evleneceksiniz diyorum efendim.”

“*Cavitas tympani*...”

Kitaplığın arkasından bir gürültü geldi ve kitaplık Bay Sertbakan’ın şaşkın bakışları önünde orta yerinden açıldı, ağır kitaplarla dolu koca koca bölmeler, bir tiyatro oyunundaki gibi birbirinden ayrılırken bir yuvarlanma sesiyle ortalığı inlettiler (Bay Sertbakan bunun merakını uyandıran sesle aynı olduğunu derhâl fark etti) ve iç kısımdaki bir daire ortaya çıktı. Dairenin girişinde duran güzel Stella ileri doğru adım atarak, “Evlenmek mi! O evlenecek mi? Hey gidi sefih!” diye haykırdı.

“Aslında hanımefendi,” dedi Bay Sertbakan, “ne yapacağını bilmiyorum, ne yapacağımı, herhangi birinin ne yapacağını da bilmiyorum, zira bütün bunlar akıl alacak gibi değil.”

Somurtkan, “Bizi baş başa bırakmak lütfunda bulunursanız, her şeyi gayet tatmin edici biçimde açıklayabilirim,” dedi.

“Söyler misiniz efendim, bu hadise Babür İmparatoru trajedisinin hangi perdesinde geçiyor?”

“Çok rica ederim canım efendim, bizi baş başa bırakınız.”

“Stella bir sandalyeye çöküp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Somurtkan onun yanına oturdu, elini eline aldı. Stella elini çekerek Somurtkan’a sırtını döndü. Kalkıp diğer yana oturan Somurtkan bu kez onun diğer elini tuttu. Stella elini çekip yine sırtını döndü. Somurtkan, Bay Sertbakan’dan onları baş başa bırakmasını rica ediyordu hâlâ, fakat ihtiyar ayak direyip gitmiyordu.

“Anladığım kadarıyla,” dedi Bay Sertbakan kötü kötü, “bu bir akustik hadiseden ibaret ve bu küçükhanım içbükey satırlara çarpan sesin bir yansıması.”

Biri kapıya vurdu. Bay Sertbakan açtı, içeri Bay Neşeli girdi. Bay Sertbakan’ı aramış, Somurtkan’ın kulesine dek onun izini sürmüştü. Kısa bir süre şaşkınca sessiz sessiz durdu, sonra Bay Sertbakan’a dönerek bir açıklama istedi.

“Açıklama,” dedi Bay Sertbakan, “çok tatmin edici. Babür İmparatoru Kensington’a yerleşmiş ve kulağın dış bölümü kıkırdaktan bir huniymiş.”

“Bay Sertbakan, bu bir açıklama değil ki.”

“Bay Neşeli, mesele hakkında bildiklerim bundan ibaret.”

“Latifeniz pek yersiz efendim. Yeğenimin son derece haksız bir davranışla karşılaştığı kanısındayım. Bakalım kendisi anlaşılır bir yanıt almaya muvaffak olacak mı?” Marionetta’yı bulmak üzere ayrıldı.

Somurtkan umutsuz hâldeydi artık. Bay Neşeli Manastır'da bir vaveyla kopararak karısıyla Marionetta'yı Somurtkan'ın dairesine çağırdı. Neler olup bittiğinden habersiz hanımlar büyük bir telaş içinde koşuştular. Bay Pekfena onları koridor boyunca hızla giderken görüp bu hâllerini iblisin öfkesini yeni bir biçimde gösterdiğine yordu ve sırf merakından peşlerine düştü.

Bu arada Somurtkan Bay Sertbakan'ı boşuna başından savmaya ve Stella'yı sakinleştirmeye uğraşıyordu. Stella kuleden kaçmayı denemiş, Manastır'dan hemen ayrılacağını, Somurtkan'ın bir daha onu göremeyeceğini, haberini almayacağını beyan etmişti. Somurtkan, Stella'nın elini tutup Bay Neşeli, Bayan Neşeli ve Marionetta'yla birlikte tekrar arzıendam edinceye dek onu zorla alıkoymuştu. Marionetta Somurtkan'ı yabancı bir dilberin elini tutarken görünce teyzesinin kollarında kendinden geçti. Somurtkan onun yardımına koştu, Stella iki kat öfkeli, kapıya doğru hamle etti, fakat onu yakalayarak "Celinda!" diye haykıran Bay Pekfena tarafından kaçıışı engellendi.

"Babacığım!" dedi küçükhanım kederle.

"İblis üzerinize inmiş," dedi Bay Pekfena. "kızımın burada ne işi var?"

"Kızınız mı!" diye haykırdı Bay Sertbakan.

"Kızınız mı!" diye haykırdı Somurtkan'la Bay ve Bayan Neşeli.

"Evet," dedi Bay Pekfena, "kızım Celinda."

Marionetta fal taşı gibi açılmış gözlerini Celinda'ya dikti, Celinda da karşılık olarak gözlerini Marionetta'ya. Dairenin uzak yerlerindeydiler. Somurtkan her ikisine eşit mesafede, orta yerde Muhammed'in tabutu gibi kımıldamadan duruyordu.²

"Bay Sertbakan," dedi Bay Pekfena, "kızımın buraya nasıl olup da geldiğini söyler misiniz?"

2 Orta Çağ Avrupası'ndan kalma bir efsanede Hz. Muhammed'in tabutu türbesinde göze görünür hiçbir askı ya da destek olmaksızın havada durur.

“Babür İmparatoru’ndan fazlasını bilmiyorum ben,” dedi Bay Sertbakan.

“Bay Somurtkan,” dedi Bay Pekfena, “kızım nasıl geldi buraya?”

“Bu hanımın kızınız olduğunu bilmiyordum efendim.”

“Fakat buraya nasıl geldi?”

“Kendiliğinden bir hareketle,” dedi Somurtkan kasavet içinde.

Bay Pekfena, “Celinda,” dedi, “bütün bunlar ne manaya geliyor?”

“Gerçekten bilmiyorum efendim.”

“Anlaşılır gibi değil. Londra’da senin için bir eş seçtiğimi söylediğimde kaçmayı uygun bulmuştun. Görünüşe bakılırsa şimdi ona kaçmışsın.”

“Nasıl yani! Bu sizin seçiminiz miydi?”

“Aynen öyle. Senin seçimin de o ise ömrümüzde ilk kez aynı fikirdeyiz demektir.”

“O benim seçimim değil efendim. Bu hanımın hakkı öncelikli. Ondan vazgeçiyorum.”

“Ben de ondan vazgeçiyorum,” dedi Marionetta.

Somurtkan ne yapacağını bilemiyordu. Birini onulmaz biçimde incitmeden diğerinin gönlünü alması mümkün değildi, ikisinden de o kadar hoşlanıyordu ki birinden ya da diğerinden ayrı kalmak düşüncesi katlanılmaz geliyordu ona. Bu yüzden kalesine, yani gizemine çekildi, nüfuz edilmez bir sessizliğe büründü ve arada bir putperestliğinin nesnelerine tasvip etmeyen bakışlar atmakla yetindi. Bu arada Bay Pekfena ve Bay Neşeli ısrarla bu vakada ikili oynadığını düşündükleri Bay Sertbakan’dan açıklama talep ediyorlardı. Bay Sertbakan onları tüm olup bitenler konusundaki masumiyetine ikna etmek için boşuna uğraşıyordu. Bayan Neşeli kocasıyla kardeşinin arasını bulmaya çalışıyordu. Saygıdeğer Bay Takatsiz, Muhterem Bay Gırtlak, Bay Gölgeperver, Bay Denizyıldızı ve Kovaburcu bu sahnenin velve-

lesine kendilerini kaptırmışlardı, münakaşa edenler onlara teker teker ve topluca sorular yöneltiyorlardı. Bir sürü soru ve hep bir ağızdan verilen yanıtlar Rossini'nin dehasına yaraşır bir *charivari*³ oluşturunuyordu, bu ancak Bay Neşeli ile Bay Pekfena'nın alıkoydukları genç kızlarla dışarı çıkmaları sayesinde sona erdi. Herkes onların ardından gitti, sadece Somurtkan bir koltuğa çöküp sol ayağını sağ dizinin üstüne attı, sol elinin ayasını sol ayak bileğinin üstüne yerleştirdi, sağ dirseğini koltuğun kol yerine yasladı, sağ elinin başparmağının ucunu sağ şakağına dayadı, işaret parmağını alınının üst kısmı üzerinde büküp orta parmağının ucunu burun kemiğinin üstüne koydu ve diğer iki parmağının uçlarını da el ayasının alt kısmına çevirdi, gözlerini sol elinin üstündeki damarlara dikerek üniversiteye gitmemiş nicelerinin ve üniversiteye gitmiş az sayıda kişinin pek iyi bildiği üzere yerinden oynatılamaz Theseus gibi bu vaziyette oturdu, *sedet, oeternumque sedebit*.^[13] Şiirde ve macera kitaplarında ufak ayrıntıları sevenlerin dalgın ve düşünceli tavrı böyle tam tamına betimleyişimizi takdir edeceklerini umarız.

3 (Fr.) Gürültü, curcuna. Bilhassa bir evlenmeye topluca karşı çıkılması hâlini ifade eden gürültülü müzik anlamında.

XIV. Bölüm

Kuzgun yemeğin hazır olduğunu bildirmek üzere içeri girdiği sırada Somurtkan hâlâ bu vaziyetteydi.

“Gelemem,” dedi Somurtkan.

Kuzgun iç çekti. “Sorunlar olabilir,” dedi, “ama sıkıntı çekmek için doğar insan.”¹

“Beni yalnız bırak,” dedi Somurtkan. “Git başka yerde gakla.”

“Ya, işte böyle,” dedi Kuzgun. “Karabasan Manastırı’nda yirmi beş yıl yaşadım ve sevgimin mükâfatına bakın şimdi: Git başka yerde gakla. Sizi dizimde hoplattım, kuş sütüyle besledim.”

“İyi kalpli Kuzgun,” dedi Somurtkan, “rica ederim, beni yalnız bırak.”

Kuzgun, “Yemeğinizi buraya getireyim mi?” dedi. “Meslek erbapları moral bozukluğuna karşı haşlanmış tavukla bir bardak Madeira tavsiye ediyorlar. Fakat yemektekilere katılsaydınız keşke. Sayıları şimdiden epey azaldı.”

“Azaldı mı? Nasıl yani?”

“Saygıdeğer Bay Takatsiz gitti. Sabahleyin aile münakaşaları ve geceleyin hayaletler uykusunu da, huzurunu da kaçırıyormuş söylediğine göre. Sinirleri bunca heyecanı kaldıramamış. Hâlbuki Bay Sertbakan o hayaletin uykusunda

1 *Kitab-ı Mukaddes*, “Sıkıntı çekmek için doğar insan.” (Eyüp 5:7)

yürüyen zavallı Karga'dan başkası olmadığını kesin bir dille söyledi ona, sarındığı kumaş ve kanlı türban da çarşaf ve kırmızı yatak takkesiymiş."

"Peki, başka?"

"Muhterem Bay Gırtlak Balçikhendek'te talihsiz kişi ya da kişileri evlendirmek ya da toprağa vermek üzere (bilmiyorum ikisinden hangisi) göreve çağrıldı. Ama sıkıntı çekmek için doğar insan."

"O kadar mı?"

"Hayır. Bay Pekfena da gitti, tuhaf bir hanımla birlikte."

"Gittiler demek."

"Gittiler. Bay ve Bayan Neşeli, Bayan O'Carroll: Hepsi gitti. Bay Denizyıldızı'yla oğlundan başka kimse kalmadı, onlar da bu gece gidiyor."

"Demek ikisini de kaybettim."

"Yemeğe gelmiyor musunuz?"

"Hayır."

"Buraya getireyim mi yemeğinizi?"

"Olur."

"Ne arzu edersiniz?"

"Bir bardak Porto şarabıyla bir de tabanca."^[14]

"Tabanca mı!"

"Bir bardak da Porto şarabı. Werter'inki gibi olacak ayrılışım. Git. Gitme. Bayan O'Carroll bir şey dedi mi?"

"Hayır."

"Bayan Pekfena bir şey dedi mi?"

"Tuhaf hanım mı? Hayır."

"İkisinden biri ağlıyor muydu?"

"Hayır."

"Ne yapıyorlardı?"

"Hiçbir şey."

"Bay Pekfena ne dedi?"

"Elli kere üst üste, iblis üstümüze indi dedi."

"Gittiler yani?"

“Evet. Yemek de soğuyor. Güneşin altında her şeyin zamanı vardır.² Bence evvela yemeğinizi yiyin, sonra yine perişan olun isterseniz.”

“Haklısın Kuzgun. Bunda bir keramet var. Tavsiyene uyacağım. Öyleyse bana şey getir...”

“Porto şarabı ve tabanca?”

“Yok, haşlanmış tavukla Madeira.”

Somurtkan yemeğini yedikten sonra kendini gamlı bir müziğe kaptırmış olarak yalnız başına Madeira şarabını yudumluyordu ki Bay Sertbakan içeri girdi, ardı sıra gelen Kuzgun Bay Sertbakan için ayrı bir bardak koyup bir de iskemle yerleştirdikten sonra çekildi. Bay Sertbakan Somurtkan’ın tam karşısına oturdu. İkisi bardaklarını doldurup sessizce içtiler, ardından Bay Sertbakan şöyle dedi: “E, kartlarınızı güzel oynadınız efendim. Bayan Pekfena’yla evlenmenizi önerdim, reddettiniz. Bay Pekfena ona sizinle evlenmesini önerdi, o da reddetti. Marionetta’ya âşık oldunuz, sırf sizin dünyevi çıkarlarınızı gözetten bir baba olarak bu duruma rıza göstermedim diye kendinizi zehirleyecektiniz. Sonra rızamı size sunduğumda fazla aceleci olduğumu söylediniz. En nihayet sizin Bayan Pekfena’yla birlikte aynı kulede yaşadığınızı ve her bakımdan sözlenmiş iki âşık gibi davrandığınızı görüyorum. Şimdi efendim, tüm bu saçmalıkların akılcı bir açıklaması olacaksa, bana ucundan kıyısından biraz malumat verirseniz çok memnun olurum.”

“Açıklamanın pek bir ehemmiyeti yok efendim, fakat tatmin olmanız için size yazılı bir açıklama bırakacağım. Yazgım dönüm noktasına erişti: Dünya bir sahnedir, benim istikametimse *çıkış*.”

“Öyle demeyin efendim, öyle deme Somurtkan. Arzun nedir?”

“Arzum aşkımdır.”

“Tanrı aşkına efendim, kimdir sizin aşkınız?”

2 Kitab-ı Mukaddes’e atf, “Her şeyin zamanı var.” (Vaiz 3)

“Celinda... Marionetta... İkisinden biri... İkisi de!”

“İkisi de! Bir Alman trajedisinde pek hoş dururdu, Babür İmparatoru da Kensington’daki malikânesinde bunu pek mümkün görebilirdi. Ama Lincolnshire’da vaziyet farklı. Bayan Pekfena’yı alacak mısınız?”

“Evet.”

“Yani Marionetta’dan vazgeçiyorsunuz?”

“Hayır.”

“Ama birisinden vazgeçmek zorundasınız.”

“Yapamam.”

“Fakat ikisini birden alamazsınız. Ne yapmalı?”

“Kendimi vurmalyım.”

“Böyle konuşma Somurtkan. Akılcı ol canım Somurtkan. Düşün taşın, serinkanlılıkla, dingin kafayla bir seçim yap, ben de senin yararına gayret sarf edeyim.”

“Niçin seçim yapayım ki efendim? İkisi de *benden* vazgeçti, ikisinden de umudumu kestim artık.”

“Hangisini alacağınızı söylerseniz, sonuç alana dek uğraşırım bunun için.”

“Efendim, o zaman... Yok, ikisinden de vazgeçemem efendim. İkisinden birini seçemem. Sonsuz hayal kırıklıklarına kurban olmaktır yazgım, bir tabanca olabilir yegâne dermanım.”

“Somurtkan, Somurtkan... İkisinden biri sana gelse... Ne olurdu o zaman?”

“Bu efendim, durumu değiştirebilirdi, ama böyle bir şey olamaz ki.”

“Olabilir Somurtkan, olacak. Söz veriyorum, olacak. Ama biraz sabır göster, yalnızca bir hafta sabret, olacak, bak gör.”

“Bir hafta efendim, bir asra bedel. Fakat sizin gönlünüzün hoşluğu için evlatlık vazifemin son eylemi olarak bir hafta daha yaşayacağım. Şimdi perşembe akşamı, saat yediyi yirmi beş geçiyor. Önümüzdeki perşembe bu saat ve daki-

kada aşk ve yazgı yüzüme gülmezse, dünya yüzündeki son bardak Porto şarabımı içeceğim.”

Bay Sertbakan seyahat arabasının hazırlanmasını emretti ve Manastır’dan ayrıldı.

XV. Bölüm

Bay Sertbakan'ın ayrılışını takip eden gün yağmur hiç kesilmedi, Somurtkan verdiği sözden pişmandı. Sonraki gün hava ıslıl ıslıldı. Somurtkan terasta oturuyordu ve Kuzgun yemek vaktini duyurduğunda canlandığını hissetmek onu üzmedi. Üçüncü günün akşamı rüzgâr esiyor, yağmur yağıyor, pencerenin önünde baykuş kanat çırpıyordu, Somurtkan tabancasına yeni bir çakmak taşı koydu. Dördüncü gün yine güneş açtı, bizimki tabancayı çekmeceye kilitleyip öylece bıraktı. Bir dürbünle küçük kuleye çıkıp Balçikhendek'ten o tarafa bataklıklar boyunca uzanan yolu hadiselerle geberşembe sabahına dek kaygıyla gözetledi. Fakat yolda hiçbir şey göremedi. Saat ondan itibaren Kuzgun'un yemeğı haber verdiği saat beşerdek yolu böyle gözledi durdu. Sonra Karga'yı dürbünün başına bırakıp kendi cenaze yemeğine indi. Küçük kuleyle iletişim kuracağı pencereleri açık bırakmıştı, arada bir Karga'ya, "Karga, Karga, gelen giden varmı?" diye sesleniyordu. Karga yanıt veriyordu: "Rüzgâr esiyor, yel değirmeni dönüyor, ama yok gelen giden." Her yanıtta Somurtkan ağzına kadar dolu bir kadehle moralini yükseltme ihtiyacı hissediyordu. Yemekten sonra cep saatini Manastır'ın saatine göre ayarlaması için Kuzgun'a verdi. Kuzgun saati getirdi, Somurtkan onu masanın üzerine koydu, Kuzgun dışarı çıktı. Somurtkan tekrar Karga'ya seslendi, uyuyakalmış olan Karga tekdüze biçimde, "Yok ge-

len giden,” dedi. Somurtkan tabancasını cep saatiyle şişenin arasına koydu. Akrep yediği geçmişti, yelkovan ilerliyordu, belirlenmiş zamana üç dakika kalmıştı. Somurtkan tekrar Karga’ya seslendi, Karga önceki gibi yanıt verdi. Somurtkan çanı çaldı, Kuzgun belirdi.

“Kuzgun,” dedi Somurtkan, “saat ileri gidiyor.”

Somurtkan’ın niyetinden hiç haberi olmayan Kuzgun, “Yok canım,” dedi, “olsa olsa geri kalıyordur.”

“Seni hain!” dedi Somurtkan, tabancayı ona doğrultarak. “İleri gidiyor dedim!”

“Evet, evet... İleri gidiyor demek istedim,” dedi Kuzgun korkusunu belli ederek.

“Ne kadar ileri gidiyor?” dedi Somurtkan.

“Ne kadar isterseniz,” dedi Kuzgun.

Somurtkan yine tabancasını doğrultarak, “Ne kadar diye sordum,” dedi.

“Bir saat, tam bir saat efendim,” dedi ödü kopan kâhya.

“Aynı yere koy saatimi,” dedi Somurtkan.

Kuzgun titrek ellerle saati yerine koyuyordu ki avluda tekerlek sesleri duyuldu. Somurtkan, genç hanımlardan biri arabadan indiği takdirde ona elini vakitlice uzatabilmek için basamakları üçer üçer atlayarak merdivenlerden indi, fakat Bay Sertbakan yalnızdı.

“Seni gördüğüme çok sevindim,” dedi Bay Sertbakan. “Çok geç kaldığımdan korkuyordum, zira vaadimi yerine getirmek umuduyla son ana dek bekledim, fakat şu mektuplardan anlayacağın üzere tüm çabalarım boşa gitti.”

Somurtkan sabırsızlıkla mühürleri kırdı. Yazılanlar şöyleydi:

İngiltere’de neredeyse bir yabancı olarak ailemin zorbalığından ve keyfî bir evliliğin dehşetinden kaçıp bu değersiz canlı türünün geri kalanından daha iyi, en azından biraz farklı bulmayı umduğum bir yabancıнын, bir filozofun korumasına sığındım. Olup bitenlerden sonra sizden babanızı

benim için ben ve babamla görüşmeye yollamak münasebet-sizliğinden fazlasını umamaz mıydım? Ben katı davrandığım takdirde kararlaştırdığımız çözümleri uygulayabileceğinize inansam, bir nebze sizden yana tavır alabilirdim, gerçi en azından şarap bardağı hususunda bu çözümleri iki kez uygulayacağımıza kuşkum yok. Size Bayan O'Carroll ile mutluluklar dilerim. Karabasan Manastırı'nı beni gerçek bir deneyüstücüyle tanıştırdığı için minnet duygusuyla anacağım, kendisi benden biraz büyük olmakla beraber Almanya'da bu bir şeyi değiştirmiyor, çok yakında imzamı aşağıdaki gibi atmaktan memnuniyet duyacağım.

Celinda Gölgeperver

Sevgili kuzenim, umarım bana kızmaz, beni her zaman sizin gönencinizi isteyen samimi bir dost olarak hatırlarsınız. Bayan Pekfena'yı benden çok daha fazla sevdiğinize eminim ve size kendisiyle mutluluklar diliyorum. Bay Takatsiz lafını etmek kolay olsa da şu günlerde hiç kimsenin aşk için kendi canına kıymadığına dair bana güven verdi. Adımı ve konumumu çok kısa zaman içinde değiştireceğim ve sizi Berkeley Square'de görmekten her zaman memnuniyet duyacağım. Sevgili kuzininizin artık değiştirilmesi mümkün olmayan ismi gereğince mektubumu aşağıdaki gibi imzalayacağım.

Marionetta Takatsiz

Somurtkan her iki mektubu lime lime etti ve kadınların vefasızlığına dair sunturlu küfürler sıraladı.

“Yüreğini ferah tut canım Somurtkan,” dedi Bay Sertbakan, “İngiltere’de başka genç kızlar da var.”

“Çok doğru efendim,” dedi Somurtkan.

“Bir dahaki sefere,” dedi Bay Sertbakan, “yayın için tek giriş bulundurursun.”

“Çok iyi bir tavsiye efendim,” dedi Somurtkan.

“Ayrıca,” dedi Bay Sertbakan, “kritik vakit geçti, saat neredeyse sekiz olmuş.”

“Demek o hain Kuzgun,” dedi Somurtkan, “saatin ileri gittiğini söyleyerek kandırdı beni, fakat sizin de pek isabetli olarak buyurduğunuz gibi vakit geldi geçti. Şimdi düşündüm de aşkta üst üste gelen bu cefalar beni insansevmezlikte çok ileri bir merteye için ehliyetli kılıyor, demek dünyada önemli bir yer tutmayı umut edebilirim. Fakat zili çalayım da şu Kuzgun keratası gelsin, ağzının payını vereyim ona.”

Kuzgun geldi. Somurtkan bir iki dakika haşin haşin baktı. Tabanca hatırından çıkmamış olan Kuzgun endişeyle titreyerek konuşmadan duruyordu. Nihayet Somurtkan yemek odasını işaret ederek, “Biraz Madeira getiriver,” dedi.

Notlar

I. Bölüm

^[1] *Bay Flosky*: Yunanca Filoskios'a benzer olmak üzere Filoski'den bozma, gölgelerin sevdalısı ya da müridi manasında.

II. Bölüm

^[2] *Dünyayı yeniden biçimlendirme tutkusu*: Bkz. Forsyth'ın¹ *Ahlak Biliminin İlkeleri* eseri.

IV. Bölüm

^[3] *Görgü kuralları, incelik, terbiye, vakar, vesaire, vesaire, vesaire*: Kelime dağarcığının tümüne hâkim değiliz. Herhangi bir edebiyatçı hanımın herhangi bir romanına bakınız.

^[4] *Ahrimanik felsefe*: Pers mitolojisinde Ahrimanes kötü güç, karanlıklar âleminin hükümdarıdır. Işık âleminin hükümdarı olan Oromazes'in hasmıdır. Bu iki güç, bölünmüş ve birbirine eşit hâkimiyet alanlarına sahiptir. Bazen ikisinden biri geçici üstünlüğe sahip olur. Bay Pekfena'ya göre içinde bulunulan dönem Ahrimanes'in devri olacaktır. Lord Byron *Manfred*'de Ahrimanes ismini kullanım şekli itibarıyla aynı fikirde görünmektedir. Pers dünyasının Yüce Alastor'u [Yunanca: Kachos Daimon] Yunanistan'ın Nemesis'i tara-

1 Robert Forsyth (1766-1846), İskoç yazar.

findan dünyanın kralı olarak selamlanır; Yazgılar adıyla anılan üç İskandinav Valkiri'si, Orta Çağ simyacılarının astrolojik ruhları, Danimarka'dan Alpler'e nakledilmiş bir tabiat cadısı ve ruhun nihai akdi için gelmiş Dr. Faustus'un iblisler korusu hep bir aradadır. Bu karışık mitolojik topluluğun, *Candide*'deki altı kral gibi bir ziyafet sofrası haricinde ilk kez nerede bir araya gelmiş olabileceğini kestirmek güçtür.

V. Bölüm

[5] *Ödenek*: "PENSION. Devletin bir kölesine ülkesine ihanet etmesi için yapılan ödeme." JOHNSON Sözlüğü.

VII. Bölüm

[6] *Güzel bir gün*: Bkz. Denys Montfort, *Historic Naturelle des Mollusques, Vues Générales*, s. 37, 38. (P.) Bay Denizyıldızı'nın bu konuşmasının ikinci yarısı ve önceki konuşmasının ilk cümlesi Montfort'tan (s. 37-9) alıntıdır.

X. Bölüm

[7] *Bay Burke'ün kademeli yücelik ölçeği*: Burada bir yanlışlık olmalı, zira meskende kalan tüm saygıdeğer beyler Bay Burke'ün çok yüce bir kişi olduğu hususunda ağız birliği etmiş; hele o, senede 1.200 pound karşılığında ruhunu sattıktan, ülkesine ve insanlığa ihanet ettikten sonra. Bununla birlikte çok fena bir şahsa benzememektedir kendisi, tüm dürüst insanları büyük ölçüde şaşkına çevirmenin bir yolunu bulmuş olsa da azıcık insani saygınlık kazanmıştı şüphesiz. Pirüpak devlet şairimiz² (görünüşte kutsal evlilik vasıtasıyla arınarak gizemli bir tipe dönüşmese bakir ölecektir) aynı cinsten bir başka yüce beyefendidir: Doğuştan gelen

2 Edward Burke'ün acı dille yerildiği bu notta yine yergiyile anılan devlet şairi (*poet laureate*) Robert Southey'dir.

haklarını bir çömlek beyaz şarap karşılığında sattığı zaman aynı kişileri şaşkına çevirmişti; fakat *Sosia*'sı³ bile ona bir nebze olsun saygı duymaz, her ne kadar kendisi kritikopo-etikopolitik savaş baltasını sallayarak eski dostlarının kanı için Kızılderili çılgılığını atmakla düşmanlarına dehşet saçtığını zannetse de. Olsa olsa siyasi bir korkuluk, içi saman dolu bir kukladır, öz malzemesini bilen herkes ona gülüp geçer. Onu doldurup çürümüş altın rengi elmalarla dolu bahçeye Priapus⁴ misali dikenler bunu herkesten iyi bilir.

XI. Bölüm

[8] ... ölümün dumanında yok olup gidiyor: *Childe Harold*, Canto 4. cxxiv. cxxvi.

[9] ... kasırga biçer: *Childe Harold*, Canto 4. cxxiii.

[10] ... yahut tahammül etmektir: *Childe Harold*, Canto 3. lxxi.

[11] ... sakızı zehir: *Childe Harold*, Canto 4. cxxi. cxxxvi.

[12] ... sadece onun kendi içinde vardır: *Childe Harold*, Canto 4. cxxii.

XIII. Bölüm

[13] *Sedet, oeternumque sedebit*: Oturmuş, oturacak sonsuza değin.⁵

[14] *Bir bardak Porto şarabıyla bir de tabanca*: Bkz. *Genç Werther'in Acıları*, 93. Mektup.⁶

3 (İt.) Kişinin ikizi, tıpkısı.

4 Bahçelerin, şarap bağlarının koruyucusu olan Bereket Tanrısı.

5 Vergilius, *Aeneas*, 6:18, Payel Yayınları, çev. İsmet Zeki Eyuboğlu.

6 Goethe, *Genç Werther'in Acıları*, s. 125-126, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev. Mahmure Kahraman.

Thomas Love Peacock (1785-1866): İngiliz şair, denemeci, opera eleştirmeni ve roman yazarı. Üslubunun hâkim özelliği hicivdir. Yazar en tanınmış eseri olan Karabasan Manastırı'nı ilk kez 1818'de yayımlamış, 1837'deki basımında bazı küçük değişiklikler yapmıştır. Eser roman olarak sınıflandırılrsa da Peacock'ın diğer kitapları gibi deneme, oyun, şiir ve roman türlerini harmanlayan farklı bir yapıya sahiptir. Konu alışıl gelmiş tarzda bir olay örgüsüyle aktarılmamıştır. Karakterler gerçek kişilerden çok onların karikatürü niteliğindedir. XIX. yüzyıl İngiliz Edebiyatı'nda kendine özgü bir yere sahip olan Karabasan Manastırı ince bir mizahla derin bir düşünce ve renkli bir düş gücünün ürünüdür.

Yiğit Yavuz (1970): Radyo yayıncısı, yazar ve çevirmen. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. 1989'dan beri TRT'de çalışıyor. 2005'ten bu yana İngilizceden kitap çeviriyor. Mary Shelley, Jack London ve Vladimir Nabokov gibi önemli yazarların çeşitli eserlerini, bilhassa XX. yüzyıl edebiyatının önde gelen romanlarından Solgun Ateş'i Türkçeye çevirdi. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlanan Yiğit Yavuz'un Radyonun Abecesi adlı telif bir eseri de vardır.

9 786052 956823

KDV dahil fiyatı
12 TL